

รายงานการวิจัย
วิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ :
การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี

พระครูอรุณจรรย์านูวัตร

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ :
การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี
THE BUDDHIST WAY OF LEADING THE FAMILY :
THE DEVELOPING AND EMPOWERMENT TO THE BUDDHIST WAY

พระครูอรุณจรรย์ยานุวัตร
พระครูปลัด ประสิทธิ์ ปสิทฺโธ
วิญญู กินะเสน
พระกิตติพล กิตติพิโล
ฉัชศุภางค์ สารมาศ

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสำรวจปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย 3) เพื่อทราบข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) อาจารย์/เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา ซึ่งทำการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ปีการศึกษา 2566 จำนวน 196 รูป/คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของเกรจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และกลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นอาจารย์/เจ้าหน้าที่ จำนวน 5 รูป/คน และนักศึกษา จำนวน 5 รูป/คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview)

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) พบว่า

บุคลากรผู้เป็นอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย เมื่อจำแนกตามอายุต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ผู้ที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และแผนกงานที่แตกต่างกัน พบว่า มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน สำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จำแนกตามสถานภาพ อายุ และระดับชั้นปีการศึกษาต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) พบว่า

ปัจจัยที่นำไปสู่การดำเนินชีวิตตามวิถีธรรม คือการเปิดใจศึกษาเรียนรู้จนเกิดความเข้าใจว่าหลักสัจธรรม เป็นเรื่องสำคัญต่อการศึกษาและนำไปปฏิบัติจนประจักษ์ผลในตน จึงนำไปสู่ความศรัทธาและยินดีก้าวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการบำเพ็ญประโยชน์ตามวาระโอกาสและกำลังความสามารถที่จะสามารถกระทำได้ ซึ่งต้องผ่านกระบวนการร่วมคิด การวางแผนร่วมกันเพื่อร่วมคิดค้น รับมือกับปัญหาในทุกรูปแบบที่เกิดขึ้น ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ ให้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถีด้วยการรักษาศีล 5 ต่อไป

คำสำคัญ : 1. วิถีธรรม 2. วิถีพุทธ 3. การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี

Abstract

This research aims to achieve the following objectives:

1) To explore factors influencing adherence to Buddhist principles among personnel and students at Mahamakut Buddhist University, Sirindhorn Rajavidyalaya Campus. 2) To compare the factors influencing adherence to Buddhist principles between personnel and students at Mahamakut Buddhist University, Sirindhorn Rajavidyalaya Campus. 3) To identify recommendations for promoting adherence to Buddhist principles among personnel and students at Mahamakut Buddhist University, Sirindhorn Rajavidyalaya Campus. Quantitative research sample is teachers/staff and students teaching at Mahamakut Rajavidyalaya University Sirindhorn Rajavidyalaya Campus, academic year 2024. The samples size was 196, which were determined using Krejcie and Morgan (1970) approach. The instrument was a questionnaire. The gathered data were analyzed using mean (\bar{x}), standard deviation (S.D.), and One-Way ANOVA. and qualitative research samples. There are 5 teachers/staff/person and 5 students/person. The data collection tool was a structured In-depth Interview.

Quantitative research results found that: Personnel who are teachers/staff of Mahamakut Rajavidyalaya University Sirindhorn Rajavidyalaya Campus. When classified according to different ages Different, there are different practices according to the principles of leading the family in Buddhism: Developing and strengthening family power according to the Buddhist way, with statistical significance at the .05 level. But those with a level of education, work experience and department It was found that no different. There is the practice of following the principles of the Buddhist way of leading a family: Developing and strengthening family power according to the Buddhist way no different. For students of Mahamakut Rajavidyalaya University Sirindhorn Rajavidyalaya Campus. Classified according to status, age, and different years of study. There are different principles of Buddhist family leadership: development and strengthening of family power according to the Buddhist way. no different

Qualitative research found that: Factors that lead to living according to the Dhamma way It means opening your mind to study and learn until you understand the principles of truth. Therefore leading to faith and being willing to step in and be a part of performing benefits according to the opportunity and ability to do so. which must go through a collaborative thinking process. Planning together to co-invent. Cope with all kinds of problems that arise. Participate in defining vision and mission. Activities must have clear objectives. To develop and promote the Buddhist way of leading

families: Developing and strengthening family power according to the Buddhist way by continuing to maintain the 5 precepts.

Keywords: 1. Way of Dhamma 2. Buddhist way
3. Developing and strengthening family power according to the Buddhist way

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี เป็นงานวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านวิชาการ โดยสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นผู้ดูแลโครงการและสนับสนุนทุนการวิจัย เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรได้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสิทธิธรรมนิเทศ, ผศ.ดร. และเจริญพรขอบคุณ รศ.ดร.มานพ นักรเรียน, และ ดร.กรรณา มธฺลาภรังสรรค์ อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญได้เมตตาตรวจสอบความถูกต้องของงานวิจัยฉบับนี้

ขอขอบคุณผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ที่สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ให้โอกาสในการส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรให้ได้พัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง

ขอกราบขอบพระคุณและเจริญพรขอบคุณ อาจารย์/เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา ทุกรูป/คน ที่ตอบแบบสอบถาม และให้ความร่วมมืออำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งให้ข้อมูลตามความเป็นจริง

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยเรื่องนี้จะประโยชน์แก่สถาบันการศึกษา คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ พระนักศึกษา และนักศึกษาทุกท่านที่ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษาและเป็นการเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาการศึกษาต่อไป

คุณความดีและประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยขอถวายเป็นพุทธบูชา แต่พระคุณอุปัชฌาย์ อาจารย์ พระคุณบิดา มารดา ตลอดจนบุพการี และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ได้ให้แสงสว่างแนวทางแห่งปัญญาที่นำไปสู่ความสำเร็จดังที่ปรารถนาทุกประการ

พระครูอรรถจริยานุวัตร,ดร.

หัวหน้าโครงการวิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.3 สมมติฐานของการวิจัย	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	4
1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย	5
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีธรรม (Way of Dhamma)	7
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัววิถีพุทธ (Buddhist family)	9
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา (Development)	21
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพุทธวิถี (Buddhist way of life)	27
2.5 สื่อสังคมออนไลน์ (Social media)	45
2.6 สื่อใหม่ (New Media) กับการศึกษา	47
2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	49
2.8 สรุปกรอบแนวความคิด	53
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	54
ตอนที่ 1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)	54
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	55
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	56
3. การสร้างเครื่องมือและพัฒนาเครื่องมือ	57
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล	57
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	57

ตอนที่ 2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)	58
1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	58
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	58
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	58
4. การวิเคราะห์ข้อมูล	59
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	60
ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)	61
ตอนที่ 2 ข้อมูลการสำรวจระดับการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถีของอาจารย์/เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย	64
ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน	72
ตอนที่ 4 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)	84
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	95
5.1 สรุปผลการวิจัย	95
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	96
5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	96
5.2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย	98
5.3 ข้อเสนอแนะ	102
5.3.1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย	102
5.3.2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	102
5.3.3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	102
5.3.4. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	103
บรรณานุกรม	104
ภาคผนวก	109
ภาคผนวก ก หนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (IOC)	110
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	114
ภาคผนวก ค เปลี่ยนหัวหน้าโครงการวิจัย	128
ภาคผนวก ง เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์	130
ประวัตินักวิจัย	132

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 3.1	จำนวน ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (อาจารย์/เจ้าหน้าที่)	55
ตารางที่ 4.1	แสดงจำนวน ร้อยละของอาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	61
ตารางที่ 4.2	แสดงจำนวน ร้อยละของนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	63
ตารางที่ 4.3	การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามสถานภาพ	64
ตารางที่ 4.4	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามสถานภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)	65
ตารางที่ 4.5	การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามอายุ	65
ตารางที่ 4.6	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามอายุ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)	66
ตารางที่ 4.7	การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามระดับการศึกษา	66
ตารางที่ 4.8	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)	67
ตารางที่ 4.9	การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามระดับประสบการณ์การทำงาน	67

ตารางที่ 4.10	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิธี จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)	68
ตารางที่ 4.11	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิธี จำแนกตามแผนงาน	68
ตารางที่ 4.12	การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิธี จำแนกตามสถานภาพ	69
ตารางที่ 4.13	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิธี จำแนกตามสถานภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)	69
ตารางที่ 4.14	การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิธี จำแนกตามอายุ	70
ตารางที่ 4.15	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิธี จำแนกตามอายุ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)	70
ตารางที่ 4.16	การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิธี จำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา	71
ตารางที่ 4.17	แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิธี จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)	71
ตารางที่ 4.18	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของการจัดการเรียนรู้อุดมคติชีวิตตามวิถีพุทธ จำแนกรายข้อ	72
ตารางที่ 4.19	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิธี ด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 1 จำแนกรายข้อ	74
ตารางที่ 4.20	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิธี ด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 2 จำแนกรายข้อ	76

<p>ตารางที่ 4.21</p>	<p>แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 3 จำแนกรายข้อ</p>	<p>78</p>
<p>ตารางที่ 4.22</p>	<p>แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 4 จำแนกรายข้อ</p>	<p>80</p>
<p>ตารางที่ 4.23</p>	<p>แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 5 จำแนกรายข้อ</p>	<p>82</p>
<p>ตารางที่ 4.24</p>	<p>แสดงรายชื่อผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก</p>	<p>84</p>

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิถีธรรมนำวิถีพุทธ คือวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยส่วนใหญ่ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก เช่น การทำบุญตักบาตร เข้าวัดฟังธรรมทุกวันพระ มีเมตตาการุณาต่อเพื่อนมนุษย์ และสรรพชีวิต เป็นต้น แต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่า ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสังคมทำให้การใช้ชีวิตประจำวันของคนเปลี่ยนไป ซึ่งมักพบว่าผู้คนส่วนใหญ่สนใจอยู่กับการเล่นเกม การใช้สินค้าฟุ่มเฟือย หรือแม้แต่การคลั่งไคล้วัฒนธรรมต่างชาติ การปลูกฝังอบรม ฝึกฝนพุทธศาสนิกชนตามวิธีการของพระพุทธศาสนา โดยเน้นบูรณาการตามหลักไตรสิกขา อันมีศีล สมาธิ ปัญญา เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” มีปัญญา รู้ เข้าใจในคุณค่าและการปลูกฝังการฝึกฝนให้นำหลักธรรมคำสั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จะทำให้มีคุณธรรม นำความรู้ พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม ดำรงชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

ครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนามนุษย์ เด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า การเรียนรู้ของเด็กเริ่มต้นที่ครอบครัว ครอบครัวที่มีความสุขความอบอุ่น จะช่วยให้เด็กเติบโตเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สภาพเศรษฐกิจที่ต้องดิ้นรนและแสวงหาวัตถุก้นมากขึ้น ทำให้ครอบครัวในปัจจุบันเผชิญกับปัญหามากมาย เนื่องจากความเจริญทางวัตถุมากขึ้น โครงสร้างของครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไป ครอบครัวมีขนาดเล็กลง และมีสถิติการหย่าร้างเพิ่มมากขึ้น ผู้คนให้ความสนใจต่อจิตใจน้อยลง พ่อแม่มีเวลาให้กับลูกน้อยลง และเกิดปัญหาต่อการเลี้ยงดูเด็กมีมากขึ้น ครอบครัวขาดความรักความอบอุ่น เกิดปัญหาในสังคมมากมาย ดังนั้น การส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ควรจะให้ความสำคัญ โดยเสียสละแบ่งปันเวลาแก่ครอบครัว ให้มีเวลาอยู่ด้วยกันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อให้ทุกคนในครอบครัวมีโอกาสได้พูดคุยอบรมสั่งสอน รับฟังความคิดเห็นให้ความช่วยเหลือหรือมีคำแนะนำที่ดีให้แก่กัน สร้างความผูกพันความรักความสามัคคีต่อกัน และที่สำคัญคือเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกหลาน เมื่อเขาเจริญเติบโตขึ้นในอนาคต ความอบอุ่นในครอบครัวจะหล่อหลอมให้เขาเหล่านั้น เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัวและมีความรับผิดชอบแก่คนรอบข้าง เพื่อที่จะได้สร้างครอบครัวให้เป็นปึกแผ่นและมั่นคงต่อไป โดยเฉพาะสังคมไทยเป็นสังคมแห่งพระพุทธศาสนาซึ่งมีหลักปฏิบัติที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมสร้างสรรค์สังคมอุดมคติชีวิต

ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความรุนแรง เกิดความเสียหายต่อสมาชิกในครอบครัวด้วยความจงใจเป็นปรากฏการณ์ที่ส่งผลไปในทางลบ ต่อพัฒนาการของร่างกายและจิตใจของบุคคล ต่อการรับรู้ความเป็นมนุษย์ และต่อสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญต่อปัจเจกบุคคลและเป็นตัวแทนของสังคมทั้งหมด ที่ให้การเกื้อหนุนต่อกันของมวลสมาชิก เพื่อให้ครอบครัวดำรงต่อไปได้ภายใต้กรอบของ

โครงสร้างและหน้าที่ที่สมาชิกต้องปฏิบัติต่อกัน ในทางตรงกันข้าม ครอบครัวอาจกลายเป็นหน่วยของความขัดแย้งระหว่างคู่สมรส บิดามารดา หรือลูกหลาน ความรุนแรงในครอบครัวมิใช่เป็นเป็นสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันเท่านั้น แต่ได้เกิดมีมาช้านานแล้ว เพียงแต่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในอดีตถูกครอบงำโดยกฎของสังคม อำนาจและบรรทัดฐานสังคมที่มอบอำนาจและความเป็นใหญ่ให้แก่ผู้ชาย ผู้ถูกกดขี่ไม่ว่าเป็นผู้หญิงหรือเด็ก ถือเป็นเพียงสมบัติอย่างหนึ่งที่ผู้ชายจะทำอะไรก็ได้ แต่ในปัจจุบันสถานภาพของผู้หญิงได้เปลี่ยนไป จากผู้ที่ด้อยกว่ามาเป็นผู้มีสถานภาพทางสังคมเท่าเทียมกัน ผู้ที่เป็นเด็กได้รับการพิจารณาว่า เป็นผู้ที่ได้รับสิทธิในความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน (ปรีชา อุปโยคิน, 2538 : 21-26) และ ยงยุทธ แสงประสิทธิ์, 2554 : 34) กล่าวว่า ความรุนแรงในครอบครัวมีความเกี่ยวข้องกับระหว่างความขัดแย้ง (Conflict) กระทบรุนแรง (Abuse) ของคนในครอบครัว ซึ่งความเกี่ยวข้องดังกล่าวทำให้การป้องกันปัญหาเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะคนในสังคมบางส่วนเชื่อว่าการกระทบกระทั่งหรือความขัดแย้งกันของสมาชิกในครอบครัว คือสิ่งปกติของทุกครอบครัวที่จะต้องเผชิญ และการจัดการกับปัญหามักกระทำเมื่อความขัดแย้งลุกลามกลายเป็นความรุนแรงแล้ว ดังนั้น การทำความเข้าใจในนิยามและขอบข่ายของความรุนแรงในครอบครัว จะทำให้เข้าใจปัญหามากขึ้น สามารถป้องกันปัญหาตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อไม่ให้ปัญหาขยายตัวจนมีผลกระทบอย่างรุนแรง

ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา (Academic Excellence based on Buddhism) เป็นอุดมคติและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามพันธกิจและแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2564 - 2568 ระยะ 5 ปี 5 ป. คือ “ปฏิรูปวิถี พลิก เปลี่ยน ปรับ รับการเปลี่ยนแปลง” โดยมีเจตนาปฏิรูปวิถี เพื่อพัฒนาองค์กรในทุกองคาพยพ ทั้งบทบาท โครงสร้าง กระบวนการ และทรัพยากร สู่องค์กรอนาคตแห่งความรู้และภูมิปัญญา ที่ร่วมพัฒนาอนาคตแห่งการเรียนรู้ของสังคมไทย ซึ่งสามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรงในอนาคต เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และผู้คนให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงให้เกิดนวัตกรรมทางปัญญา แนวพระพุทธศาสนา เพื่อพลิกโฉมหรือปรับสู่มหาวิทยาลัยดิจิทัล Digital University ในการสร้างสรรค์ เรียนรู้ และสื่อสารองค์ความรู้ New Mahamakut ดังเจตนารมณ์ของแผนกลยุทธ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งต้องการบูรณาการองค์ความรู้ที่หลากหลายและเพียงพอ จึงจะสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว มหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องรู้ปรับวิธีการดำเนินการแบบเก่าและพัฒนากระบวนการต่างๆ ไปสู่ความเป็น Digital University เพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ปี พ.ศ. 2564 ในการพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน เปิดโอกาสในการเข้าถึงที่หลากหลาย และเป็นการอนุวัติไปตามยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ 2566 เปิดโอกาสให้คนเข้าถึงการศึกษาและมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ มาตรฐานเข้าถึงได้หลากหลายวิถีและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการเข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นอุดมคติของชีวิตอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนได้ และเป็นไปตามประกาศของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ซึ่งประกาศให้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สังกัดในกลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลัก

ศาสนา ซึ่งเป็นไปตามมติของสภามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ได้จัดทำแผนพลิกโฉม โดยการประเมินศักยภาพและอัตลักษณ์ของตนเองแล้ว

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตก่อให้เกิดการสื่อสารที่ไร้พรมแดน และช่วยให้ผู้คนเชื่อมต่อกันได้ผ่านนวัตกรรมต่างๆ เมื่อกำแพงของการสื่อสารได้ถูกทำลายลง ก็จะช่วยให้คนยุคใหม่ที่ใช้เทคโนโลยี สามารถเข้าถึงข้อมูลและสื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่หลากหลาย พฤติกรรมการใช้งานเทคโนโลยีของคนรุ่นใหม่ที่สูงขึ้น ทำให้การเรียนการสอนในห้องเรียนแบบเดิมไม่สามารถดึงดูดความสนใจได้มากพอ จนเป็นผลให้ผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ การใช้สื่อการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตจะตอบโจทย์การเรียนรู้ได้มากกว่า เพื่อให้ได้สื่อการเรียนรู้แบบใหม่ที่ตอบโจทย์ของคนยุคใหม่ และอนวัตน์ไปตามแผนโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย (Thai cyber university) สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

จากการทบทวนองค์ความรู้ที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาของไทยส่วนใหญ่ ได้ผลิตและพัฒนาแอปพลิเคชัน (Application) เพื่อให้คนเข้าถึงหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบเว็บไซต์มีจำนวนน้อย ผู้เรียนไม่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและเป็นวงกว้าง โดยการนำเทคโนโลยีและวิธีการนำเสนอรูปแบบใหม่มาผสมผสานกัน ตลอดทั้งผู้เรียนส่วนน้อยที่มความสนใจเชื่อมต่อเข้าไปดูบทเรียนและการบรรยาย จึงนับว่าเป็นโอกาสที่ดีที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ใช้ช่องทางการนำเสนอหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประกาศกระทรวงเรื่องแบ่งกลุ่มสถาบันการศึกษาโดยสอดคล้องกับการปฏิรูปวิธิที่ 5 พลิก เปลี่ยน ปรับ รับการเปลี่ยนแปลงตามยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว คณะผู้วิจัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย เห็นสมควรในการทำวิจัยเพื่อนำหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี สู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมนำเข้าสู่แอปพลิเคชัน (Application) เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตตามยุทธศาสตร์ เข้าสู่ระบบฐานข้อมูลออนไลน์ให้ปรากฏอยู่ในฐานข้อมูลเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย และอื่นๆ เพื่อเป็นการประกาศหลักวิชาการอุดมคติชีวิตตามวิถีพุทธ เพื่อให้ประจักษ์แก่วงวิชาการและศาสนานันจะแพร่ขยายไปในวงกว้างสอดคล้องต้องกันกับการเรียนรู้วิถีใหม่ Digital University ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อสำรวจปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

1.2.3 เพื่อทราบข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

1.3 สมมติฐานการวิจัย

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ที่มีข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และแผนกงาน และนักศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ที่มีข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ และระดับชั้นปี ต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี แตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การทำวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ 3 ด้าน คือ

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาหรือตัวแปรที่วิจัย ได้แก่

- 1) สำรวจปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
- 2) เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
- 3) สร้างข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

1.4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ อาจารย์/เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา จำนวน 10 รูป/คน

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลาที่วิจัย ได้แก่ ระยะเวลาในการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ตลอดการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นเวลา 7 เดือน (เดือนกุมภาพันธ์ - เดือนกันยายน 2567)

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 วิถีธรรม (Way of Dhamma) หมายถึง แนวทางการนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติควบคู่กับแนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อให้มีภาวะความสมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา (จิตวิญญาณ) และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล ต่อชุมชนที่มีความหลากหลาย ทั้งเชื้อชาติ วัฒนธรรม มาอยู่ร่วมกันภายใต้คติความเชื่อตามวิถีแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งได้หล่อหลอมบูรณาการร่วมกันจนเกิดเป็นวิถีไทยและได้นำมาเป็นหลักการ แก่นสาร แนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของคน อันก่อเกิดเป็นอัตลักษณ์ระบบระเบียบทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม ก่อเกิดเป็นวิถีไทย

1.5.2 ครอบครัววิถีพุทธ (Buddhist family) หมายถึง สถาบันพื้นฐานของสังคมที่ดำเนินชีวิตตามหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนา สถาบันแรกในสังคมคือสถาบันครอบครัว ถือเป็นสถาบันที่มีความสำคัญที่สุด ที่ก่อกำเนิดให้แก่มนุษย์ชาติ เป็นบ้านหลอมมนุษย์ ฉะนั้น สังคม รัฐ หรือชาติ จะได้

ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสถาบันครอบครัว ได้ยึดหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนา มากน้อยเพียงใด

1.5.3 การพัฒนา (Development) หมายถึง การฝึกฝนตนเองให้มีศีล ความประพฤติที่มีความงามทางกาย และวาจา ฝึกฝนตนให้มีจิตใจที่มั่นคง ไม่หวั่นไหวไปตามความปรารถนา คือความอยากได้ อยากใหญ่ ใจแคบ และตามอารมณ์ไม่น่าปรารถนา คือ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ถูกคนนินทา และได้รับความทุกข์ ซึ่งต้องพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญา

1.5.4 การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) หมายถึง กระบวนการที่เสริมสร้างให้บุคคลมีพลังอำนาจในการควบคุมชีวิตของตน เป็นกระบวนการทางสังคมที่แสดงถึงการยอมรับ การส่งเสริม ช่วยเหลือ ชี้แนะ ให้บุคคลเกิดความสามารถที่จะดำเนินการสนองความต้องการของตนเอง แก้ปัญหาของตนเอง และใช้ทรัพยากรที่จำเป็น เพื่อเกิดความรู้สึกรับรู้ความสามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้ตามหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนา

1.5.5 ครอบครัวเข้มแข็ง (Strong family) หมายถึง ครอบครัวที่มีคุณลักษณะ 7 ประการ คือ มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว รู้บทบาทหน้าที่ของตน ยึดมั่นคำสัญญา มีความเชื่อใจกัน มีการสื่อสารด้านบวกในครอบครัว มีทุนทางสังคมในครอบครัว มีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ มีความสามารถในการจัดการปัญหา หลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยง และปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก

1.5.6 พุทธวิถี (Buddhist way of life) หมายถึง การกระทำตามหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนา เพื่อให้มีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต โดยกระทำอย่างต่อเนื่องจนติดเป็นนิสัย กระทั่งการกระทำนั้นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 ได้ทราบข้อมูลด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

1.6.2 ได้ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

1.6.3 ได้ข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

1.6.4 เป็นการเผยแพร่ความรู้หลักธรรมและคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปสู่วงกว้าง

1.6.5 เกิดแนวทางในการพัฒนาสื่อเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและนำไปสู่การขอ กำหนดตำแหน่งทางวิชาการ ตามแนวนโยบายของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมได้

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี” คณะผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีธรรม (Way of Dhamma)

1. การมีพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะสูงสุด
2. การมีตนเองเป็นที่พึ่ง และมีธรรมเป็นที่พึ่ง
3. การเป็นที่พึ่งของคนอื่น
4. หลักการคบหาบุคคล
5. หลักศีล 5

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัววิถีพุทธ (Buddhist family)

1. ความหมาย
2. รูปแบบและลักษณะของครอบครัว
3. บทบาทหน้าที่และภารกิจสำคัญของครอบครัว
4. การทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว
5. คุณลักษณะของครอบครัวไทยที่พึงประสงค์
6. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา (Development)

1. ความหมายของการพัฒนา
2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีการพัฒนา
3. แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาสังคม

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพุทธวิถี (Buddhist way of life)

1. ลักษณะของหลักพุทธธรรม
2. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี

2.5 สื่อสังคมออนไลน์ (Social media)

1. ความหมายของสื่อสังคม
2. ขอบข่ายของสื่อสังคม
3. ประโยชน์ของสื่อสังคม

2.6 สื่อใหม่ (New Media) กับการศึกษา

1. ความหมายของการศึกษายุคใหม่
2. รูปแบบของการศึกษายุคใหม่

3. แนวโน้มการศึกษาคู่ใหม่
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีธรรม (Way of Dhamma)

วิถีธรรม (Way of Dhamma) หมายถึงแนวทางการนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามาประพจน์ปฏิบัติควบคู่กับแนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อให้มีภาวะความสมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา (จิตวิญญูณ) และทางสังคม เชื่อมโยงกัน เป็นองค์รวมอย่างสมดุล ต่อชุมชนที่มีความหลากหลาย ทั้งเชื้อชาติ วัฒนธรรม มาอยู่ร่วมกันภายใต้คติความเชื่อตามวิถีแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งได้หล่อหลอมบูรณาการร่วมกันจนเกิดเป็นวิถีไทยและได้นำมาเป็นหลักการ แก่นสาร แนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของคน อันก่อเกิดเป็นอัตลักษณ์ระบบระเบียบทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม ก่อเกิดเป็นวิถีไทย

1. การมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะสูงสุด

มนุษย์ทั้งหลายในสังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีปกติสุข โดยไม่เบียดเบียน ซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านชีวิตและทรัพย์สิน ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา คือ 5 มีความสำคัญในฐานะที่เป็นหลักการสำคัญเบื้องต้นที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพื่อคฤหัสถ์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และเพื่อบรรลุประโยชน์สุขในสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีอยู่ทั้งความสุขทางกายและความสุขทางใจ ดังพระไตรปิฎก ขุ.ขุ.(ไทย) 25/188-192/92 แสดงไว้ว่า มนุษย์จำนวนมาก ผู้ถูกภัยคุกคามต่างถึงภูเข่า ป่าไม้ อาราม และรุกขเจดีย์เป็นสรณะ นั่นมิใช่สรณะอันเกษม นั่นมิใช่สรณะอันสูงสุด เพราะผู้อาศัยสรณะเช่นนั้น ย่อมไม่พ้นจากทุกข์ทั้งปวง ส่วนผู้ที่ถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะ ย่อมใช้ปัญญาชอบพิจารณาเห็นอริยสัจ 4 ประการ คือ ทุกข์ เหตุเกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และอริยมรรคมีองค์ 8 อันเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความสงบระงับทุกข์ นั่นเป็นสรณะอันเกษม นั่นเป็นสรณะอันสูงสุด เพราะผู้อาศัยสรณะเช่นนั้นย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

2. การมีตนเองเป็นที่พึ่ง และมีธรรมเป็นที่พึ่ง

คือ 5 ประกอบด้วยสิกขาบท หรือข้อที่ควรศึกษา สำเนียงและปฏิบัติด้วยการละเว้นจากสิ่งที่ไม่ควรกระทำ 5 ประการด้วยกัน ได้แก่ 1) เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ 3) เจตนางดเว้นจากการจากการประพจน์ผิดในกาม 4) เจตนางดเว้นจากการจากการพูดเท็จ 5) เจตนางดเว้นจากการจากการเสพของมีนคือสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เพราะศีลทั้ง 5 ประการนี้ ถือว่าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐ ดังที่พระองค์แสดงไว้ใน ที.ปา. (ไทย) 11/109/79 ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงมีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง จงมีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่เกิด ภิกษุมิตนเป็นเกาะ มิตนเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่ เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ 1) พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ 2) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ 3) พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ

กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ และ 4) พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

ภิกษุมีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่ เป็นอย่างนี้แล

3. การเป็นที่พึ่งของคนอื่น

การปฏิบัติที่เป็นหลักธรรมที่มีความหมายสอดคล้องควบคู่กันไปในแต่ละข้อ ที่ตรงกับหลักศีล 5 เรียกว่า ธรรม 5 หรือเบญจธรรม 5 ประการ ได้แก่ 1) ความมีเมตตากรุณา 2) การประกอบอาชีพอันสุจริต 3) การสำรวมในกาม 4) การมีความซื่อสัตย์ 5) การมีสติสัมปชัญญะ ถือว่าการเป็นที่พึ่งของคนอื่น เพราะเมื่อตนเองต้องการอย่างไร ผู้อื่นก็ต้องการเช่นนั้นเช่นกัน ดังที่พระองค์แสดงไว้ในพระไตรปิฎก วิ.มหา.(ไทย) 4/32/40 ว่า ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งกับภิกษุเหล่านั้นว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”

4. หลักการคบหาบุคคล

การเลือกคบคนเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต เพราะสามารถนำอนาคตของเราให้รุ่งโรจน์หรือตกต่ำได้ พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า การไม่คบหาสมาคมกับคนพาลเป็นมงคลของชีวิต เพราะคนพาลมักคิดไม่ดีพูดไม่ดี ทำไม่ดีเป็นปกติ ชอบชักนำไปในทางที่ผิด ผู้ที่เข้าใกล้จึงมักมีความคิดเห็นผิดตามไปด้วย ดังนั้น ผู้ที่ปรารถนาความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต จึงจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงห่างไกลจากคนพาล ดังที่พระองค์แสดงไว้ในพระไตรปิฎก อง.ทสก.(ไทย) 24/155/299 ว่า บุคคลประกอบด้วยธรรม 10 ประการ เป็นผู้ไม่ควรเสพ ธรรม 10 ประการ อะไรบ้าง คือ

1. มิจฉาทิฎฐิ (เห็นผิด)	2. มิจฉาสังกัปปะ (ดำริผิด)
3. มิจฉาวาจา (เจรจาผิด)	4. มิจฉากัมมันตะ (กระทำผิด)
5. มิจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด)	6. มิจฉาวายามะ (พยายามผิด)
7. มิจฉาสติ (ระลึกผิด)	8. มิจฉาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นผิด)
9. มิจฉาญาณะ (รู้ผิด)	10. มิจฉาวิมุตติ (หลุดพ้นผิด)

บุคคลประกอบด้วยธรรม 10 ประการ เป็นผู้ควรเสพ ธรรม 10 ประการ อะไรบ้าง คือ

1. สัมมาทิฎฐิ (เห็นชอบ)	2. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)
3. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)	4. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)
5. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)	6. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)
7. สัมมาสติ (ระลึกชอบ)	8. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)
9. สัมมาญาณะ (รู้ชอบ)	10. สัมมาวิมุตติ (หลุดพ้นชอบ)

5. หลักศีล 5

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาสามารถอำนวยสุขให้แก่โลก ช่วยยกระดับการพัฒนาทางจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น และช่วยให้โลกเกิดสันติภาพ ดังเช่น พระพุทธองค์ทรงประทานหลักธรรม อันมีคุณค่าเป็นนิรันดรไว้เป็นมรดกโลก เป็นเครื่องคุ้มครองโลกเกิดผลเป็นประโยชน์แก่ชีวิตและสังคม โลกเป็นเสมือนลูกตุ้มถ่วงโลกไว้ ไม่ให้โลกไหลไปตามกระแสอำนาจกิเลสของสัตว์โลกที่จะทำลายโลก เร็วเกินไป เมื่อคนมีธรรมะมากขึ้นก็ช่วยชะลอไม่ให้โลกถูกเป็นไฟ ไปตามอำนาจของกิเลส ดังที่พระองค์แสดงไว้ในพระไตรปิฎก อัง.ปญจก.(ไทย) 22/174/290 ว่า คหบดี อุบาสกละภยเวร 5 ประการนี้แลไม่ได้ เราเรียกว่า “ผู้มีศีล” และเขาย่อมไปเกิดในนรก อุบาสกละภยเวร 5 ประการได้ แล้ว เราเรียกว่า “ผู้มีศีล” และเขาย่อมไปเกิดในสุคติ ภยเวร 5 ประการ อะไรบ้าง คือ

1. การฆ่าสัตว์
2. การลักทรัพย์
3. การประพฤตินอกใจ
4. การพูดเท็จ
5. การเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัววิถีพุทธ (Buddhist family)

1. ความหมาย

คณะอนุกรรมการครอบครัวในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ได้จัดประชุมสมัชชาแห่งชาติขึ้น และให้คำนิยามของคำว่า “ครอบครัว” หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจ ในการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งการพึ่งพิงทางสังคมเศรษฐกิจ และมีความสัมพันธ์กันทางกฎหมายหรือทางสายโลหิต โดยบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็นช้อยกเว้น บางประการ ซึ่งอาจหมายรวมถึง ครอบครัวที่มีสมาชิกข้ามช่วงอายุ อาศัยอยู่ด้วยกัน เช่น ปู่ย่า ตายาย อาศัยอยู่กับหลาน (กสส. : 2542 และ ศิริกุล อิศรานุรักษ์, 2542)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 : 168 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ครอบครัว” หมายถึง ผู้ร่วมครัวเรือน คือสามี ภรรยา และบุตร เป็นต้น

ภัตสร ลิมานนท์ และคณะ (2538) ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ครอบครัว” หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่พัวอาศัยรวมกัน (อาจจะอาศัยอยู่ประจำหรืออยู่ชั่วคราว) ภายในบ้านที่ตกเป็นตัวอย่าง และกลุ่มบุคคลดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันโดยสายโลหิต หรือโดยการสมรส

วราภรณ์ ตระกูลสถิตย์ (2545) ให้ความหมายของครอบครัว หมายถึง การอยู่ร่วมกันของบุคคลที่เป็นสมาชิก ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน ผูกพันกัน เช่น ความสัมพันธ์ทางสายเลือด หรือการรับเป็นบุตรบุญธรรม สมาชิกที่มีความสัมพันธ์กันจะมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน เช่น เป็นบิดามารดา สามี ภรรยา หรือบุตร ฯลฯ

สมาคมทศวรรษศาสตร์แห่งประเทศไทย (2542) ได้ให้ความหมายของครอบครัวในเชิงสหวิทยาการ ดังนี้

1. ด้านชีววิทยา ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนที่มีความผูกพันทางสายโลหิต
2. ด้านเศรษฐศาสตร์ ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ใช้จ่ายเงินจากงบประมาณเดียวกัน แม้จะอาศัยอยู่ต่างสถานที่กัน

3. ด้านสังคมศาสตร์ ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมเคหสถานหรือบ้านเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์ สนใจต่อทุกข์ซึ่งกันและกัน มีความผูกพันกัน มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน โดยมีจำเป็นต้องสืบสายโลหิตเดียวกัน

4. ด้านนิติศาสตร์/กฎหมาย ครอบครัว หมายถึง ครอบครัวที่ชายหญิงจดทะเบียนสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งครอบคลุมถึงบุตรและบุตรบุญธรรม กฎหมายยังได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบิดามารดา สามีภรรยา และบุตรที่มีต่อกัน และกำหนดสิทธิในการรับมรดกทางกฎหมาย

สรุปได้ว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ผูกพันกัน ทางสายโลหิตหรือกฎหมาย โดยสมาชิกแต่ละคนจะมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน เช่น บิดามารดา สามีภรรยา บุตร และปู่ย่าตายาย เป็นต้น

2. รูปแบบและลักษณะของครอบครัว

รูปแบบครอบครัว หมายถึง ลักษณะโครงสร้างที่มีความหลากหลายของการรวมตัวของสมาชิกที่มีจุดหมายในการสร้างครอบครัวร่วมกัน (นิตยา คชภักดี : 2545)

วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2545) ได้สรุปว่า ครอบครัวจะมีลักษณะประกอบด้วยคนมากกว่า 1 คนขึ้นไปที่มีความผูกพันกันสัมพันธ์กันทางสายโลหิตหรือกฎหมาย โดยความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ ในสังคม และสมาชิกในครอบครัวจะมีบทบาทตามที่สังคมให้ความหมาย เช่น บิดา มารดา บุตร

ข้อมูลสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ. 2542 - 2545 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547) ชี้ให้เห็นว่า ครอบครัวไทยในปัจจุบัน มีได้ประกอบด้วยพ่อแม่ลูก และเครือญาติเท่านั้น แต่มีหลายรูปแบบ ได้แก่

1. ครอบครัวขยาย ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ปู่ย่าตายาย และหรือพี่น้อง
2. ครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย พ่อแม่และลูก โดยส่วนใหญ่ครอบครัวจะมีลูก 1-3 คน เป็นอย่างมาก จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ.2545 ยังชี้ให้เห็นว่า ลักษณะครอบครัวเดี่ยวยังมีความแตกต่างกัน คือครอบครัวที่มีสามีภรรยาและบุตร และครอบครัวที่มีแต่สามีและภรรยา
3. ครอบครัวที่อยู่คนเดียว มีคนที่อยู่อาศัยอยู่ตามลำพังมากขึ้น โดยปี 2542 มีคนที่อาศัยอยู่คนเดียวร้อยละ 11.0 เพิ่มเป็นร้อยละ 11.5 (ปี 2544) และร้อยละ 11.8 (ปี 2545) ตามลำดับ
4. ครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง หมายถึง ครอบครัวที่มีเพียงพ่อหรือแม่และลูก เนื่องจากสาเหตุของการหย่าร้าง การเป็นหม้าย แยกทาง การทอดทิ้ง
5. ครอบครัวที่รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม คือ ครอบครัวที่สามีและภรรยาไม่สามารถมีบุตรร่วมกันได้ และมีความประสงค์ที่จะขอรับเด็กมาอุปการะเป็นบุตร

6. ครอบครัวอื่น ๆ เช่น ครอบครัวที่เกิดจากการแต่งงานของเพศเดียวกัน

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (2542) ได้อธิบายว่า จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจในประเทศไทย ทำให้รูปแบบครอบครัวไทยมีความหลากหลายเพิ่มขึ้น ได้แก่

1. ครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย สามีภรรยาและลูกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน
2. ครอบครัวคู่สมรสที่ยังไม่มีบุตร

3. ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว ที่ต้องเลี้ยงลูกตามลำพัง ทั้งนี้ เนื่องจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต หย่า หรือแยกทาง หรือเพราะไม่ได้แต่งงาน

4. ครอบครัวบุญธรรม ประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตรบุญธรรม

5. ครอบครัวที่แต่งงานใหม่

6. ครอบครัวขยาย ประกอบด้วย เครือญาติตั้งแต่ 3 ชั่วคนขึ้นไปที่มีความสัมพันธ์โดยการเกิดหรือการแต่งงาน

สนธิ สัมครการ (2539) ได้อธิบายว่า นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมและสังคมได้สำรวจรูปแบบของครอบครัวมนุษย์ในสังคมต่างๆ จนเกือบทุกมุมโลก และได้แบ่งรูปแบบครอบครัวออกเป็น 4 แบบด้วยกัน คือ

1. ครอบครัวเดี่ยวหรือพื้นฐาน (Nuclear or Elementary Family) ตามปกติ คือ ครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก หรืออาจกำหนดให้ญาติบางคนอาศัยอยู่กันได้ เช่น พี่ หรือน้องของสามีหรือภรรยาที่ยังเป็นโสดก็อาจอาศัยอยู่กับครอบครัวได้

2. ครอบครัวขยายหรือครอบครัวร่วม (Extended or Joint Family) ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยวตั้งแต่สองครอบครัวขึ้นไปมารวมกัน

3. ครอบครัวซ้อน (Composite or Compound Family) ได้แก่ ครอบครัวที่อนุญาตให้ชายหรือหญิง มีภรรยาหรือสามีมามากกว่าหนึ่งคนในขณะเดียวกันได้

4. ครอบครัวสาระ (Essential Family) ได้แก่ ครอบครัวที่ขาดภาพของพ่อในฐานะหัวหน้าครอบครัวที่มีอำนาจเป็นตัวหลักในการเลี้ยงดูครอบครัว จึงมีแม่เป็นแกนกลางหลักของครอบครัว

3. บทบาทหน้าที่และภารกิจสำคัญของครอบครัว

บทบาทหน้าที่ของครอบครัว หมายถึง การทำหน้าที่ของครอบครัวที่จะดูแลความต้องการและพัฒนาคุณภาพของสมาชิกอย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความเป็นอยู่ทั้งร่างกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่ดี เป็นแหล่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งได้จัดทำตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมิน “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” จำนวน 22 ตัวชี้วัด โดยองค์ประกอบที่ 2 บทบาทหน้าที่ของครอบครัว ประกอบด้วย 6 ตัวชี้วัด ดังนี้ (นิตยา คชภักดี, 2545)

1. ครอบครัวมีจำนวนสมาชิกที่ทำหน้าที่หารายได้ ผลผลิตมาเลี้ยงดูที่เหมาะสมกับขนาดครอบครัว

2. มีผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงคร้วเรือนที่อยู่ในวัยแรงงาน

3. ครอบครัวที่สมาชิกมีการเอาใจใส่ ดูแล ช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งกันและกัน

4. ครอบครัวที่อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี

5. ครอบครัวที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิต

6. ครอบครัวที่ปลูกฝังและถ่ายทอดคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่สร้างสรรค์

นอกจากนี้แล้ว วราภรณ์ ตระกูลสฤณี (2545) ได้กล่าวว่า ครอบครัวควรมีความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ของครอบครัว ดังนี้

1. หาและให้ปัจจัย 4 คือ ที่อยู่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม การดูแลสุขภาพและการรักษาพยาบาลแก่สมาชิกในครอบครัวทุกคน

2. การแบ่งปันส่วนการใช้สอยเครื่องอุปโภคบริโภค และทรัพยากรที่มีในครอบครัว เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งความแตกต่างต่าง ๆ เช่น การใช้โทรศัพท์ รถ วิทย์ โทรศัพท์ ควรแบ่งปันให้เหมาะสมและเสมอภาคกัน

3. มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ และตกลงให้ทราบว่าใครมีหน้าที่ความรับผิดชอบทำอะไร เช่น การหาเงินเลี้ยงครอบครัว การตัดสินใจในบ้าน การบริหารงานภายในบ้าน

4. การสอนให้สมาชิกในครอบครัวรู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ช่วยให้สมาชิกมีความสามารถในการปรับตัวดี และสร้างนิสัยที่ถูกต้องเกี่ยวกับการรู้จักปฏิบัติหรือควบคุมตนเองในเรื่องต่าง ๆ

5. การสืบพันธุ์หรือสืบสกุล เป็นการสร้างหาและรับสมาชิกใหม่ เช่น การมีบุตร การสมรสของบุตร

6. การรักษาระเบียบและความสงบสุขภายในครอบครัว ควรหาทางว่า จะทำอย่างไร ครอบครัวจะมีความสุข และมีความรู้สึกพึงพอใจกันอยู่ร่วมกันได้อย่างดี

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (2542) ได้อธิบายถึงภารกิจที่สำคัญของครอบครัว แบ่งออกเป็น 3 มิติหลัก ดังนี้

1. ด้านสังคมและวัฒนธรรม ครอบครัวทำหน้าที่ หล่อหลอมความเป็นมนุษย์ด้วยการเลี้ยงดูอบรมบุตรให้การศึกษา ให้มีการพัฒนาการรอบด้านทั้งกาย ใจ อารมณ์ สังคมสติปัญญา และจิตวิญญาณ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมตามวัย ให้เติบโตเป็นคนมีคุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีสันติสุข

2. ด้านเศรษฐกิจ ทั้งในฐานะผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยในฐานะผู้ผลิตครอบครัวมีบทบาทในการขัดเกลา อบรมบ่มนิสัยให้เป็นผู้ผลิตเชิงเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ ในฐานะผู้บริโภคก็เป็นผู้บริโภคที่เลือกสรรบริโภคอย่างมีประโยชน์ ประหยัด ปลอดภัย รู้จักพอ รู้จักประมาณ

3. ด้านการเมืองและการปกครอง ครอบครัวมีบทบาทในการบ่มเพาะทักษะทางการเมืองให้เกิดขึ้นในครอบครัว มีความรับผิดชอบ มีเหตุผล ยอมรับ และปฏิบัติตามกติกาของสังคมเคารพสิทธิของกันและกัน

4. การทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว

ปัญหาครอบครัวที่เกิดขึ้น สาเหตุมาจากสมาชิกในครอบครัวไม่มีเวลาให้กัน ทำให้เกิดความเห็นต่าง ขาดปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ร่วมกัน เพราะเมื่อระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน หรือลูกต้องไปศึกษาต่อโอกาสที่จะอยู่ร่วมกันระหว่างพ่อแม่ลูก หรือสมาชิกในครอบครัว เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความอบอุ่นจากครอบครัวจะมีโอกาสน้อยลง

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2549) ได้วิเคราะห์สถานการณ์ครอบครัวไทยด้านการใช้เวลาร่วมกัน พบว่า ผู้ใหญ่อายุ 18 ปีขึ้นไป และเด็ก/เยาวชน อายุ 10 - 18 ปี มีข้อเสนอแนะต่อการใช้เวลาในครอบครัว คือ การให้เวลากับคนในครอบครัวมากขึ้น ผู้ใหญ่ ร้อยละ 33.04 เด็กร้อยละ 49.14 รองลงมา คือ พยายามหากิจกรรมที่ทำในครอบครัว ผู้ใหญ่ ร้อยละ 27.68

และเด็กร้อยละ 25.71 ส่วนกิจกรรมในบ้านที่ทำกับครอบครัวมากที่สุด คือ การดูโทรทัศน์ และบุคคลที่เด็กคิดว่า มีกิจกรรมการดูโทรทัศน์กับเด็กมากที่สุด คือ มารดา ทั้งในวันธรรมดา ร้อยละ 30.41 และในวันหยุด ร้อยละ 25.41 กิจกรรมนอกบ้านที่ทำร่วมกับครอบครัว มากที่สุด คือ การไปช้อปปิ้ง และบุคคลที่เด็กคิดว่าร่วมทำกิจกรรมนอกบ้านมากที่สุดในวันธรรมดา คือ เพื่อน ๆ ร้อยละ 29.68 ในวันหยุด คือ มารดา ร้อยละ 26.96

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2548) ได้เสนอแนะวิธีการใช้เวลาว่างอย่างมีคุณภาพกับครอบครัว ได้แก่

1. กินอาหารร่วมกันและรับฟังซึ่งกันและกัน
2. อ่านหนังสือกับลูกเป็นประจำ
3. ทำงานบ้านด้วยกัน
4. สอนการบ้านลูก
5. หากิจกรรมที่เป็นงานอดิเรก
6. เล่นเกม
7. วางแผนทำกิจกรรมนอกบ้าน
8. สนับสนุนกิจกรรมกีฬาและสันทนาการ
9. กำหนดปฏิทินการทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว
10. ผลัดกันเล่าเรื่อง
11. สวดมนต์ก่อนนอนและไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา
12. เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

อมรากลุ อินโชนนท์ (2548) ได้สรุปวิธีสร้างสุขและสีสันให้เกิดกับชีวิตคู่ที่ได้จากนันทนาการที่หลากหลาย คือ

ประการแรก ความสุขเกิดได้เมื่อคนในครอบครัวมีโอกาสใช้เวลาด้วยกัน เป็นช่วงที่ต่างคนต่างกำลังสบายใจ อารมณ์ปลอดโปร่ง ให้ความสนใจ และมองเห็นความสำคัญของกันและกัน สนใจในเรื่องที่พูด ใส่ใจในอารมณ์ ความรู้สึกที่แสดงออกมา ไม่ใช่ต่างคนต่างนั่งจมอยู่กับความคิดของตัวเอง แม้จะอยู่ใกล้กัน แต่ก็ไม่มีประโยชน์ แต่อย่างไรก็ตาม ความสุขจึงขึ้นอยู่กับเวลาที่ตรงกัน อารมณ์ที่ดีและมีการสื่อสารกัน

ประการที่สอง ความสุขเกิดขึ้นได้เมื่อได้ทำกิจกรรมของครอบครัวร่วมกัน อาจเป็นกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรประจำวัน เช่น ทานข้าว ดูโทรทัศน์ อาจเป็นกิจกรรมที่มีความสนใจร่วมกัน เช่น ปลูกต้นไม้ เล่นกีฬา ฟังเพลง หรืออาจจะเป็นงานบ้านก็ได้ อย่างทำกับข้าว ล้างรถ ที่ทั้งสองฝ่ายต่างทำด้วยความเต็มใจ ไม่เร่งร้อน และมีความรู้สึกสนุกเมื่อได้ช่วยกันทำ ไม่รู้สึกว่าเป็นภาระหน้าที่

ประการที่สาม ความสุขเกิดขึ้นได้เมื่อมีเสียงหัวเราะร่วมกัน ดังนั้น จึงต้องหมั่นสร้างอารมณ์ขันบ้าง หยิบยกเรื่องราวที่จะเรียกรอยยิ้ม และเสียงหัวเราะของคนใกล้เคียง

ประการสุดท้าย ความสุขที่เกิดขึ้นได้เมื่อมีการแต่งแต้มสีสันให้กับชีวิต ทำอะไรที่พิเศษไปจากชีวิตประจำวันบ้าง เช่น เดินเล่นในสวนสาธารณะ ทำอะไรใหม่ ๆ ที่ไม่จำเจ เช่น เปลี่ยนมุมทานข้าว แทนที่จะทานกันในห้องอาหารก็ย้ายไปในสวน หรือทำอะไรให้อีกฝ่ายแปลกใจเล่น เช่น ซื้อดอกไม้มาฝาก นิดเพื่อนรักของอีกฝ่าย ที่ไม่ได้เจอกันมานานมาที่บ้าน เป็นต้น

นิติภัทร ประสิทธิ์พร (2552) ได้อธิบายความหมายของกิจกรรมครอบครัว 4 ก คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว ให้บุคคลในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ลูก ซึ่งเป็นนักเรียนหรือบุคคลอื่นที่เป็นผู้ปกครองนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นผู้ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ป้า น้าอา เป็นต้น ได้รู้จักการปฏิบัติต่อกันที่จะทำให้ครอบครัวอบอุ่นและเป็นสุข ซึ่งถ้าครอบครัวอบอุ่นและเป็นสุข แล้วเชื่อว่าจะเป็นเสมือนเกราะป้องกันภัยให้กับลูกเป็นอย่างดี และสามารถเป็นเครือข่ายในการช่วยกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนได้ กิจกรรมที่ครอบครัวควรปฏิบัติต่อกันตามความหมายของกิจกรรมครอบครัว 4 ก คือ กิน กอด กล่อม และเกลา

1) กิน หมายถึง พ่อแม่ลูก ควรกินข้าวร่วมกันอย่างน้อยวันละ 2 มื้อ พ่อแม่ อาจใช้เวลาในวงข้าวได้พูดคุยแนะนำสิ่งดีต่อกัน ต่างคนต่างเห็นหน้ากัน ได้สอบถามสารทุกข์สุกดิบซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน

2) กอด หมายถึง พ่อแม่ ควรโอบกอดลูกหรือสัมผัสตัวลูกบ้าง เพื่อแสดงออกซึ่งความรัก จะทำให้ลูกมีความรู้สึกอบอุ่นและมีความรู้สึกที่พ่อแม่รักเขา

3) กล่อม หมายถึง พ่อแม่ ใช้คำพูดที่ดีต่อกันเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในครอบครัว เป็นคำพูดฝ่ายบวก หรือพูดจาประสาตอกไม้ ใช้คำพูดแนะนำสิ่งดีแก่ลูก และให้คำปรึกษาลูกในทุกๆ เรื่อง

4) เกลา หมายถึง พ่อแม่ ช่วยขัดเกลานิสสัยใจคอ หรือพฤติกรรมที่ไม่ดีของลูก เช่นเป็นคนไม่มีน้ำใจ ขี้โมโห หรือหุนหันได้ง่าย เป็นต้น

5. คุณลักษณะของครอบครัวไทยที่พึงประสงค์

คณะอนุกรรมการพัฒนาครอบครัวและแก้ไขความรุนแรงต่อเด็กและสตรี (2542) ได้กำหนดลักษณะครอบครัวไทยที่พึงประสงค์ 8 ประการ เมื่อ พ.ศ. 2537 เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครอบครัว ใช้เป็นแนวทางกำหนดกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีความรักใคร่ กลมเกลียว สมานฉันท์ ช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทร มีการพูดจาให้เกิดความเข้าใจกัน มีการแก้ปัญหาาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

2. สมาชิกในครอบครัว มีการทำกิจกรรมร่วมกัน และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3. พ่อแม่ และสมาชิกในครอบครัวประกอบอาชีพสุจริต รู้จักประหยัดและออมร่วมกัน เสริมสร้างฐานะของครอบครัวให้มั่นคง

4. พ่อแม่ หัวหน้าครอบครัว ต้องทำตนเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ทำร้ายกันและกัน อบรมเลี้ยงดูสมาชิกครอบครัวให้เป็นคนดี และมีประโยชน์ต่อสังคม ปฏิบัติตามหลักคุณธรรมของศาสนา

5. พ่อแม่ หัวหน้าครอบครัว หรือผู้ใหญ่ในครอบครัว ถ่ายทอดการเรียนรู้และภูมิปัญญาแก่สมาชิก และส่งเสริมให้ได้รับการศึกษา มีความสนใจใฝ่รู้ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และรู้จักใช้เหตุผล

6. สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพดี รู้จักดูแลสุขภาพอนามัยตนเอง สถานที่อยู่อาศัยให้สะอาดถูกสุขลักษณะ และเป็นระเบียบเรียบร้อย

7. สมาชิกในครอบครัวบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม ศิลปะ และเป็นระเบียบเรียบร้อย

8. สมาชิกปฏิบัติตามครรลองประชาธิปไตยในครอบครัว เคารพกฎหมาย รู้จักใช้สิทธิ และปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองดี มีความเชื่อมั่น และปฏิบัติตนส่งเสริมการปกครองระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

6. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว

นักวิชาการหลายท่าน ได้อธิบายถึงทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงสัมพันธ์กับเรื่องสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว (Development Family Theory)

ทฤษฎีนี้เริ่มต้นราวทศวรรษที่ 1930 โดย Hill and Hanson (อ้างใน นิตยา คชภักดี, 2545 : 2-19) ได้กล่าวว่า ระบบครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว มีขอบข่าย มุมมองที่กว้างขวาง รวมทั้งมีลักษณะที่เป็นพลวัต (Dynamic) กล่าวคือ ชีวิตครอบครัวมักเริ่มต้นที่ การแต่งงานของหญิงชาย และสิ้นสุดลงเมื่อคู่แต่งงานเสียชีวิต ในช่วงของการดำเนินชีวิตครอบครัว ลักษณะของสมาชิกในครอบครัวจะกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ ซึ่งครอบครัวส่วนใหญ่จะผ่าน ระยะต่างๆ และกิจกรรมหลักที่คล้ายคลึงกัน แต่จะแตกต่างกัน ถ้าลักษณะโครงสร้างของสมาชิกใน ครอบครัวแตกต่างกัน ระยะต่างๆ ของครอบครัวตั้งแต่หญิงชายเริ่มแต่งงานจนกระทั่งคู่แต่งงาน เสียชีวิตลงนี้ เรียกว่า วงจรชีวิตครอบครัว (Family Life Cycle) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับระยะเวลาของ การสมรส และสามารถทำได้หลายแบบ ในระยะต่างๆ ของชีวิตครอบครัวก็จะมีกิจกรรมการเกิด การเข้าศึกษาเล่าเรียน การเข้าสู่่วฒิภาวะหรือเติบโตเต็มที่ และเข้าสู่วัยชราเหมือนกันทุกครอบครัว แต่ถ้าครอบครัวใดไม่มีลูกก็จะไม่มีกิจกรรมการเกิด และการที่ลูกเข้าศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น โดย Phyllis J. Meiklejohn (อ้างใน พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2538 : 38) ได้แบ่งวงจรชีวิต ครอบครัวออกเป็น 9 ขั้นตอน คือ

1. ระยะเริ่มสมรสพัฒนาครอบครัว ระยะนี้ต่างฝ่ายต่างพยายามปรับตัวเข้าหากัน ซึ่งถ้าปรับตัวเข้าหากันได้ดี ทำให้ทั้งคู่ยอมรับกันมากขึ้น
2. ระยะแรกตั้งครรรภ์ มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของภรรยา การทำหน้าที่แม่บ้านของภรรยาอาจทำได้ไม่เต็มที่ ถ้าไม่ร่วมกันวางแผนสำหรับทารกที่จะเกิดมา อาจจะทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างสามีภรรยาไม่ดี
3. ระยะเริ่มต้นเป็นบิดามารดาในช่วงแรก อาจจะมีต้นตอภาระหน้าที่ที่เพิ่มขึ้น ทั้งสองฝ่าย อาจทำให้เกิดปัญหาต่อคู่สมรส
4. ปีที่วัยรุ่น การประมาณระยะการมีบุตรไม่ให้ใกล้เกินไป จะทำให้สภาพครอบครัวดีขึ้น เป็นระยะที่ใช้จ่ายสูงที่สุด ภรรยาต้องวัยรุ่นกับการเลี้ยงดูบุตร สามีภรรยาต้องรักษาสัมพันธ์ภาพ ระหว่างกัน ทั้งเรื่องความพึงพอใจในเพศ การสนทนา และการอื่น ๆ เพื่อที่จะคงสภาพสมรสที่ดีไว้
5. ระยะบุตรเข้าโรงเรียน จะพยายามส่งบุตรไปโรงเรียนให้เร็วที่สุด เมื่อเข้าโรงเรียน ภาระด้านการเลี้ยงดูบุตรอาจลดน้อยลง แต่ต้องให้ความสำคัญกับรายได้เพื่อการศึกษาบุตรให้มากที่สุด
6. ระยะบุตรเข้าสู่วัยรุ่น ช่วงชีวิตนี้บิดามารดาอาจจะมีการสร้างสรรค์มากขึ้นหรือ ตรงกันข้ามอาจขาดความตื่นตัว ราบเรียบจนเบื่อหน่าย บางกรณีมารดาอาจุ่นวายกับบุตรที่กำลัง

เติบโต บิดาก็วุ่นวายกับการหาเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว ทำให้มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกันน้อยลง อาจจะทำให้เกิดความเหินห่างและต่างคนต่างอยู่ได้

7. ระยะเวลาบุตรแยกครอบครัว อาจเป็นเวลาที่บิดามารดาใกล้ปลดเกษียณ ปู่ย่าตายาย มักจะรู้สึกยินดีที่ได้เลี้ยงหลาน และเกิดความรู้สึกว่าตนเองที่โอกาสได้รับความรัก มีคุณค่า เนื่องจากได้ทำประโยชน์ให้แก่สมาชิกในครอบครัว

8. ระยะเวลาว่างเปล่า เมื่อบุตรได้แยกย้ายกันออกไปแล้ว ย่อมมีความรู้สึกว่างเปล่า หากสามีภรรยาไม่มีความสนใจทำกิจกรรมอื่น ๆ ก็จะทำให้รู้สึกอ้างว้างมากขึ้น

9. ระยะเวลาปัจฉิมวัย สมรรถภาพทางกายของคู่สมรสเริ่มเสื่อมถอย ไม่สามารถทำกิจกรรมที่เคยทำมาก่อนได้ ทั้งงานทางด้านร่างกายและสติปัญญา รวมทั้งเกิดการเจ็บป่วยครั้งคราวหรือเรื้อรัง ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตนในวัยผู้ใหญ่

ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวที่กล่าวมาข้างต้นนี้ สามารถชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงแบบแผนความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวในช่วงระยะต่าง ๆ

2. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ครอบครัว (Structural-functional theory)

โรเบิร์ต เค. เมอร์ตัน (Robert K. Merton : 1980) ได้จำแนกหน้าที่ทางสังคมออกเป็น 3 ประเภท คือ หน้าที่หลัก (Manifest) หน้าที่รอง (Latent) และหน้าที่ที่ไม่พึงปรารถนา (Dysfunctional) โดยหน้าที่ของบางโครงสร้างของสังคมอาจมีประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ แต่ขณะเดียวกัน คนบางส่วนอาจได้รับประโยชน์เพียงน้อยนิด หรืออาจไม่ได้รับประโยชน์เลย ซึ่งรวมไปถึงอาจจะมีคนบางกลุ่มหรือบางส่วนของสังคม ได้รับผลเสียจากทำงานของโครงสร้างของสังคมนั้น

ภาวินี เสาะสืบ (2567) ได้สรุปว่า ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ มองครอบครัวมีลักษณะเป็นระบบเปิดที่มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งภายในและภายนอกมีโครงสร้างของครอบครัวที่เป็นลักษณะเฉพาะ มีเป้าหมายการเกิดและดำรงอยู่ของครอบครัว โดยมีลักษณะความเป็นโครงสร้างของครอบครัวคือ โครงสร้างด้านบทบาทของสมาชิก คำนิยาม การสื่อสารและรูปแบบการสื่อสาร อำนาจส่วนหน้าที่ของครอบครัว ประกอบด้วย หน้าที่ในการให้ความรักความเอาใจใส่ การอบรมเลี้ยงดูสมาชิก การสืบเผ่าพันธุ์ การจัดการด้านเศรษฐกิจ การจัดการด้านการดูแลสุขภาพและจัดหาสิ่งจำเป็นพื้นฐานทางด้านร่างกายให้แก่สมาชิก และการเผชิญปัญหาครอบครัว

3. ทฤษฎีการจำแนกความแตกต่างระหว่างบทบาท (Role Differentiation Theory)

Parsons (1955) ได้จำแนก และกำหนดบทบาทของสามีภรรยาในครอบครัว ออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. บทบาทเชิงเครื่องมือ (Instrumental Role) ที่เน้นสามีเนื่องจากมีบทบาทเดินทางด้านระบบเศรษฐกิจภายนอกครอบครัว และสามีจะเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการแสวงหาสิ่งจำเป็นหรือทรัพยากรสำหรับเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว อาชีพของสามีจึงมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับระบบเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว

2. บทบาทเชิงอารมณ์ (Expressive Role) นั้น พิจารณาว่าภรรยามีบทบาทเป็นศูนย์กลางภายในครอบครัว และเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการเลี้ยงดู สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งให้

การสนับสนุนด้านจิตใจ ดังนั้น บทบาททั้ง 2 ประเภนี้แบ่งแยก โดยยึดถือความแตกต่างระหว่างเพศ เป็นสำคัญ

4. ทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory)

Blumer, Herbert (1969) กล่าวว่า ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีหลักอีกทฤษฎีหนึ่งของสังคมวิทยา ทฤษฎีนี้เริ่มด้วยความคิดเรื่องการกระทำระหว่างกัน (Interaction) และสัญลักษณ์ (Symbol) เป็นหัวใจสำคัญ ทฤษฎีนี้ เป็นทฤษฎีระดับจุลภาค (Micro) เพราะให้ความสำคัญต่อมนุษย์แต่ละคน ผิดกับทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วข้างต้นที่เป็นทฤษฎีประเภทมหภาค (Macro) เพราะเน้นเรื่องกลุ่มคน หรือ โครงสร้างของความเป็นส่วนรวม มองในแง่ที่ทฤษฎีสัญลักษณ์จะช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับสังคมมนุษย์ สมบูรณ์ขึ้น เพราะ 2 ทฤษฎีแรกเน้นโครงสร้างของสังคมในส่วนที่ประสานสอดคล้องกัน และในส่วนที่ขัดแย้งกัน ทฤษฎีสัญลักษณ์เข้ามาช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับจิตใจมนุษย์ (จิตใจ ตัวตน บุคลิกภาพ) และ สังคมครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น

5. แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว

5.1 ความหมาย

นิตยา คชภักดี (2545) ได้อธิบายเรื่องสัมพันธภาพในครอบครัวว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่เพิ่มความผูกพัน เคารพรัก และเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งประเมินได้จากพฤติกรรม การสื่อความหมาย มีส่วนร่วมปรึกษาหารือ ตัดสินใจ และทำกิจกรรม ในบรรยากาศที่สงบสุข

เล็ก สมบัติ (2549) สรุปว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความรัก ความเข้าใจ ความผูกพัน ฯลฯ ซึ่งเป็นอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ที่สมาชิกในครอบครัวมีให้ต่อกัน ความแน่นแฟ้นของระบบครอบครัว ก่อให้เกิดการเกื้อกูลและการช่วยเหลือซึ่งกันระหว่างสมาชิก อาจกล่าวได้ว่าเป็นการร่วมทุกข์และร่วมสุข

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และคณะ (2546) ได้นิยามความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัวว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ ความใกล้ชิดคุ้นเคยกันตามบทบาทที่คนเรามีต่อสมาชิกในครอบครัว ถ้าความสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะปรองดองรักใคร่กลมเกลียวกัน ถือว่าเป็นสัมพันธภาพที่ดี แต่ถ้าเป็นความขัดแย้งหรือรู้สึก ไม่ดีต่อกันถือว่าเป็นสัมพันธภาพที่ไม่ดี

ศรีทับทิม พานิชพันธ์ (2527) ได้กล่าวถึง สัมพันธภาพในครอบครัวว่า เป็นความผูกพัน รักใคร่ ความใกล้ชิดคุ้นเคยสนิทสนมกันระหว่างบิดามารดาและบุตร รวมตลอดถึงเครือญาติ และ บุคคลอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนนั้น ๆ ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเป็นเรื่องที่สามารถก่อให้เกิดผลดี หรืออาจก่อให้เกิดปัญหา และมีมูลเหตุแห่งปัญหานานาประการ ถ้าระบบการปกครองของหัวหน้าครอบครัวไม่รัดกุม

สรุปได้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง หรือบุคคลอื่น ๆ ที่อาศัยรวมอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน โดยมีการปฏิสัมพันธ์ การพูดคุย การแสดงออกซึ่งความรัก และทำกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกันซึ่งมีทั้งสัมพันธภาพที่ดีและไม่ดี

5.2 ลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัว

สัมพันธภาพในครอบครัวมีหลายลักษณะ คือสัมพันธภาพระหว่างสามีภรรยา ระหว่างพ่อแม่และลูก ระหว่างพี่น้อง หรือระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยสัมพันธภาพที่ดีของครอบครัว จะเกิดขึ้นได้จากปัจจัยพื้นฐาน ดังนี้ (ศิริกุล อิศรานุรักษ์, 2542)

1. ชื่นชมคุณค่าของคนในครอบครัว
2. มีเวลาอยู่ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน
3. มีพื้นที่ต่อความสุขและสวัสดิภาพของคนในครอบครัวร่วมกัน
4. มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างดี
5. มีศรัทธาต่อศาสนาจะช่วยให้มีสติ อดทน ให้อภัย ระวังความโกรธ และช่วยเหลือสังคม

6. มีสมรรถนะในการจัดการกับวิกฤตการณ์ของครอบครัวได้ดี
ส่วนสัมพันธภาพในครอบครัวที่ไม่ดี จะส่งผลกระทบต่อสมาชิกทุกคน ดังนี้

1. ขาดความสุขในครอบครัว ไม่มีความปรองดอง ขาดความเป็นมิตร ทำให้เกิดความห่างเหิน นำไปสู่ความแตกแยกในครอบครัว
2. มีผลเสียต่อบุคลิกภาพและสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว ทั้งด้านกายและจิต เกิดความรุนแรงในครอบครัว และการกระทำทารุณกรรมต่อผู้หญิงและเด็ก
3. สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น เที่ยวเตร่ ติดสารเสพติด และเล่นการพนัน เป็นต้น

5.3 การสร้างสัมพันธภาพและบรรยากาศที่อบอุ่นในครอบครัว

ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล (<http://www.si.mahidol.ac.th/sidoctor/epl/articleDetail.asp?id=280>) ได้กล่าวถึง หลักการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันมี 3 ปัจจัยคือ
 - 1) การชมเชย หรือชื่นชมที่เหมาะสม
 - 2) การตีเพื่อก่อ
 - 3) การแก้ไขความขัดแย้งในเชิงสร้างสรรค์
2. หลักการในการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลในครอบครัวและผู้อื่น
 - 1) ฝึกนิสัยตนเองให้มีคุณลักษณะที่ดีงาม ไม่เป็นที่น่ารังเกียจ เช่น ซื่อตรง ต่อเวลา ทำตามทีพูด ไม่หยิบบิมของผู้อื่นหากไม่จำเป็น ชมผู้อื่นด้วยความจริงใจ การมีน้ำใจ เสียสละ ต่อผู้อื่น ไม่นินทาว่าร้ายผู้อื่น และรู้จักกาลเทศะ
 - 2) การฝึกเสริมสร้างบุคลิกภาพของตนเอง การเสริมสร้างบุคลิกภาพของตนเองให้เป็นผู้ที่มีบุคลิกสง่างาม ในอิริยาบถทั้งการนั่ง การยืน การเดินให้เหมาะสม
3. วิธีการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลในครอบครัวและผู้อื่น การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น การสร้างสัมพันธภาพนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ ควรรู้จักสร้างสัมพันธภาพเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนี้

1) สัมพันธภาพระหว่างสามีและภรรยา กล่าวคือสิ่งที่สามีพึงปฏิบัติต่อภรรยา ตนเพื่อสัมพันธภาพ ดังนี้ เป็นหัวหน้าครอบครัว ให้เกียรติ ยกย่องภรรยา แสดงความห่วงใย ถนอมน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ และดูแลเมื่อยามเจ็บป่วย ส่วนจุดเริ่มต้นของสัมพันธภาพที่ดีของภรรยาที่พึงปฏิบัติต่อสามี เช่น การซื่อสัตย์ ยิ้มแย้มแจ่มใส รักษาทรัพย์สินสมบัติของสามี เคารพและเกื้อกูล ครอบครัวสามีตามสมควรแก่ฐานะ และควรดูแลให้กำลังใจเมื่อเจ็บป่วย

2) สัมพันธภาพกับผู้อื่น เช่น การให้เกียรติ ยกย่อง ไม่ทะเลาะวิวาท หากมีเรื่องขัดแย้งต้องรีบพูดคุย ช่วยเหลือตามสมควรแก่ฐานะตนเอง เป็นต้น

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (2542) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านครอบครัว สตรี เด็ก และเยาวชน ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ความสุขในครอบครัวเกิดขึ้นได้จากการสร้างความรัก ความอบอุ่น หรือสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว โดย

1. เอาใจใส่ดูแล และเอื้ออาทรกัน
2. รู้จักคนที่เรารัก
3. เคารพกันและกัน
4. มีความรับผิดชอบ
5. มีความวางใจกันและกัน
6. ให้กำลังใจกันและกัน
7. ให้อภัยกันและกัน
8. รู้จักสื่อสารในครอบครัว
9. ใช้เวลาด้วยกันอย่างมีคุณค่าและมีคุณภาพ
10. ปรับตัวตามภาวะที่เปลี่ยนแปลงของบุคคลในครอบครัว
11. รู้จักภาระหน้าที่ในครอบครัว ช่วยเหลือกันและกัน
12. มีความใกล้ชิดทางสัมผัส

5.4 สุขภาพจิตครอบครัว

ปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตครอบครัว มีดังนี้ (วราภรณ์ ตระกูลสฤณี, 2545)

1. บรรยากาศในครอบครัว
 - 1) ความรักความอบอุ่น
 - 2) ความเอื้ออาทร
 - 3) ความผูกพัน ห่วงใย
 - 4) เวลาทำกิจกรรมร่วมกัน
 - 5) หน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกในครอบครัว
 - 6) ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว
2. ความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรและทัศนคติของพ่อแม่หรือผู้ที่อบรมเลี้ยงดูบุตร
3. สภาพที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม
4. ความสามารถในการปรับตัวของบุคคลในครอบครัว ซึ่งบุคคลที่สำคัญมากที่สุด

คือพ่อและแม่

5.5 องค์ประกอบตัวชี้วัดสัมพันธภาพในครอบครัว

กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (2539) ได้สร้างคุณลักษณะของ “ครอบครัวผาสุก” ประกอบด้วย 4 หมวด 20 ตัวชี้วัด โดยหมวดที่ 2 ครัวเรือนที่มีสัมพันธภาพที่อบอุ่น มี 3 ตัวชี้วัดคือ

1. เด็กในครัวเรือนไม่เคยหนีออกจากบ้าน
2. ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่
3. สมาชิกในครัวเรือนปฏิบัติต่อกันด้วยความรัก และปรารถนาดีและมีความสุขกันอย่างมี

เหตุผล

นิตยา คชภักดี (2545) ได้จัดทำตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมิน “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” จำนวน 22 ตัวชี้วัด โดยองค์ประกอบที่ 3 สัมพันธภาพในครอบครัว ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. ครอบครัวที่สมาชิกมีการแสดงออกถึงความรัก เคารพนับถือซึ่งกันและกัน และเอื้ออาทรต่อกัน

2. ครอบครัวที่สมาชิกมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากัน และทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ร่วมกันเป็นประจำ

3. ครอบครัวที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือและตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่างๆ ของครอบครัวร่วมกัน

4. ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

บังอร เทพเทียน และคณะ (2550) ได้นิยามองค์ประกอบตามตัวชี้วัดของครอบครัว เข้มแข็ง ซึ่งพัฒนามาจากคณะทำงานมาตรฐานสถาบันครอบครัวเข้มแข็ง จำนวน 5 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบที่ 1 ด้านสัมพันธภาพ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. การร่วมกิจกรรม
2. การสื่อสารในครอบครัว
3. การเอื้ออาทรต่อกัน

สำหรับตัวชี้วัด “ครอบครัวอบอุ่น” มาจากผลการสำรวจความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) โดยให้ครอบครัวเฉพาะในเขตชนบทประเมินตนเองว่า ครอบครัวของตนมีความอบอุ่นผ่านเกณฑ์ อันได้แก่ (นิตยา คชภักดี, 2545)

1. คนในครัวเรือนมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากัน
2. คนในครัวเรือนมีความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน
3. คนในครัวเรือนมีการปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาในครอบครัว
4. คนในครัวเรือนไม่เคยหนีออกจากบ้าน

5. กรณีที่อยู่คนเดียวถ้าดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขถือว่าเป็นครอบครัวอบอุ่น โดยดัชนีนี้มีค่าเข้าใกล้ 100 แสดงว่า ยังมีอัตราส่วนครอบครัวอบอุ่นสูง

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา (Development)

1. ความหมายของการพัฒนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายคำว่า “พัฒนา” ไว้ว่า การทำให้เจริญ ซึ่งมีรากศัพท์ มาจากภาษาบาลีว่า “วฑฺฒน” หมายถึง เจริญรุ่งเรือง งอกงาม เจริญขึ้น เต็มโต ก้าวหน้า แก่เฒ่า (จำนงค์ อติวิฒนสิทธิ, 2548 : 117 ; ประยูรฯ หลงสมบูรณ์, 2546 : 627)

การพัฒนา เป็นภาษาไทย ที่แปลมาจากคำว่า “Development” โดยให้ความหมายของการพัฒนาแบ่งเป็นสองอย่าง ประการแรกการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และประการที่สอง มีการวางแผนกำหนดทิศทางเพื่อไปสู่เป้าหมายการดำเนินงานอย่างชัดเจน การพัฒนา กระทำให้เกิดขึ้น คือเปลี่ยนสภาพหนึ่งไปสู่สภาพหนึ่งที่ดีกว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงของระบบต่าง ๆ ที่นอกเหนือไปจากระบบปกติ โดยปกติแล้วสิ่งต่าง ๆ ย่อมมีความเจริญ และเสื่อมไปตามสภาพ แต่สังคมที่พัฒนา คือสังคมที่มีทิศทางแห่งความก้าวหน้าเจริญขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้น หรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าโดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ได้เสนอความหมายที่สอดคล้องกับการพัฒนาของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ เกี่ยวกับรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนามี 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้การเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในเชิงวิชาการ หรือวิทยาศาสตร์

1. การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงนั้นต้องเหมาะสมกับสถานการณ์
2. การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมขีดความสามารถของตนเอง
3. การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับนโยบายหรือวัตถุประสงค์ของทางราชการและประชาชน (ดิเรก ก้อนกลีบ และ วิชล มนัสเอื้อศิริ, 2530 : 18-19)

สนธยา พลศรี (2533 : 8) ได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า “การพัฒนา” มาจากคำภาษาบาลีว่า วฑฺฒน (วัด-ทะ-นะ) แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือการพัฒนาคนเรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เรียกว่า พัฒนา หรือวิวัฒนาการ เช่น การก่อสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ สะพาน โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น และแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ที่กล่าวถึงความหมายของ “การพัฒนา” ไว้ดังนี้คือ

1. การทำให้ดีขึ้น เจริญก้าวหน้าขึ้นโดยไม่หยุดนิ่ง
2. การเปลี่ยนแปลงสภาพที่ไม่พอใจ ไปสู่สภาพที่น่าพอใจอย่างมีระบบ
3. การกระจายรายได้ของบุคคลไปสู่ชุมชน
4. กระบวนการเจริญเติบโตในทางเศรษฐกิจ
5. กระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชนบท ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม
6. กระบวนการจัดการองค์การทางสังคมที่สามารถไปสู่สภาพที่ดีกว่า
7. การปรับปรุงระบบสังคมให้ทันสมัย
8. การเพิ่มขีดความสามารถของสังคมอย่างสูงสุด
9. การเปลี่ยนแปลงในระบบทั้งคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม
10. การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทาง หรือวางแผนไว้ล่วงหน้า
11. การสร้างความเสมอภาคด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระหว่างชุมชนต่าง ๆ

12. การปรับปรุงเงื่อนไขต่างๆ ที่สังคมไม่พึงปรารถนาและแบ่งแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาออกได้เป็น 3 กลุ่มลักษณะดังนี้

กลุ่มที่ 1 มีความคิดเห็นว่า “การพัฒนา” หมายถึงความเจริญเติบโต (Growth) คือเป็นการเพิ่มผลผลิต ซึ่งกระทำโดยระบบสังคมร่วมกับสิ่งแวดล้อม เช่น การผลิตข้าวเพิ่มขึ้น การสร้างถนน สะพาน เขื่อน เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 มีความคิดเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบระบอบการ การ เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมือง และ ระบบการบริหาร

กลุ่มที่ 3 มีความคิดเห็นว่า การพัฒนาเป็นการเน้นถึงวัตถุประสงค์หลัก ถ้าเป็นการบริหาร ก็ต้องบริหารด้วยวัตถุประสงค์ คือ การทำงานที่มุ่งเน้นวัตถุประสงค์เป็นหลัก กล่าวคือ การพัฒนาต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และความต้องการที่ได้รับความเห็นชอบหรือ การสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง

อมร รักษาสัตย์ และ ชัตติยา วรรณสุต (2515 : 2-8) ได้ให้ความหมายของคำว่า “พัฒนา” ว่าหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบที่ทำการซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบที่ทำการ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพ (Qualitative Changes) ส่วนการแปลงรูป (Transformation) เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของตัวระบบ การ (Environmental Changes) ซึ่งนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพและปริมาณ เช่น การคมนาคมของประเทศไทย เมื่อเริ่มแรกได้มีการใช้รถเทียมม้าแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยใช้เครื่องจักรไอน้ำ มาทำรถไฟและค่อย ๆ ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ๆ เร็วยิ่งขึ้น ๆ การเปลี่ยนแปลงจากรถม้ามาเป็นรถไฟ หรือเป็นรถยนต์ หรือเครื่องบิน จนเป็นจรวดก็ตี นับได้ว่าเป็นการพัฒนา

วิทยา เชียงกุล (2527 : 17-18) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึง การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับที่ได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมและจิตใจทางด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชน

จิตยา สุวรรณขุ (2517 : 187-189) อธิบายถึงการพัฒนาไว้ว่า “การพัฒนา” คือ การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการและได้กำหนดทิศทางและมุ่งที่จะควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงด้วยสถานะการพัฒนา เป็นสถานะสมาชิกของสังคมได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนได้เต็มที่โดยไม่มีสถานะครอบงำ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2543 : 6-7) ได้กล่าวถึงการพัฒนาไว้ในหนังสือ ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) หมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สรุปความได้ว่า การพัฒนา มี 2 ความหมายโดยมีการพัฒนามนุษย์ (Human Development) และการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Sciences and Technology) ซึ่งเปลี่ยนแนวทางมาเป็นค้นหาความรู้ เพื่อให้มนุษย์ได้ความรู้ที่จะมาจัดความสัมพันธ์ให้มนุษย์อยู่กับธรรมชาติได้อย่างดี โดยเกื้อกูลซึ่งกัน

และกันและเทคโนโลยีก็ผลิตและให้พื้นฐานความคิดใหม่นั้นด้วยแรงจูงใจใหม่ที่ต่างไปอีกแบบหนึ่งเราก็มีวิทยาศาสตร์ได้ เทคโนโลยีได้ แต่มีด้วยฐานความคิดที่ต่างออกไป ทั้งนี้การพัฒนาดังกล่าว เกิดขึ้นบนฐานที่ผิดพลาด 3 ระดับ คือ

1. เป็นไปตามกระแสการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืนซึ่งมีรากฐานความคิดที่ผิดพลาดตามอย่างประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย

2. ดำเนินการพัฒนาด้วยการกระตุ้นแรงจูงใจที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากผู้นำหรือผู้บริหารประเทศไม่เข้าใจเพียงพอต่อปัจจัยที่ทำให้เกิดการพัฒนาในประเทศที่พัฒนานานานามาก่อน จับเหตุปัจจัยมาผิดพลาด

3. ประชาชนเข้าร่วมกระบวนการพัฒนา โดยไม่มีการศึกษาที่จะเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเป็นปัจจัยที่ดีในกระบวนการพัฒนานั้น

เกื้อ วงศ์บุญสิน (2550 : 2-3) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนา หมายถึงความก้าวหน้าหรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ตามเกณฑ์หรือเป้าหมายของการพัฒนาตามที่ได้กำหนดคุณค่าไว้ และได้สรุปความหมายคำว่าพัฒนาตามทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) ไว้ดังนี้

1. การพัฒนา คือสภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศหนึ่งๆ สามารถทำให้ผลผลิตมวลรวมประชาชาติสูงถึงร้อยละ 5-7 ต่อปี และสามารถรักษาระดับนี้ไว้ได้ เป็นสภาวะที่ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี

2. การพัฒนา คือการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการเร่งรัดให้ผลผลิตมวลรวมประชาชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นกระบวนการที่ส่งผลให้ระดับรายได้โดยเฉลี่ยต่อบุคคลของประเทศสูงขึ้นและประชาชนจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

3. การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตและการว่าจ้างงานที่ได้วางแผนไว้แล้วเพื่อลดสัดส่วนของภาคเกษตรกรรม ในขณะที่เพิ่มสัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมและการบริการ

4. การพัฒนา คือการสร้างสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล ซึ่งการพัฒนานั้นจะประสบความสำเร็จได้ด้วยการลดหรือขจัดความยากจน ความไม่เท่าเทียมกันและการว่างงาน ในขณะที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังเจริญเติบโต

5. การพัฒนา คือกระบวนการหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างทางสังคม ท่าทีของประชาชน สถาบันต่าง ๆ ของชาติ การเร่งรัดความเจริญเติบโต การลดความไม่เท่าเทียม และขจัดความยากจน นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงต่อระบบสังคมทั้งระบบ และมุ่งสู่การสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมภายในทั้งระบบ เป็นก้าวออกจากสภาพชีวิตที่ไม่น่าพึงพอใจไปสู่สภาพชีวิตที่ดีกว่า ทั้งในด้านวัตถุและความรู้สึกนึกคิด

6. การพัฒนา คือการสร้างความทันสมัย กล่าวคือ การที่คนในสังคมมีเหตุมีผล มีทัศนคติและความคิดที่ไม่มกมาย มีวินัยทางสังคม มีการคิดและวางแผนการพัฒนา มีความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและสังคม มีการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การเพิ่มมาตรฐานการดำรงชีวิต การปรับปรุงสถาบันทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ประเทศชาติมีความเป็นปึกแผ่น มีเอกราช และมีประชาธิปไตยในระดับพื้นฐาน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2549 : 8) กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี ก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา ขณะเดียวกัน การพัฒนามิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้น แต่หมายความรวมถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชาชนด้วย

สนธยา พลศรี (2547 : 174 -175) กล่าวไว้ว่า เมื่อการพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแหล่งและหลายสาขาวิชา ทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลายประการแต่ลักษณะที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1. เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น หรือให้มีความเหมาะสมอันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ

2. มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนและอย่างต่อเนื่องกัน โดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่สามารถข้ามขั้นตอนหนึ่งได้

3. มีลักษณะเป็นพลวัต คือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้า ๆ ปริมาณมาก หรือน้อยก็ได้

4. เป็นแผนและโครงการ คือ เกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลงใคร ด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า

5. เป็นวิธีการ การพัฒนาเป็นมรรควิธี หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

6. เป็นปฏิบัติการ คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวความคิดหรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

7. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผนโครงการ และคิดค้นวิธีการพัฒนาตนเอง และสิ่งต่าง ๆ ได้ การเปลี่ยนแปลงใดก็ตาม ถ้าไม่ได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์แล้วจะไม่ใช่การพัฒนา แม้ว่าจะมีลักษณะอื่น ๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม

8. ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุขเพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันเป็นสิ่งของของมนุษย์นั่นเอง

9. มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือ สามารถบอกได้ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการพัฒนาหรือไม่ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการพัฒนา จึงมีความ

จำเป็นต้องปรับปรุง เปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ

ที่กล่าวมาพอสรุปได้ดังนี้ การพัฒนาเป็นการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่าง ๆ หลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้าน เศรษฐกิจสังคมการเมือง วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนท้องถิ่น สภาพสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่เจริญดีขึ้น อย่างมีทิศทางมีเป้าหมายด้วยคนของชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ โดยเริ่มต้นตั้งแต่การรับรู้ถึงปัญหาความต้องการของตนเอง โดยขอความช่วยเหลือจากปัจจัยภายนอกหรือในสภาวะรัฐ ให้น้อยที่สุดการดำเนินการที่จะพัฒนาต้องใช้วิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม กับการพัฒนาชุมชนอาจทำเป็นโครงการต่าง ๆ เพื่อจะเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงคนในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีควบคู่ไปกับการพัฒนาความเจริญในด้านวัตถุโดยการใช้วิธีการที่เหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ เป็นการกระทำที่ถูกต้องและเกิดการดำเนินการที่ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนและได้รับการยอมรับของส่วนรวมในชุมชน

2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีการพัฒนา

องค์การสหประชาชาติ (1960 : 8 -13) (UN. Development of Economic and Social Affair) ได้กำหนดหลักการพัฒนา มี 10 ประการ คือ 1. การพัฒนาต้องตอบสนองความต้องการอันแท้จริงของประชาชนในชุมชน ด้วยการริเริ่มจากประชาชน และเริ่มต้นจากโครงการง่ายไปสู่โครงการที่ยากขึ้น 2. การพัฒนามีลักษณะเป็นโครงการอเนกประสงค์ ต้องอาศัยความร่วมมือของนักวิชาการหลายสาขาและผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย 3. การพัฒนาต้องเปลี่ยนแปลงเจตคติของประชาชนไปพร้อมๆ กับกิจกรรมด้านอื่น ๆ 4. การพัฒนาต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่เพื่อเป็นการสร้างพลังชุมชนและองค์กรของประชาชนขึ้น 5. การพัฒนาต้องค้นหา และพัฒนาผู้นำชุมชนในด้านต่าง ๆ ตามลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็นของแต่ละชุมชน 6. การพัฒนาต้องยอมรับในสถานการณ์ บทบาทของสตรี และเยาวชนเปิดโอกาสให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มากที่สุด เพราะสตรีและเยาวชนมีผลต่อการขยายตัวของงานและการรับช่วงของงานพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี 7. การพัฒนาของประชาชนจะประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ ถ้าหากรัฐบาลมีความพร้อมและให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง 8. การพัฒนาต้องมีนโยบายและการวางแผนตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่นโดยการบริหารงานทุกระดับจะต้องมีความคล่องตัว และมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง 9. การพัฒนาต้องสนับสนุนให้องค์กรของภาคเอกชน องค์กรอาสาสมัครต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นระดับชาติ และนานาชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย 10. การพัฒนาต้องมีการวางแผนให้เกิดการพัฒนาพร้อม ๆ กัน ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ หรือระดับประเทศ

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการพัฒนา ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการพัฒนาสังคม ซึ่งมีทฤษฎีที่สำคัญจำแนกได้ ดังนี้

1. ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ มีสาระสำคัญ คือสังคมทุกสังคมจะต้องมีการปรับตัวอยู่เสมอเนื่องจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หากสังคมไม่ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงสังคมก็จะเสื่อมสลายไป การปรับตัวของสังคม ได้แก่ การจำแนกแรงแบบบทบาทเพื่อให้มีหน่วยสังคมที่อิสระแก่คนมากขึ้นการทำให้สังคมมีเหตุผลมากขึ้น การผสมผสานทางวัฒนธรรม การสร้างความจำเป็นเฉพาะด้านมากขึ้น เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันการปรับตัวของสังคมก็จำเป็นต้อง

รักษาคุณภาพระหว่างกาเปลี่ยนแปลงด้วย ตัวชี้วัดสำหรับบ่งชี้ความสามารถของสังคมในการปรับตัว ได้แก่ การมีบทบาทหรือหน่วยสังคมที่อิสระและมีความสามารถในการผสมผสานทางวัฒนธรรมได้มากขึ้น เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบของสังคมที่พัฒนาแล้วและมีความสามารถในการปรับตัวไม่จำเป็นต้องมีลักษณะที่เหมือนกัน

2. ทฤษฎีการแพร่กระจาย มีสาระสำคัญ คือการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งโดยมีองค์ประกอบของกระบวนการแพร่กระจายที่สำคัญ คือนวัตกรรมการสื่อสาร เวลา และการเข้าสู่สมาชิกของสังคมใดสังคมหนึ่ง องค์ประกอบที่สำคัญ คือนวัตกรรม หรือ ความคิด วัตถุ สิ่งของ รวมทั้งรูปแบบวิธีการและแนวปฏิบัติที่บุคคลคิดว่าเป็นสิ่งใหม่ ซึ่งการยอมรับนวัตกรรมที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมีขั้นตอนเกี่ยวกับการตัดสินใจ 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ความตระหนักในการรับนวัตกรรม หรือทราบว่ามีนวัตกรรมประเภทหรือชนิดนั้นๆ เกิดขึ้น

ขั้นที่ 2 เกิดความสนใจในนวัตกรรม เห็นได้จากการแสวงหาความรู้ในเรื่องนั้นเพิ่มเติม

ขั้นที่ 3 ประเมินค่านวัตกรรม เป็นการประเมินข้อมูลที่ได้รับว่าสมควรจะรับหรือไม่อย่างไร หากนวัตกรรมไม่มีคุณค่าก็จะถูกละทิ้งไป

ขั้นที่ 4 ทดลองใช้นวัตกรรม หากผลการประเมินได้รับการตัดสินใจว่ายอมรับแล้วก็จะเกิดการทดลองใช้นวัตกรรม หากผลการทดลองไม่เป็นที่พอใจ การตัดสินใจรับนวัตกรรมจะยุติลง

ขั้นที่ 5 ถ้าปรากฏผลการทดลองเป็นที่พอใจ กระบวนการรับนวัตกรรมก็จะเกิดขึ้น ทฤษฎีความขัดแย้ง มีสาระสำคัญคือ การพัฒนาสังคมมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่ความผาสุกของสมาชิกในสังคม หรือนัยหนึ่งคือเพื่อการเพิ่มโอกาสในชีวิตให้กับสมาชิกของสังคมนั้น โดยอาจแยกเป็นเป้าหมายก่อน เช่น ความเป็นธรรมเชิงเศรษฐกิจและความสะดวกสบายทางด้านวัตถุ การมีการศึกษาหรือความรู้ เป็นต้น แนวทางการพัฒนาตามแนวคิดนี้จะต้องพยายามก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างขึ้นโดยให้ความสำคัญกับทรัพยากรเป็นปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากทรัพยากรเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา ดังนั้น ทรัพยากรที่ไม่เพียงพอหรือขาดแคลนจึงเป็นตัวสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการในสังคม สำหรับตัวนำการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนา ตามแนวคิดนี้เห็นว่าควรเป็นผู้นำทางการเมืองเพราะบุคคลเหล่านี้อยู่ในตำแหน่งที่มีอำนาจ มีหน้าที่ในการวางแผนและกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ตามแนวคิดนี้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาจะดำรงความพัฒนาหรือความเจริญไวได้นั้น จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงจิตใจของคนในสังคมด้วย การเปลี่ยนแปลงจิตใจของคนนี้ขึ้นอยู่กับโครงสร้าง ถ้าโครงสร้างสังคมมีลักษณะยืดหยุ่นโอกาสที่บุคคลเปลี่ยนจิตใจก็มีมาก

3. ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม มีสาระสำคัญคือ มุ่งทำการเปลี่ยนแปลงลักษณะบุคคล โดยเฉพาะลักษณะจิตใจ ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และแรงจูงใจ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงจะอาศัยกระบวนการสังคมที่ช่วยให้เกิดลักษณะบุคคลที่ต้องการ คือการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการทางที่มีขอบเขตกว้างขวางและยาวนาน แต่เป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตในสังคมของมนุษย์ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2540 : 13)

3. แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคม คำว่า “สังคม” (Society) เมื่อวิเคราะห์โดยรูปศัพท์มาจากคำในภาษาบาลี 2 คำ มารวมกันคือ คำว่า “สัง” (ส) แปลว่า ด้วยกัน พร้อมกัน (ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Together) กับคำว่า “คม” (อ่านว่า คมะ) แปลว่า ไป ดำเนินไป เมื่อรวมเข้าด้วยกันเป็น “สังคม” (สังคม) แปลว่า การเกี่ยวข้อง การเป็นไปรวมกัน การรวมกัน การอยู่รวมกัน การคบค้าสมาคมกัน ความสามัคคี (ประยูรฯ หลงสมบุญ, 2546: 685)

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพุทธวิถี (Buddhist way of life)

1. ลักษณะของหลักพุทธธรรม

ลักษณะทั่วไปของพุทธธรรมนั้น สรุปได้ 2 อย่าง คือ 1. แสดงหลักความจริงสายกลาง เรียกว่า “มัชฌมธรรม” หรือเรียกเต็มว่า “มัชฌมธรรมเทศนา” ว่าด้วยความจริงตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาตินำมาแสดงเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้น ไม่ส่งเสริมความพยายามที่จะเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีถกเถียงสร้างทฤษฎีต่าง ๆ ขึ้น แล้วยึดมั่นปกป้องทฤษฎีนั้น ๆ ด้วยการแก่งความจริงทางปรัชญา 2. แสดงข้อปฏิบัติสายกลาง เรียกว่า “มัชฌิมปฏิบัติ” อันเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ฝึกอบรมตน ผู้รู้เท่าทันชีวิต ไม่หลงมกมาย มุ่งผลสำเร็จคือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็นอิสระ ที่สามารถมองเห็นได้ในชีวิตนี้ในทางปฏิบัติความเป็นสายกลางนี้เป็นไปโดยสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น สภาพชีวิตของบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555 : 6)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2546 : 6) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของพุทธธรรมว่า พุทธธรรม เป็นคำสั่งสอนที่มุ่งสำหรับคนทุกประเภททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ลักษณะทั่วไปของพุทธธรรมสรุปได้ 2 อย่าง คือ

1. แสดงหลักความจริงสายกลาง เรียกว่า “มัชฌมธรรม” หรือเรียกเต็มว่า “มัชฌมธรรมเทศนา” ว่าด้วยความจริงตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาตินำมาแสดงเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้น

2. แสดงข้อปฏิบัติสายกลางที่เรียกว่า “มัชฌิมปฏิบัติ” อันเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ฝึกอบรมตน ผู้รู้เท่าทันชีวิตไม่หลงมกมาย มุ่งผลสำเร็จ คือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็น อิสระที่สามารถมองเห็นได้ในชีวิตน

รัตนะ ปัญญาภา (2553 : 7 - 8) กล่าวถึงลักษณะของหลักพุทธธรรมว่า เนื่องจากพระพุทธศาสนา ซึ่งสถาปนาโดยพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงเป็นนักบวชแสวงหาสัจธรรมเพื่อตรัสรู้โดยอาศัยสมาธิจิต แล้วนำคำสั่งสอนที่พระองค์ตรัสรู้นั้นมาสั่งสอน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติศึกษาด้วยความสุข และหลีกเลี่ยงโลกีย์ได้ เข้าถึงความสุขอย่างยิ่ง คือพระนิพพานอันเป็นจุดหมายสูงสุด ซึ่งเน้นให้กับบุคคลมีความรู้ดีประพฤติดี แล้วนำไปสอนแก่มนุษยชาติให้เกิดคุณสมบัติเช่นนั้นบ้าง เพื่อเข้าถึงความจริงอย่างแท้จริงที่เรียกว่า “สัจธรรม” อันเป็นปัญญาขั้นโลกุตระและจะเข้าถึงปัญญาขั้นนี้ได้ต้องอาศัยจิตเป็นสมาธิ ส่วนปรัชญาอาจเกิดจากความคิดค้นของนักบวชหรือฆราวาสก็ได้ เพราะแหล่งความรู้ทางปรัชญาจะเกิดความคิดตามหลักตรรกวิทยา โดยมุ่งให้ผู้ศึกษาสามารถอยู่ในโลกหรือสังคมได้อย่างมีเหตุผล บางลัทธิอาจวางทัศนะเน้นไปทางการเมือง ยั่วยุให้มีการปฏิวัติเพื่อสร้างความเป็น

อภิมนุษย์ขึ้นให้แก่ตน ทักษะเช่นนี้อาจทำให้โลกสับสนวุ่นวายจนทำให้เกิดสงครามขึ้นก็ได้ เพราะปรัชญาจะสอนเน้นหนักไปในทางสัมมาภาพหรือสังคมส่วนรวมว่า ทำอย่างไรสังคมจึงจะอยู่รอดได้และมีอำนาจเหนือผู้อื่นหรือเหนือสังคมอื่น เพราะยึดมั่นอยู่ในปัญญาในระดับโลกีย์ตระหนักในวัตถุเป็นสำคัญกว่าจิตใจ ในขณะที่เดียวกัน จะสำคัญว่าร่างกายหรือวัตถุจะต้องดีกว่าจิตใจ ในด้านคำสอนพระพุทธศาสนาจะคำนึงถึงผู้ฟังหรือผู้ศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริง จึงจำเป็นต้องศึกษาจริตหรือจรรยา อันหมายถึงจิตใจของผู้ฟังโน้มเอียงไปในทางใดที่เรียกว่า ผู้ฟังมีโทสจริต มีใจร้อนแรงเครียดเป็นอาจิม มักมีโมโหโทโส พระพุทธองค์ก็จะสอนหนักไปในการปลูกฝังให้มีความเมตตา กรุณา เป็นต้น ดังนั้น ลักษณะคำสอนของพระพุทธองค์จึงมี 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. คำสอนที่ทรงตั้งขึ้นมาเอง เช่น อริยสัจ, ปฏิจจสมุปบาท เป็นต้น
2. คำสอนในลักษณะปฏิรูป โดยนำคำสอนของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งมีอยู่ก่อน มาปฏิรูปสอน เพื่อให้ผู้ที่เลื่อมใสในทางศาสนานั้น ไม่มีปฏิกริยาต่อต้านหรือขัดแย้ง เช่น การทำบุญ จะต้องทำกับผู้มีบริสุทธิ มีศีล มีธรรม จึงจะได้บุญ ไม่จำเป็นต้องเกิดในวรรณะใด ถ้ามีคุณธรรม ศีลธรรม สมบูรณ์ศีลธรรมย่อมได้กุศลผลบุญสมบูรณ์เต็มที่

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2550 : 14) ได้กล่าวถึงลักษณะของพุทธธรรม สรุปได้ดังนี้

1. คำสอนเป็นกลาง ปฏิบัติสายกลาง หรือลักษณะที่เป็นสายกลาง ไม่สุดโต่งในทางความคิดหรือสุดโต่งในทางปฏิบัติตน เห็นความสำคัญทางด้านจิตใจ และทางด้านร่างกายซึ่งสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ได้ จึงวางข้อปฏิบัติที่เรียกว่า **“มัชฌิมาปฏิปทา”** แปลว่า ทางสายกลาง หรือข้อปฏิบัติที่เป็นสายกลาง (มรรคมีองค์ 8) คือความพอดีและทักษะเกี่ยวกับสังขธรรม เป็นกลางความจริงที่เป็นกลาง ตามเหตุปัจจัยไม่ขึ้นกับใคร (เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท)

2. พุทธธรรมมีหลักการเป็นสากลหรือสอนหลักความจริงที่เป็นสากล ความจริงเป็นสิ่งที่อยู่ตามธรรมชาติ คือธรรมดาของสิ่งทั้งหลายเป็นเช่นนั้นเอง เรียกว่าเป็นกฎธรรมชาติ ในทางปฏิบัติสอนให้คนมีเมตตากรุณาอย่างเป็นสากล ชาวพุทธต้องมีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั่วกันหมดไม่เลือกพวกเขาพวกใคร

3. พุทธธรรมให้ความสำคัญของสาระ (ธรรม) และรูปแบบ (วินัย) ธรรมวินัยจึงเป็นชื่อ หนึ่งของพุทธศาสนา ต้องมีทั้งสองอย่าง ธรรมเป็นหลักความจริง ซึ่งมีอยู่แล้วตามธรรมดาของมัน และเป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาปฏิบัติสามารถเข้าถึงได้ ส่วนวินัยเป็นกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ กติกา หรือข้อบัญญัติที่กำหนดขึ้นเพื่อให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติ เพื่อความเจริญ และความสงบสุข วินัยเปรียบได้กับศีล เช่น ศีล 5 เป็นต้น

4. พุทธธรรมสอนหลักกรรม พระพุทธศาสนายึดเอาการกระทำหรือความประพฤติเป็นเครื่องจำแนกคน ไม่แบ่งแยกด้วยชาติกำเนิด ผิวพรรณ เน้นการรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ไม่ชดทอนสิ่งภายนอก มีการสำรวจตนเองเป็นเบื้องต้นก่อน นอกจากนี้ สอนหลักกรรมให้รู้จักพึ่งตนเอง ไม่ฝากไว้กับโชคชะตา กรรมสอนคู่กับความเพียร ความสำเร็จเกิดขึ้นได้จากความเพียร และจากการกระทำตามทางของเหตุและผล

5. สอนให้มองความจริงโดยแยกแยะจำแนกครบทุกด้านทุกมุม ตัวอย่างเช่น มีผู้ถามเรื่องการพูดว่าสิ่งใดควรพูด สิ่งใดไม่ควรพูด พระพุทธองค์ตรัสแยกแยะให้ฟังว่า “วาจาใดไม่จริงไม่เป็น

ประโยชน์ ไม่ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ตรัส วาจาใดเป็นคำจริง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ตรัส วาจาใดเป็นคำจริง เป็นประโยชน์ ไม่ถูกใจผู้ฟัง พระองค์เลือกกาลที่จะตรัส วาจาใด ไม่จริง ไม่เป็นประโยชน์ ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ตรัส วาจาใดเป็นคำจริง ไม่เป็นประโยชน์ ถูกใจผู้ฟัง พระองค์ไม่ตรัส และวาจาใดเป็นคำจริง เป็นประโยชน์ ถูกใจผู้ฟัง พระองค์เลือกกาลที่จะตรัส” ลักษณะท่าทีของการสนองตอบหรือปฏิกิริยาต่อสิ่งทั้งหลายแบบชาวพุทธ ต้องมองอย่างวิเคราะห์แยกแยะ จำแนก แยกแยะครบทุกด้าน

6. หลักการสำคัญของพุทธศาสนา คือมุ่งอิสรภาพ ดังพุทธพจน์ว่า “มหาสมุทรแม้จะกว้างใหญ่เพียงใดก็ตาม แต่น้ำในมหาสมุทรที่มากมายนั่น มีรสเดียวคือรสเค็มฉ่ำในใจ ธรรมวินัยของพระองค์ที่สอนไว้มากมายทั้งหมดก็มีรสเดียว คือวิมุติรส ได้แก่ ความหลุดพ้นจากทุกข์และปวงกิเลส ฉะนั้น”

7. เป็นศาสนาแห่งปัญญา ดังพุทธพจน์ว่า “ธรรมทั้งหลายทั้งปวงมีปัญญาเป็นยอดยิ่ง” หลักปัญญาสำคัญ เพราะปัญญาเป็นตัวตัดสินในการเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา โดยให้ความสำคัญแก่ศรัทธา ศีล สมาธิ ว่าเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้ เพื่อเข้าถึงจุดหมายโดยมีปัญญาเป็นตัวตัดสินสูงสุด นั่นคือศรัทธา ก็ขาดปัญญาไม่ได้ ศีลก็เพื่อประคับประคองจนเกิดปัญญา สมาธิก็ต้องนำไปสู่ปัญญา มิฉะนั้น จะหลงผิด หลงทาง ปัญญา จึงเป็นคุณธรรมสำคัญเป็นเอก ปัญญาในชั้นสูงสุดคือปัญญาในขั้นที่รู้เท่าทันสังขารธรรม เรียกว่า **วิปัสสนาปัญญา**

8. สอนหลักอนัตตา พระพุทธศาสนาประกาศหลักสำคัญเกี่ยวกับความจริงของสิ่งทั้งหลายหรือของสภาวะธรรมต่าง ๆ คือ หลักอนัตตา เป็นหลักใหม่ที่โลกไม่เคยค้นพบมาก่อนความยึดติดในอัตตาหรือตัวตนเป็นสิ่งฝังลึกแนบแน่นในจิตใจมนุษย์ แต่แท้จริง ผู้มีปัญญาเห็นว่าสิ่งทั้งหลายที่ดำรงอยู่เป็นไปตามธรรมดาของมัน ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามใจปรารถนาได้เลย

9. การมีทัศนคติที่มองสิ่งทั้งหลายตามความสัมพันธ์แห่งเหตุและปัจจัย เชื่อมโยงกัน อิงอาศัยกัน เป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยนั่นเอง

10. ยืนยันในศักยภาพสูงสุดของมนุษย์ เชื่อว่ามนุษย์ประเสริฐด้วยการฝึกฝนพัฒนา เมื่อพัฒนาแล้วก็เป็นผู้ประเสริฐสุด ดังพุทธพจน์ว่า ผู้ที่ฝึกแล้วเป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ (ทนต์ เสฏฐัญญู มนุสเสสุ) และเมื่อฝึกดีแล้ว มนุษย์ก็จะประเสริฐกว่าเทพทั้งหลาย พระพุทธองค์ฝึกพระองค์ดีแล้ว แม้เทพทั้งหลายก็น้อมนมัสการ

11. เป็นศาสนาแห่งการศึกษา นำเอาการศึกษาเข้ามาเป็นสาระสำคัญ เป็นเนื้อแท้ของ การดำเนินชีวิต หลักปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนาเรียกว่า มรรค หมายถึงทางดำเนินชีวิต ดังนั้น วิถีชีวิตของชาวพุทธ คือการดำเนินชีวิตตามมรรคมีองค์ 8 เรียกย่อว่า ศีล สมาธิ ปัญญา หรือไตรสิกขา ในที่สุดจะบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตที่ดีงาม เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

12. ให้ความสำคัญทั้งแก่ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ โยนิโสมนสิการ คือการคิดใคร่ครวญในธรรมโดยแยกกาย ลึกซึ้ง อย่างผู้มีปัญญา คือรู้จักคิด คิดเป็น ปัจจัยภายนอก ได้แก่กัลยาณมิตรที่ดี มีครูอาจารย์ที่ดี มีพ่อแม่ที่ดี ให้ความรู้ที่ถูกต้อง เป็นตัวอย่างที่ดี มีแหล่งความรู้ มีสื่อมวลชนที่ให้สติปัญญา

13. สอนให้ตื่นตัวด้วยความไม่ประมาท พระพุทธเจ้าทรงเน้นย้ำ อภัยมาทธรรม หรือ ความไม่ประมาท ถึงกับตรัสเป็นปัจฉิมวาจา คือพระดำรัสสุดท้ายก่อนจะปรินิพพาน ว่า “สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด”

14. สอนให้เห็นทุกข์ แต่เป็นสุข นั่นคือพระพุทธศาสนาสอนให้มองเห็นความทุกข์ แต่ให้ปฏิบัติด้วยความสุข (ทุกข์ สอนไว้ในหลักไตรสิกขา คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และ ทุกข์ในหลักอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) เมื่อความทุกข์มีอยู่จริง พระพุทธศาสนาก็สอนให้เผชิญหน้าความทุกข์นั้นไม่เลี้ยวหนี แต่ให้มองดูทุกข์นั้นด้วยความรู้เท่าทัน จึงทำให้มีจิตใจปลอดโปร่ง เป็นอิสระ มีปัญญา ไม่ถูกทุกข์บีบคั้น

15. มุ่งประโยชน์สุขเพื่อมวลชน พระพุทธเจ้าทรงตรัสหลักนี้เสมอ เมื่อเริ่มประกาศพระศาสนาทรงตรัสแก่ภิกษุว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนทั้งหลาย เพื่อความสุขแก่ชนทั้งหลาย เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” ดังนั้น การดำเนินชีวิตของชาวพุทธทั้งหลายจึงควรดำเนินตามพระดำรัสนี้คือ การทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและแก่สังคม เมื่อทำความเข้าใจ

16. หลักพุทธธรรมที่สำคัญดังกล่าวแล้ว จะทำให้สามารถเข้าใจแนวทางการดำเนินชีวิตตามแบบวิถีพุทธได้กระจ่างชัดเจนยิ่งขึ้น

พระมหาจรรยา สุทธิญาณ (2554 : 14) กล่าวถึงลักษณะของหลักพุทธธรรมว่าเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามีลักษณะ 2 อย่าง คือ

1. แสดงหลักความจริงสายกลาง หรือที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือ “มัชฌิมาธรรมเทศนา” คือหลักความจริงที่เป็นกลางตามธรรมชาติ เช่น เบญจขันธ์ หรือ ขันธ์ 5 ไตรลักษณ์ กฎแห่งกรรม เป็นต้น หลักความจริงเหล่านี้ก็เปรียบได้กับ “ทฤษฎี” ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติต่อไป

2. แสดงข้อปฏิบัติสายกลาง หรือที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” คือ หลักปฏิบัติตามสภาพชีวิตของแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็คนุหุสสุ (ผู้ครองเรือน) โดยทั่วไป หรือ บรรพชิต ก็สามารถปฏิบัติได้

2. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธ

ผู้วิจัยได้นำหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นเนื้อแท้ของศาสนาในการดำเนินชีวิตตามรูปแบบวินัย ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ กติกา หรือข้อบัญญัติที่กำหนดขึ้น เพื่อให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติดำเนินไปสู่ความเจริญ ความสงบสุข คือ ศีล ๕ เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชาวพุทธเพื่อบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตที่ดั่งงามคือเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2.1 ความหมายของศีล 5

คำว่า “ศีล” มีปรากฏอยู่ในหลักธรรมคำสั่งสอน คือพระไตรปิฎก รวมไปถึงคำอธิบายความที่ปรากฏในคัมภีร์พระอรธรรคถา ฎีกา ทั้งนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความหมายของศีลไว้ ดังนี้

ในมหานามสูตรอังคตตรนิกาย อัฐกนิบาต (อง. อัฐก.(ไทย) 23/25/269) พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องศีล โดยเฉพาะศีล 5 โดยทรงมุ่งถึงการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยว่า “มหานามะ เมื่อใดแล อุบาสกเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมา

คือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เมื่อนั้น อุบาสกชื่อว่าเป็นผู้มีศีล ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล”

ในกฎทนต์สูตร ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค (ที.สี. (ไทย) 9/352/147) พระพุทธเจ้าตรัสศีล โดยทรงเรียกว่า “สิกขาบท” โดยให้เป็นข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย วาจา ว่าการที่บุคคลผู้มีจิตเลื่อมใสสมาทานสิกขาบททั้งหลาย คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการประพฤตินอกในกาม เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท นี้ เป็นยัญซึ่งใช้ทุนทรัพย์และมีการตระเตรียมน้อยกว่า แต่มีผลานิสงส์มากกว่ายัญสมบัติ 3 ประการมีองค์ประกอบ 16

นิตยทานที่ทำสืบกันมา กว่าวิหารทาน และกว่าสรณคมนันนี้ (ที.สี.(ไทย) 9/352/147) ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคพระพุทธโฆสจารย์ (พระพุทธโฆสเถระ, 2546 : 10 -11) ได้อธิบายความหมายของ ศีล ไว้ว่า คำว่า “ศีล” นี้แปลว่า ปกติคือทำกายและวาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อย ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด

แปลว่า เย็น คือทำให้เป็นคนเยือกเย็น ทำให้เย็นกาย เย็นใจ ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะขาดศีล

แปลว่า เกษม คือปลอดภัย ทำให้เบากายเบาใจ อีกอย่างหนึ่ง คำว่าศีลนี้มีความหมายเป็น สีลนะ กล่าวคือ เป็นมูลราก

ส่วนคำว่า “สีลนะ” นี้ก็คือกิจที่รวมเอาไว้อย่างดีหมายถึงความที่กรรมในทวารมีกายกรรม เป็นต้น ไม่กระจัดกระจายโดยความมีระเบียบอันดีอย่างหนึ่ง คือความเข้าไปรับไว้หมายถึงความเป็นที่รองรับโดยความเป็นที่ตั้งอาศัยแห่งกุศลธรรมทั้งหลายหรืออีกนัยหนึ่งว่า

ศีล คือ เจตนา หมายถึง เจตนางดเว้นจากบาปธรรมมีปาณาติบาต เป็นต้น

ศีล คือ เจตสิก (ได้แก่กุศลธรรม คือความไม่โลภ ความไม่พยาบาท ความเห็นชอบ) ของบุคคลผู้งดเว้นจากบาปธรรมมีปาณาติบาต เป็นต้น

ศีล คือ การสำรวม หมายถึง ความสำรวมในปาติโมกข์ ความสำรวมอย่างมีสติ สำรวมด้วยความรู้ สำรวมด้วยความอดทน และสำรวมด้วยความเพียรพยายาม

ศีล คือ ความไม่ล่วงละเมิด หมายถึง การไม่ล่วงละเมิดด้วยกาย หรือด้วยวาจาของผู้ที่สมาทานศีลแล้ว

ศีล หมายถึง ศีระชะ ความเย็น สันติดีเลิศ การกระทำปกติและสภาพปกติตามธรรมชาติของทุกข์และสุข

ศีล หมายถึง ความเย็น มีอธิบายว่า ไม้จันทน์ที่มีความเย็นมากที่สุด ช่วยทุเลาความร้อนของพิษไข้ในร่างกายได้ ฉนั้นใด ศีลก็ฉนั้นนั่น คือ ช่วยทุเลาไข้ใจที่เกิดจากความสะดุ้งกลัวหลังจากศีลขาดและก่อให้เกิดปราโมทย์

ศีล หมายถึง สันติ มีอธิบายว่า ถ้าบุคคลมีศีล เขาจะมีความประพฤติเรียบร้อยไม่สร้างความหวาดกลัวให้เกิดขึ้น

ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ, สันสกฤต (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาท, 2513 : 837) ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า “ศีล คือความปกติของธรรมชาติธรรมชาติอันสัตบุรุษพึงทรงไว้สภาวะความสำรวม”

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2546 : 957) ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีล คือข้อบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกายและวาจา ทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5

พุทธทาส ภิกขุ (2539 : 56-57) ได้อธิบายความหมายของศีลไว้ว่า ศีล หมายถึงความเป็นปกติหรือปกติภาวะตามธรรมดา หมายความว่า ทำทุกอย่างอยู่ตามหน้าที่ที่ควรจะทำ แต่อยู่ในภาวะปกติคือ ไม่เดือดร้อนไม่กระวนกระวายไม่ระส่ำระสาย ไม่มีความสกปรกความเศร้าหมองใดๆ เกิดขึ้น โดยเนื้อความ ศีล หมายถึง ระเบียบที่ได้บัญญัติขึ้นไว้สำหรับประพฤติปฏิบัติกัน เพื่อให้เกิดภาวะปกติขึ้นมาที่กาย ที่วาจา ศีล คือการปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการเป็นอยู่ทางภายนอก ศีลพัฒนาที่กาย ที่วาจา ให้เป็นกาย วาจา ที่น่าดู เมื่อเรามีศีลเป็นพื้นฐานแล้ว เราจึงจะมีจิตที่เป็นสมาธิได้ง่าย ถ้ามีศีลดี สมาธิก็มีง่าย

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2538 : 65) ทรงแสดงทัศนะไว้ว่า คำว่า ศีล แปลตามศัพท์ว่า ปกติหมายความว่า ความเป็นปกติเรียบร้อย (อย่างหนึ่ง) ความเคยชินลงรูปลงตัวติดอยู่ ประจำอยู่ เป็นปกติ (อย่างหนึ่ง) ความเป็นปกติเรียบร้อย หมายถึง ความปกติเรียบร้อยของความประพฤติ เพราะเว้นการที่ควรเว้น ประพฤติการณ์ที่ควรประพฤติ

ศีล 5 หรือ เบญจศีล คือความประพฤติชอบทางกาย และวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546 : 245) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความประพฤติดีทางกาย และ วาจา การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ มักใช้เป็นคำเรียกอย่างง่ายสำหรับคำว่า อธิศีลสิกขา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2552 : 24-25) กล่าวไว้ในหนังสือภูมิธรรมชาวพุทธว่า ศีล 5 ในบาลีชั้นเดิมส่วนมากเรียกว่า สิกขาบท 5 หมายถึงข้อปฏิบัติในการฝึกตน ข้อฝึก, ข้อศึกษา บ้าง เรียกว่า ธรรม 5 เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ ก็ชื่อว่าฝึกผู้มีศีล คือฝึกเบื้องต้นที่จัดว่า ฝึกผู้มีศีลสมัยต่อมา จึงเกิดมีคำว่า เบญจศีล ซึ่งในพระไตรปิฎก เพิ่งพบในคัมภีร์ชั้น อปทาน-พุทธวงศ์ (รวมถึงวินัย.; ขุ.ปฏิ.บางแห่ง) ต่อมาในสมัยหลัง มีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็น นิจศีล หมายถึงศีลที่ควรหัดควรรักษาเป็นประจำ บ้าง เรียกว่า มนุษยธรรม หมายถึงธรรมของมนุษย์ หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์บ้าง การรักษาศีล 5 เป็นการเว้นจากการเบียดเบียนกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยดี ปราศจากเวรภัยไม่เดือดร้อน วุ่นวาย สังคมร่มเย็น แต่เหนือการฝึกไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยรักษาศีล 5 แล้ว ควรฝึกยิ่งขึ้นไปในด้านชีวิตส่วนตัว ให้อยู่ดีมีสุขได้โดยไม่ต้องพึ่งพาขึ้นต่อวัตถุและการเสพบริโภคมามากนัก

พร้อมทั้งหันไปใช้เวลาแก่การแผ่บำเพ็ญประโยชน์พัฒนาด้านจิตใจและปัญญามากขึ้น
ด้วยการรักษาศีล 5 หรือ อุโบสถ

กล่าวโดยสรุป ศีล 5 คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติ ช้องแฉกจากบาปทั้งหลาย
ทั้งปวง สำรวม อดทนอดกลั้นต่อโลภะ โทสะ โมหะ ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยกาย หรือด้วยวาจา เพื่อให้
เกิดความปกติ เรียบร้อย สงบสุขในสังคัม ระวังความเดือดเนื้อร้อนใจทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นข้อฝึก
ข้อปฏิบัติเบื้องต้นในชีวิตประจำวันสำหรับฆราวาส เพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจาให้ตั้งอยู่
ในความดีงาม สงบ และเป็นฐานปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป

2.2 ศีล 5 ในกรอบของสิกขาบท

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2552 : 769 - 770) กล่าวว่า คำว่า ศีล ได้แก่

1. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากปาณาติบาต คือ ไม่ทำลายชีวิต จับเอาสาระว่า
ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย
2. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากอทินนาทาน คือ ไม่เอาของที่เรามีได้ให้ หรือไม่ลัก
ขโมย จับเอาสาระว่า ความประพฤติหรือดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สิน
และกรรมสิทธิ์

3. กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร คือ ไม่ประพฤติผิดในกาม
ทั้งหลาย จับเอาสาระว่าความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้าน
คู่ครอง บุคคลที่รักหวงแหน ไม่ผิดประเพณีทางเพศ ไม่นอกใจคู่ครองของตน

4. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากมุสาวาท คือ ไม่พูดเท็จ จับเอาสาระว่า ความประพฤติ
หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาเท็จ โกหก หลอก ลวง ตัดรอนประโยชน์
หรือ แกล้งทำลาย

5. สุราเมรัยมัชชปมาทัญฐานา เวรมณี เว้นจากของมีนเมา คือสุราและเมรัยอันเป็น
ที่ตั้งแห่งความประมาท คือไม่เสพของมีนเมา จับเอาสาระว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่
ปราศจากความประมาทหลังพลาดมีนเมาเนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ

พระมหาทวี มหาปัญญา (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2567) จากเว็บไซต์
www.Learners.inth/blog) ได้กล่าวถึงศีล 5 ในฐานะของจริยธรรมในระดับปัจเจกบุคคล ดังนี้

1. เว้นจากการปลงชีวิตหรือว่าจ้างผู้อื่นกระทำ และอย่าเลี้ยงชีพด้วยอาชีพที่รุนแรง
ต่อธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ อีกนัยหนึ่งหมายถึง ปัจเจกบุคคลควรฝึกฝนความมีเมตตากรุณาให้
เกิดขึ้นในตน

2. เว้นจากการยึดถือเอาของที่เรามีได้ให้ และหลีกเลี่ยงจากการกระทำตนให้ร่ำรวยมั่ง
คั่งขึ้นบนความทุกข์ยากของชีวิตบนโลก อีกนัยหนึ่ง หมายถึงปัจเจกบุคคลควรพัฒนาความซื่อสัตย์
สุจริตขึ้นในตน และสร้างประโยชน์สุขแห่งตนและสังคมบนความเคารพสิทธิของกันและกัน

3. เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน (มักตีวงให้แคบว่าให้ประพฤติ ผิด
ในกาม) อีกนัยหนึ่ง หมายถึง ปัจเจกบุคคลควรมุ่งฝึกฝนเนื้อหาและศักยภาพ เพื่อการพัฒนา ตนเอง

4. เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง ยุแหยง และประณาม (สิ่งที่เรายังไม่รู้ความ
จริงแน่นอน) อีกนัยหนึ่ง หมายถึง ปัจเจกบุคคลควรเข้าสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความจริง หรือข้อเท็จจริง
และความพยายามทั้งหมดต้องเป็นไปเพื่อการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

5) เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท อีกนัยหนึ่ง หมายถึงปัจเจกบุคคลต้องสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความมีสติและสัมปชัญญะ

2.3 โทษแห่งศีลวิบัติ

พระไตรปิฎก (วิ. ม. (ไทย) 5/285/98 – 99) กล่าวถึงพุทธพจน์ เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาโปรดอุบาสก อุบาสิกา ชาวตำบลบ้านปาฏลิกาม ถึงโทษแห่งศีลวิบัติ ทำให้ได้ผล 5 ประการ กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. ย่อมเข้าถึงความเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ใหญ่หลวง
2. กิตติศัพท์อันชั่วย่อมกระฉ่อนไป
3. เข้าไปหาบริษัทใดๆ เช่น ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คหบดีบริษัท สมณบริษัท ย่อมไม่แก่กล้า ก่อเขิน เข้าไปหาบริษัทนั้นๆ

4. ย่อเป็นผู้หลงลืมสติ

5. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2548 : 19-22) ได้กล่าวเรื่อง โทษแห่งศีลวิบัติไว้ว่า

ผู้ทำผิดศีลข้อ 1 เมื่อกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์จะทำให้เขาเป็นคนอายุสั้นและมักถูกฆ่าตายและย่อมเดือดร้อนในปัจจุบันต้องติดคุกติดตาราง

ผู้ทำผิดศีลข้อ 2 เมื่อกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์ย่อมมีโภคทรัพย์น้อย เกิดในตระกูลยากจน ทำมาหากินเท่าใดก็ไม่รวยทำให้เขาเป็นคนยากจน และถูกโกง ถูกปล้น ถูกขโมย

ผู้ทำผิดศีลข้อ 3 เมื่อกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์เศษผลของกรรมที่ทำไว้ ทำให้เกิดการแตกแยกในครอบครัว และถูกปองร้าย บางคนเกิดมาเป็นหญิง ก็ถูกทารุณกรรมถูกข่มขืน เป็นชายก็ต้องเกิดมาเป็นกะเทย ให้คนเขาหยามเล่น ถูกดูหมิ่นดูแคลน เป็นที่น่าอับอาย

ผู้ทำผิดศีลข้อ 4 เมื่อกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์ ก็มีผู้มากล่าวหาใส่ร้าย ใส่ความให้เสียหาย ให้เสียทรัพย์อยู่เสมอ โดนเขาใส่ความและมักได้ฟังแต่เรื่องที่ไม่จริง โดนหลอกหลวงให้หลงเชื่อบ่อยๆ ถูกเอาเปรียบตลอดเวลา จะพูดจากับใครไม่มีคนเชื่อถือ

ผู้ทำผิดศีลข้อ 5 เมื่อกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะเป็นคนสติไม่ดี เป็นบ้าใบ้ คลั่งไคล้ไหลหลงบ้า ๆ บอ ๆ เสียคน เสียจิตไปอย่างน่าทุเรศ สุขภาพเสื่อม สมองเสื่อม ปัญญาเสื่อม

2.4 ตัวอย่างผลกรรมจากการละเมิดศีล 5

ตัวอย่างผลกรรมจากการละเมิดศีลข้อที่ 1

พระไตรปิฎก (ขุ.อป. (ไทย) 32/66, 78-79, 91/574, 576-577) พระพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าถึงกรรมเก่าที่มาให้ผลแก่พระองค์ กรรมเก่าที่ตรัสเล่านี้เป็นกรรมเก่าที่ทำไว้ในอดีตชาติ เมื่อครั้งยังเป็นปุถุชน แล้วมาให้ผลในชาติปัจจุบัน ถึงแม้ว่าพระองค์จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า แต่ก็ยังไม่พ้นไปจากผลของกรรมเก่า นั้น ซึ่งจะนำมากล่าวเป็นบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผิดศีลข้อที่ 1 ดังนี้

แก้งโคไม่ให้ดื่ม ชาติหนึ่งในอดีต พระองค์เกิดเป็นคนเลี้ยงโค ต้อนโคไปเลี้ยงเห็นแม่โคแหวะดื่มน้ำข้างทาง เกรงจะชักช้างไล่โคไม่ให้ดื่ม น้ำ ด้วยการแก้งเอาไม้กวนน้ำให้ขุ่น บาปกรรมในชาตินั้น ส่งผลให้พระองค์กระหายน้ำแล้ว ไม่ได้เสวยสมปรารถนาทันที เมื่อคราวใกล้จะ เสด็จดับขันธปรินิพพาน

แม่น้องชายต่างมารดา ในชาติหนึ่งในอดีต พระองค์เกิดเป็นลูกเศรษฐี บิดาของพระองค์มีภรรยาหลายคน ภรรยาคนหนึ่งมีลูกชาย พระองค์เกรงว่า ทรัพย์สินสมบัติส่วนหนึ่งจะถูกแบ่งไป ให้แก่น้องชายต่างมารดานั้น จึงลวงน้องชายไปฆ่าที่ชอกเขาแล้วเอาหินทับไว้ บาปกรรมส่งผลให้ไปเกิดอยู่ในนรกนานปี เกิดมาในชาตินี้ แม้จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว เศษกรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ก็ส่งผลให้พระองค์ถูกพระเทวทัตกลิ้งหินกระทบนิ้ว พระบาทจนหื้อพระโลหิต

เป็นหมอยารักษาคนไข้ตาย ในชาติหนึ่งในอดีต พระองค์เกิดเป็นหมอยารักษา ลูกชายเศรษฐี โดยวิธีให้ถ่ายยาจนลูกชายเศรษฐีตาย บาปกรรมส่งผลให้ไปเกิดอยู่ในนรก เกิดในชาตินี้ แม้จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว เศษกรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ ก็ส่งผลให้พระองค์เกิดพระโรคปากคันทิกภาพาร (โรคท้องร่วง) หลังจากเสวยสุกรมัททวะก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน

ตัวอย่างผลกรรมจากการละเมิดศีลข้อที่ 2

พระไตรปิฎก (วิ.มหา. (ไทย) 1/84-88/74-78) ว่าด้วยการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ เรื่องพระธนิย กุมภการบุตร อันเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้ามีพระบัญญัติ ปาราชิกสิกขาบทที่ 2 เป็นตัวอย่างผลกรรมที่เกิดขึ้นในชาตินั้นของพระธนิยกุมภการบุตร เนื่องจากพระธนิยะ สั่งให้คนตัดไม้ของหลวงที่เก็บไว้ซ่อมแปลงเมืองในคราวจำเป็น ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินยังไม่ได้รับสั่งให้พระราชทาน เมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงทราบและทำการไต่สวนแล้วกล่าวกับพระธนิยะ ว่า “พระคุณเจ้า ... ท่านจงใจอ้างจะขนไม้ที่ไม่ให้ไปพระเจ้าแผ่นดิน เช่น โยมจะฆ่า จองจำหรือเนรเทศสมณพราหมณ์อย่างไรได้ นิมนต์กลับไปเถิด ท่านรอดตัวเพราะชน (โลเมน ตูว์ มุตโตสตีติ เอตถ โลมมิว โลมฺ, กิ ปน ตํ ปพพชชา ลิงค์ คำว่า “ชน” ในที่นี้ หมายถึงเพศบรรพชิต คือผ้ากาสาวพัสตร์ที่ท่านพระธนิยะห่มอยู่ ท่านธนิยะทำความผิดลักไม้หลวง ควรถูกจับฆ่าหรือจองจำ แต่ท่านนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์อันเป็นธงชัยของพระอรหันต์ จึงรอดตัวจากการถูกฆ่าถูกจองจำ ท่านอุปมาเหมือนแพะมีขนยาวที่จะถูกฆ่ากินเนื้อ พอดีมีบุรุษคนหนึ่งเห็นว่า แพะนี้ขนมีราคา จึงเอาแพะที่ขนสั้น 2 ตัว มาแลกไป แพะขนยาวจึงรอดตัวเพราะชน (วิ.อ. 1/88/318) แต่อย่าได้ทำอย่างนี้อีก” ซึ่งพระธนิยะก็ถูกประชาชนตำหนิ ประณาม โพนทนา ภิกษุทั้งหลายตำหนิ ท่านพระธนิยกุมภการบุตรโดยประการต่างๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

จากประสบการณ์ของท่านอาจารย์นิต อยู่โพธิ์ (2539 : 170 -172) เมื่อครั้งรับราชการในหน้าที่อธิบดีกรมศิลปากร (พ.ศ. 2499 – 2511) ได้เดินทางไปสำรวจโบราณวัตถุสถานในจังหวัดภาคเหนือเป็นประจำทุกปี เมื่อได้ไปนมัสการพระธาตุแช่แห้ง ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอเมืองจังหวัดน่าน แล้วเดินเวียนทักษิณาวรรต เห็นมีทรงสัณฐานงามแปลกจากพระธาตุเจดีย์อื่น แต่ทองจังโกที่หุ้มองค์พระธาตุผุร่อนและพังหลุดร่วง ในปีต่อมา เมื่อขึ้นไปตรวจราชการในจังหวัดภาคเหนืออีก คราวนี้ทางวัดได้รื้อเอาแผ่นทองจังโกที่หุ้มลงมากองซ้อนไว้ เห็นองค์พระธาตุที่ก่ออิฐก่อปูนผุพัง มีผู้บอกว่า สมภารวัด (ซึ่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดน่านด้วย) สั่งให้รื้อลงมาเพื่อเตรียมปฏิสังขรณ์ ในปีต่อๆ มาได้ขึ้นไปนมัสการอีก ก็ยังมีได้ซ่อมและไม่เห็นทองจังโกของเก่า จึงสอบถาม มีชายสูงอายุผู้หนึ่ง ซึ่งคงจะมารักษาศีลเป็นประจำ ได้กรุณาเล่าให้ฟังว่า สมภารวัดพระธาตุแช่แห้ง เมื่อชายทองจังโกเก่าที่รื้อลง มาจากองค์พระธาตุโดยอ้างว่าจะเอาเงินไปสมทบซื้อแผ่นทองใหม่มาซ่อม แต่แล้วก็เอาไปขายและสึก เอาเงินไปแต่งเมีย อยู่ด้วยกันมีลูกชายคนหนึ่งเกิดมาไม่มีหนังหุ้มกาย มีแต่เนื้อและมีเนื้อเยื่อบาง ๆ หุ้ม และมีน้ำเหลืองหรือเลือดจาง ๆ ซึมออกมา เมื่อวางให้นอนบนเบาะหรือผ้าปูนอน

เลือดหรือน้ำเหลืองที่ตัวเด็กก็ติดค้างอยู่กับผ้า เวลาเด็กเคลื่อนไหวก็เจ็บปวดร้องครวญครางน่าสงสาร ทรมานกายทรมานใจ พ่อแม่และผู้พบเห็นเป็นอย่างยิ่ง ต้องเอาใบตองกล้วยหรือใบตองตึงสดๆ มาปู ให้นอน เรื่องนี้น่าจะเป็นอุทาหรณ์เตือนสติ บางเรื่องแม้ว่า ตำรวจยังตามจับกุมไม่ได้ แต่เชื่อว่าเขา จะต้องได้รับผลแห่งกรรมที่ทำไว้ในไม่ช้าแน่นอน เพราะไม่มีใครหนีพ้นผลแห่งกรรมได้

ตัวอย่างผลกรรมจากการละเมิดศีลข้อที่ 3

อิสิทาสีเถรีคาถา (ช. เถรี.(ไทย) 26/406-449/622-628) ได้แสดงถึงกรรมที่ทำให้หย่าร้างของพระภิกษุณีรูปหนึ่ง ชื่อพระอิสิทาสีเถรี ท่านเป็นลูกสาวคนเดียวของเศรษฐีในเมืองอุชเชนี ต่อมาเมื่อโตเป็นสาว ท่านก็ได้แต่งงานกับลูกชายเศรษฐีในเมืองสาเกต ชีวิตดูน่าจะราบรื่น แต่หาได้ราบรื่นไม่ ทั้ง ๆ ที่นางปฏิบัติตัวดี ทุกอย่าง แต่ก็ไม่ใช่ที่พอใจของสามี สามีชอบบอกลึก โดยที่นางไม่ได้ทำผิดอะไรเลย จากนั้นนางก็ได้มาแต่งงานกับสามีคนที่ 2 แต่อยู่กันได้เพียง 1 เดือน นางก็ถูกสามีขับไล่ออกจากเรือนอีก ในเมื่อแต่งงานอยู่กับคนที่มีความรู้แล้วมีปัญหา บิดาของนางจึงยกนางให้กับขอทานผู้เป็นบัณฑิตคนหนึ่ง อยู่กันได้เพียงครึ่งเดือนเท่านั้น สามีคนล่าสุดก็เกิดความเบื่อหน่าย ขอกลับไปเป็นขอทานตามเดิม เมื่อชีวิตการครองเรือนของนาง ล้มเหลวโดยสิ้นเชิงเช่นนี้ นางจึงขอพ่อแม่ออกบวช โดยให้เหตุผลว่า อยากจะทำกรรมเก่าให้พินาศ และหลังจากที่ท่านออกบวช ได้เพียง 7 วัน ท่านก็ได้บรรลุวิชชา 3 ระลึกได้ว่า ผลที่ได้รับทั้งหมด ล้วนเป็นผลแห่งการคบชู้กับภรรยาของชายอื่น และได้บังคับสามีให้ขับไล่ภรรยาเก่าของเขาไป บาปกรรมนั้นก็ทำได้สำเร็จแล้ว

ตัวอย่างผลกรรมจากการละเมิดศีลข้อที่ 4

พระไตรปิฎก (ช. อป. (ไทย) 32/67-72/575) พระพุทธเจ้าตรัสเล่าว่า เป็นกรรมเก่าทำไว้ในหลายชาติในอดีต ดังนี้ ในชาติหนึ่ง พระองค์เกิดเป็นนักแสดง ชื่อ “ปุนาลี” ได้กล่าวต่อ (ใส่ร้าย) พระปัจเจกพระพุทธเจ้าพระนามว่า “สุรสี” ว่าทำผู้หญิงท้อง ตายจากชาตินั้น บาปกรรมส่งผลให้ไปเกิดอยู่ในนรกนานแสนนาน เสวยทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส เกิดมาในชาตินี้ แม้จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว เศษกรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ ก็ส่งผลให้พระองค์มาถูกนางสุนทริกา กล่าวต่อว่า พระองค์ได้ร่วมรักกับนางจนตั้งครรภ์ ต่อมาในชาติหนึ่ง มีพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระองค์ได้ทรงกล่าวต่อพระเถระชื่อ “นันทะ” พระสาวกองค์หนึ่งของพระพุทธเจ้าด้วยเรื่องทำนองเดียวกัน ตายจากชาตินั้น บาปกรรมส่งผลให้ไปเกิดอยู่ในนรกนานนับหมื่นปี เกิดมาในชาตินี้แม้จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว เศษกรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ก็ส่งผลให้พระองค์ถูกนางฉิมมาณวิกา กล่าวต่อว่า พระองค์ได้ร่วมรักกับนางจนนางตั้งครรภ์อีกเช่นกัน

ตัวอย่างผลกรรมจากการละเมิดศีลข้อที่ 5

เป็นผลกรรมที่เกิดในชาติปัจจุบันได้เห็นทันตา (มูลนิธิพัฒนาคนพิการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2567) จากเว็บไซต์ www.tddf.or.th/tddf/research/article/ ซึ่งจากโครงการวิจัยของนางศยามล เจริญรัตน์ นักวิจัย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง การศึกษาผลกระทบของเหยื่อจากการข่มขืนขีวดยานขณะเมาสุรา เพื่อหามาตรการป้องกันแก้ไข ปี 2549 : กรณีศึกษาผู้พิการจากอุบัติเหตุที่เกี่ยวข้องกับแอลกอฮอล์ 100 กรณี ซึ่งเป็นผู้พิการระดับต่าง ๆ อายุตั้งแต่ 12 - 70 ปี โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 35 ปี พบว่ากลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนชายได้รับอุบัติเหตุสูงถึงร้อยละ 63 วัยรุ่นชายเมาแล้วขับ ร้อยละ 54 ถูกคนเมาชนร้อยละ 24 และโดยสารในรถที่คนเมาขับ ร้อยละ 22 ฉะนั้นวัยรุ่นและเยาวชนชายจึงเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุสูงมาก

2.5 อานิสงส์ของศีล 5

อานิสงส์ของการรักษาศีลโดยรวมนั้นก็จะสามารถส่งผลดีให้เกิดความเป็นอยู่ที่สงบเรียบร้อย มีความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังพุทธพจน์ ในพระไตรปิฎก (วิ. ม. (ไทย) 5/285/99) เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้า ตรัสเทศนาโปรดอุบาสก อุบาสิกา ชาวตำบลบ้านปาฏลิกคาม กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

อานิสงส์ข้อที่ 1 ย่อมได้โภคทรัพย์ใหญ่หลวงซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ

อานิสงส์ข้อที่ 2 กิตติศัพท์อันดีงามย่อมกระฉ่อนไป

อานิสงส์ข้อที่ 3 เข้าไปหาบริษัทใดๆ เช่น ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คหบดี บริษัทสมณบริษัท ย่อมเป็นผู้แก่ล้ากว่า ไม่ก่อเขินเข้าไปหาบริษัทนั้นๆ

อานิสงส์ข้อที่ 4 ย่อมไม่หลงลืมสติ

อานิสงส์ข้อที่ 5 หลังจากตายแล้ว ย่อมไม่บังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2548 : 39) ได้กล่าวเรื่อง อานิสงส์ของศีล 5 ไว้ว่า

ผู้ที่รักษาศีลข้อ 1 เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ก็จะมีพลานามัยแข็งแรงปราศจากโรคภัยอายุยืนยาว ไม่มีศัตรูเบียดเบียนให้ต้องบาดเจ็บ ไม่มีอุบัติเหตุต่างๆ ที่จะทำให้บาดเจ็บหรือสิ้นอายุเสียชีวิตก่อนวัยอันสมควร

ผู้ที่รักษาศีลข้อ 2 เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวย การทำมาหาเลี้ยงชีพมักจะประสบช่องทางที่ดี มั่งคั่งทรัพย์ ทรัพย์สมบัติไม่วิบัติหายนะไปด้วยภัยต่าง ๆ เช่น อัคคีภัย วาตภัย โจรภัย ฯลฯ

ผู้ที่รักษาศีลข้อ 3 เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะได้รับโชคดีในความรัก มักได้พบรักแท้ที่จริงใจจริงจัง ไม่อกหัก มีบุตรธิดา ก็ว่านอนสอนง่าย ไม่ต่อต้าน ไม่ถูกผู้อื่นหลอกลวงฉุดคร่าจนอาจารย์ไปทำให้เสียหาย บุตรธิดาย่อมเป็นอภิชาตบุตร ซึ่งจะนำเกียรติยศชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูล

ผู้ที่รักษาศีลข้อ 4 เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์จะทำให้เป็นผู้ที่มีเสียงไพเราะ พูดจาดีมีน้ำมีนวลชวนฟัง มีเหตุมีผล ชนิดที่เป็น “พุทธวาจา” มีโวหารปฏิภาณไหวพริบในการเจรจา จะเจรจาความสิ่งใดก็มีผู้เชื่อฟังและเชื่อถือ สามารถกล่าวสั่งสอนบุตรธิดาและศิษย์ให้อยู่ในโอวาทได้ดี

ผู้ที่รักษาศีลข้อ 5 เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ เป็นผู้ที่มีสมองประสาท ปัญญา ความคิด แจ่มใส จะศึกษาเล่าเรียนสิ่งใดก็แตกฉาน และทรงจำได้ง่าย ไม่หลงลืมเพื่อนและเลอะเลือน ไม่เสียสติ วิกลจริต ไม่เป็นโรคสมอง โรคประสาท ไม่ปัญญาทึบ ปัญญาอ่อนหรือปัญญานิ่ม

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2548 : 20-22) ยังได้กล่าวอีกว่า อานิสงส์ของศีล 5 มีดังกล่าวกว่าข้างต้นสำหรับศีล 8 ศีล 10 และศีล 227 ก็ย่อมมีอานิสงส์เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น ขึ้น ตามระดับและประเภทของศีลที่รักษา แต่ศีลนั้น แม้จะมีอานิสงส์เพียงไร ก็ยังเป็นแต่เพียงการบำเพ็ญบุญบารมีในชั้นกลาง ๆ ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น เพราะเป็นแต่เพียงระบบหรือกติกาที่จะ รักษากายและวาจาให้สงบ ไม่ก่อให้เกิดทุกข์โทษขึ้นทางกายวาจาเท่านั้น ส่วนทางจิตใจนั้นศีลยังไม่สามารถที่จะควบคุมหรือทำให้สะอาดบริสุทธิ์ได้ ฉะนั้น การรักษาศีลจึงยังได้บุญน้อยกว่าการภาวนา เพราะการภาวนานั้น เป็นการรักษาใจ รักษาจิต และชักฟอกจิตให้เบาบางจนหมดกิเลสคือ ความโลภ ความโกรธ และความหลง อันเป็นเครื่องร้อยรัดให้บรรดาสรรพ

สัตว์ทั้งหลายต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ การภาวนาจึงเป็นการบำเพ็ญบุญบารมีที่สูงที่สุด ประเสริฐที่สุด ได้บุญมากที่สุด เป็นกรรมอันยิ่งใหญ่ เรียกว่า “มหัศจรรย์” อันเป็นมหัศจรรย์ที่สุด

วศิน อินทสระ (2549 : 44) กล่าวถึงอานิสงส์ของศีลว่า ศีลมีความไม่เดือดร้อนใจเป็น อานิสงส์ เย็นกายเย็นใจ เพราะไม่เห็นโทษเครื่องเศร้าหมองใด ๆ ของตน เหมือนบุรุษหรือสตรีผู้ได้อาบน้ำชำระล้างร่างกายเรียบร้อยแล้ว บริโภคอาหารประณีตอันเป็นที่พอใจแล้ว ได้นั่งพักผ่อน ร่มไทรใหญ่ริมลำธารอันมีน้ำใสสะอาด เมื่อรักษาศีลดีแล้วย่อมเป็นผู้มีศีลประจำใจ ประจำตน ศีลจะกลับมารักษาเรา เหมือนเราปลูกต้นไม้ รักต้นไม้ รักษาต้นไม้ด้วยดี เมื่อต้นไม้เติบโตขึ้นย่อมหวนมารักษาผู้ปลูกนั่นเอง

พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต (2567, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2567, จากเว็บไซต์ www.onab.go.th/index.php?option) ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการรักษาศีล 5 ไว้ว่า

1. ทำให้อายุยืน ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน
2. ทรมณ์สมบัติที่อยู่ในความปกครอง มีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายมาราวี เบียดเบียน

ทำลาย

3. ระหว่างลูก หลาน สามี ภริยา อยู่ด้วยกันเป็นผาสูก ไม่มีผู้คอยล่วงล้ำถ้ากรายต่าง ครองกันอยู่ด้วยความเป็นสุข

4. พุดอะไร มีผู้เคารพเชื่อถือ คำพูดมีเสน่ห์ เป็นที่จับใจไพเราะ ด้วยสัตย์ด้วยศีล
5. เป็นผู้ที่มีสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด ไม่หลงลืมสติ

ผู้มีศีล เป็นผู้ปลูกและส่งเสริมสุขบนหัวใจคนและสัตว์ทั่วโลกให้ มีแต่ความอบอุ่นไม่เป็นที่ระแวงสงสัย ผู้ไม่มีศีล เป็นผู้ทำลายหัวใจคนและสัตว์ให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า ศีลนั้นอยู่ที่ไหน มีตัวตนเป็นอย่างไร ใครเป็นผู้รักษาแล้วก็รู้ว่า ผู้นั้นเป็นตัวศีล ศีลก็อยู่ที่ตนนี้ เจตนา เป็นตัวศีล เจตนา คือ จิตใจ คนเราถ้าจิตไม่มี ก็ไม่เรียกว่าตน มีแต่กายจะทำอะไรได้ ร่างกายกับจิต ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน เมื่อจิตไม่เป็นศีล กายก็ประพฤติไปต่าง ๆ ผู้มีศีลแล้วไม่มีโทษ จะเป็นปกติแบบเนียนไม่หวั่นไหว ไม่มีเรื่องหลงหา หลงขอคนที่หา คนที่ขอ ต้องเป็นทุกข์ ขอเท่าไรยิ่งไม่มี ยิ่งอดอยากยากเข็ญ ยิ่งไม่มีกายกับจิต เราได้มาแล้ว มีอยู่แล้ว ได้จากบิดามารดาพร้อมบริบูรณ์แล้วจะทำให้เป็นศีลก็รีบทำ ศีลมีอยู่ที่เรานี้แล้ว รักษาได้ไม่มีกาล ได้ผลไม่มีกาล ผู้มีศีล ย่อมเป็นผู้องอาจกล้าหาญ ผู้มีศีล ย่อมมีความสุข ผู้จักมั่งคั่งบริบูรณ์ สมบูรณ์ ไม่อดไม่อยาก ไม่จน ก็เพราะรักษาศีลได้ สมบูรณ์ จิตดวงเดียว เป็นศีล เป็นสมาธิ เป็นปัญญา ผู้มีศีลแท้ เป็นผู้หมดเวรหมดภัย

ในอรรถกถา คัมภีร์ปรมัตถทีปนี (ขุ.อิติ.อ. (ไทย) 1/4/456-459) ได้กล่าวถึงผลอานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีล 5 ดังนี้

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ 1 (เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต)

1. เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยอวัยวะใหญ่หน่อย : องคฺพจจฺจคสมนนาคตา
2. ความถึงพร้อมด้วยส่วนสูงและส่วนกว้าง : อาโรหปริณาทสมปตติ
3. ความถึงพร้อมด้วยเขาวัวไหวพริบ : ชวนสมปตติ
4. ความเป็นผู้มีเท้าตั้งอยู่เหมาะสม : สุปติภูริตฺปาทตา
5. ความสวยงาม : จารุตา
6. ความเป็นผู้อ่อนโยน : มุทุตา

7. มีความสะอาด : สุจิตา
8. มีความกล้าหาญ : สุรตา
9. ความเป็นผู้มีกำลังมาก : มหาพลตา
10. ความเป็นผู้มีถ้อยคำสละสลวย : วิสณฺฐวจนตา
11. เป็นผู้น่ารัก น่าพอใจ ของสัตว์ทั้งหลาย : สุตตานํ ปยฺมณาปตา
12. ความเป็นผู้มีบริษัทไม่แตกแยกกัน : อภิขชปรีस्ता
13. ความเป็นผู้ไม่สะดุ้งหวาดเสียว : อณฺมกิตา
14. ความเป็นผู้อันใคร ๆ กำจัดได้ยาก : ทุบุปฺรสิยตา
15. ความเป็นผู้ไม่ตายดับ การปองร้อยของผู้อื่น : ปฺรูกุกเมน อมรณตา
16. ความเป็นผู้มีบริวารมาก : มหาปริวารตา
17. ความเป็นผู้มีผิวดั่งทอง : สุวณฺณตา
18. ความเป็นผู้มีทรวดทรงงาม : สฺสณฺฐานตา
19. ความเป็นผู้มีอาพาธน้อย : อปฺปาพาธตา
20. ความเป็นผู้ไม่เศร้าโศก : อโสกตา
21. ความเป็นผู้ไม่พลัดพรากจากของรักของชอบใจ : ปยฺมณาเปหิ อวิปฺโยคตา
22. ความเป็นผู้มีอายุยืน : ทิฆายตา

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ 2 (เจตนางดเว้นจากอทินนาทาน)

1. ความเป็นผู้มีทรัพย์ : มหาธนธตตา
2. ความเป็นผู้มีโภคะอเนกอนันต์ : อนนฺตโภคตา
3. ความเป็นผู้มีโภคะยั่งยืน : ธิรโภคตา
4. การได้โภคทรัพย์ตามที่ต้องการอย่างฉับพลัน : อิจฺฉิตานํ โภคา ชิปปปฏฺฐิลาโภ
5. การมีโภคะไม่ทั่วไปกับพระราชา : ราชาทิหิ อสาธารณโภคตา
6. ความเป็นหัวหน้าในที่นั้น ๆ : ตตฺถ ตตฺถ เชฏฺฐกฺกาโว
7. ความเป็นผู้ไม่รู้จักคำว่า “ไม่มี” : นตฺถิภาวสฺส อชานนตา
8. มีความเป็นอยู่อย่างสบาย : สุขวิหารตา

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ 3 (เจตนางดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร)

1. ความเป็นผู้ปราศจากข้าศึก : วิคตปจฺจตฺถิกตา
2. ความเป็นที่รัก เป็นที่พอใจของสรรพสัตว์ : สพฺพสฺตตานํ ปยฺมณาปตา
3. ความเป็นผู้มีปกติได้ของต่าง ๆ เช่น ข้าว น้ำ ผ้า และวัตถุเครื่องปกปิด : อนน

ปานวตฺถจฺฉาพนาทินํ ลากิตา

4. การนอนหลับสบาย : สุขสุปนตา
5. การตื่นขึ้นมาสบาย : สุขปฏฺฐิพฺพชมนตา
6. การพ้นจากภัยในอบาย : อปายภยวิโมกฺโข
7. ความไม่ควรแก่การเกิดเป็นหญิงเป็นกะเทย : อิตฺถิภาวนปฺสฺกภาวานํ อภพฺพตา
8. ความเป็นผู้ไม่โกรธ : อกฺโกธนตา
9. ความเป็นผู้มีปกติทำจริง : สจฺจการิตา

10. ความเป็นผู้ไม่เก้อเขิน : อมงกุฏตตา
11. ความเป็นผู้มีความสุขด้วยการรับเชิญ : อารานสุขตตา
12. ความเป็นผู้มีอินทรีย์บริบูรณ์ : ปริบุญณินทริยตา
13. ความเป็นผู้ปราศจากความระแวง : นิราสงกตา
14. ความเป็นผู้มีมีความชวนชวายน้อย : อปโปสกุฏกตา
15. ความเป็นผู้อยู่อย่างเป็นสุข : สุขวิหารตา
16. ความเป็นผู้ไม่มีภัยจากที่ไหนๆ : อุกุโตภยตา
17. ความเป็นผู้ไม่มีการพลัดพรากจากของรัก : ปยวิปโยคภาโว

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ 4 (เจตนางดเว้นจากมูสาวาท)

1. ความเป็นผู้มีอินทรีย์ผ่องใส : วิปสนนินทริยตา
2. ความเป็นผู้มีปกติพูดด้วยคำสละสลวย : วิสฐฐมจรุภาณิตา
3. ความเป็นผู้มีฟันเรียบเสมอทั้งขาบ ทั้งสะอาด : สมสิตสุททนต์ตา
4. ความเป็นผู้ไม่อ้วนจนเกินไป : นาติถูลตา
5. ความเป็นผู้ไม่ผอมจนเกินไป : นาติกีสตา
6. ความเป็นผู้ไม่ต่ำเกินไป : นาตีสสตา
7. ความเป็นผู้ไม่สูงเกินไป : นาติทิมตา
8. ความเป็นผู้มีสัมผัสเป็นสุข : สุขสมผัสตา
9. ความเป็นผู้มีกลิ่นปากหอมเหมือนดอกอบุบล : อุปปลคนธมุขตา
10. ความเป็นผู้มีบริษัทเชื่อฟังตั้งอยู่ในโอวาท : สุตสุสภปริสตา
11. ความเป็นผู้มีวาจาเชื่อถือได้ : อาเทยยวจนตา
12. ความเป็นผู้มีลิ้น อ่อน แดง และบางเหมือนกลีบดอกอบุบล : กมลทลสทิสมุทุ

โลहितนยชีวหตา

13. ความเป็นผู้ไม่หดหู่ : อลีนตา
14. ความเป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน : อนุทตตตา

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ 5 (เจตนางดเว้นจากสุราเมรยมัชชะ)

1. ความเป็นผู้ไม่ประมาทในกิจและกรณีกิจ ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต กิจจรณิ เยสุ อุปป
มาทตาและปัจจุบัน : อติตานาคตปจจุปปนเนสสุ
2. ความเป็นผู้มีญาณในกิจการควรทำที่เกิดขึ้น : ปฏิภาณวन्दตา
3. ความเป็นผู้มีสติปรากฏอยู่ทุกเมื่อ : สทา อุပ္ภูริตสตีตา
4. ความเป็นผู้มีปัญญา เกิดขึ้นทุกสถาน ในเมื่อมีกิจและกรณีกิจเกิดขึ้น สัพพภูฐา
นุปต ติกปฏิภาณวन्दตา : อุปปนเนสสุ กิจจรณิเยสุ
5. ความเป็นผู้ไม่เกียจคร้าน : อนลสตา
6. ความเป็นผู้ไม่โง่เขลา : อชพตา
7. ความเป็นผู้ไม่บ้าใบ้ : อมูคตา
8. ความเป็นผู้ไม่หวาดสะดุ้ง : อจณมภิตา
9. ความเป็นผู้ไม่มีการแข่งดี : อसारมกตา

10. ความเป็นผู้ไม่มีความริษยา : อนิสสุกิตา
11. ความเป็นผู้ไม่ตระหนี่ : อมจจริตา
12. ความเป็นผู้มีปกติกล่าวคำสัตย์ : สจจวาทิตา
13. ความเป็นผู้มีปกติไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ : อปสุณ อผรุส
อสมผลปลาปวาทิตา
14. ความเป็นคนกตัญญู : กตญญุตตา
15. ความเป็นคนกตเวที : กตเวทีตา
16. ความเป็นผู้มีโภคะ : โภควन्दตา
17. ความเป็นผู้มีศีล : สีลวन्दตา
18. ความเป็นผู้ซื่อตรง : อชุกตตา
19. ความเป็นผู้ไม่โกรธ : อกโกธนตา
20. ความเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยหิริและโอตตปัปะ : หิริโรตตปุปสสมปนนตา
21. ความเป็นผู้มีความเห็นตรง : อชุกทิฏฐิตา
22. ความเป็นผู้มีใจใหญ่ : มหตตตา
23. ความเป็นผู้ฉลาด : ปญทิตตา
24. ความเป็นผู้ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งมิใช่ประโยชน์ : อตถานตถกกุสลตา

เพียงตั้งใจรักษาศีลแต่ข้อเดียว ยังได้รับอานิสงส์มาก ถ้าตั้งใจรักษาทั้ง 5 ข้อ จะมีอานิสงส์อย่างมาก ดังมีเรื่องเล่าถึงอานิสงส์ของศีล 5 ไว้ในพระคัมภีร์ต่าง ๆ มากมาย ขอนำมาเล่าแต่บางเรื่องพอเป็นอุทาหรณ์ ดังต่อไปนี้

ในคัมภีร์วิมานวัตถุ (ขุ.วิ.(ไทย) 26/17 -18, 104 -105) มีเรื่องเล่าถึงผู้รักษาศีล 5 ไปเกิดในสวรรค์เทวโลก ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 เรื่องสตรีผู้รักษาศีล 5 ในครั้งพุทธกาล มีอุบาสิกคนหนึ่งในพระนครสาวัตถี มีความรักดีซื่อสัตย์ต่อสามี มีศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัย รักษาศีล 5 โดยบริสุทธิ์ และถวายทานตามสมควรแก่ทรัพย์สมบัติ ครั้นตายลงก็ไปบังเกิดในภพสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ท่านมหาโมคคัลลานะเถระ พระอัครมหาสาวกผู้มีฤทธิ์ ได้จาริกสอบถามไปในเทวโลก เช่น เคยปฏิบัติมาและท่านได้ไปยังวิมานนั้น เทพธิดาเจ้าของวิมานก็ออกมาถวายนมัสการพระเถระจึงไต่ถาม ท่านทำบุญอะไรไว้ ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และด้วยบุญอะไร ผิวพรรณของท่านจึงสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เมื่อท่านพรโมคคัลลานะเถระถามแล้ว เทพธิดานั้นก็ตั้งใจที่มีผู้ถาม จึงพยากรณ์ปัญหาถวายว่า เมื่อดิฉันเป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย ดิฉันเป็นอุบาสิกาของพระบรมศาสดาผู้มีจักขุ ดิฉันงดเว้นจากปาณาติบาต เว้นขาดจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ในโลก ไม่ดื่มน้ำเมา อีกทั้งไม่พูดเท็จ ยินดีอยู่ด้วยสามีของตน เป็นผู้มีจิตใจเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ได้ถวายทานคือ ข้าวและน้ำอย่างไพบูลย์ด้วยความเคารพ

อีกตัวอย่างหนึ่ง เป็นเรื่องของบุรุษผู้รักษาศีล 5 เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน ใกล้พระนครราชคฤห์ สมัยนั้น ในพระนครราชคฤห์ มีอุบาสกผู้หนึ่งเป็นคนมีศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ตั้งอยู่ในศีล 5 และสมทานอุโบสถศีลในวันอุโบสถ ก่อนอาหารเช้าก็ถวายทานแก่พระภิกษุทั้งหลายตามสมควรแก่สมบัติของตน ครั้นรับประทานอาหารแล้ว ก็นุ่งผ้าที่สะอาด

ห่มผ้าสะอาด ตกตอนบ่าย ก็ให้คนรับใช้ถือพานะ 8 อย่าง ตามไปยังพระวิหาร แล้วถวายพานะแด่ พระภิกษุสงฆ์ แล้วเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าและฟังธรรม อุบาสกนั้นสร้างสมสุจริตทางทานและศีล เป็นอันมากดังกล่าวนั้น ด้วยความเคารพ ครั้นจุติจากโลกนี้ ก็ขึ้นไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ด้วย บุญญาณภาพของอุบาสกนั้น มีช้างทิพย์ขนาดใหญ่ ผีอกผ่องทั่วทั้งตัว เกิดขึ้นเป็นพาหนะ เทวบุตรก็ ขึ้นขี่ช้างนั้น ห้อมล้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก ไปเที่ยวเล่นอุทยานเป็นครั้งเป็นคราว ด้วยทิพยานภาพ อันยิ่งใหญ่ ครั้นกาลวันหนึ่ง ณ ราตรีกาลเที่ยงคืน เมื่อรำลึกได้ด้วยความกตัญญูมาตักเตือน เทวบุตร นั้นจึงขึ้นขี่ช้าง พร้อมด้วยบริวารหมู่ใหญ่ แล้วลงจากเทวโลกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ท่านพระ วัจฉะเถระ ยืนเฝ้าอยู่ใกล้ ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้กราบทูลขออนุญาตพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วถาม เทวบุตร นั้นว่า “ท่านขี่ช้างตัวใหญ่ เป็นช้างชั้นเยี่ยมยอด ผีอกทั้งตัว มีหมูนารีห้อมล้อม ออกจากวน อุทยานมีรัศมีส่องสว่างไปทั่วทุกทิศประดุจดวงดาวประกายพรึก ผีพรรณของท่านสดใสเช่นนี้ ท่าน เป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้และด้วยบุญอะไร ผีพรรณของท่าน จึงสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เทวบุตรนั้นจึงพยากรณ์ปัญหาถวายว่า “เมื่อข้าพเจ้าเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้าเป็น อุบาสกของพระบรมศาสดาผู้มีพระจักขุข้าพเจ้างดเว้นจากการทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป งดขาดจาก การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ ไม่ตีม้มน้ำเมา ไม่กล่าวคำเท็จ และยินดีอยู่ด้วยภรรยาของตน ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตใจเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ได้ถวายทาน คือข้าวและน้ำ อย่างไพบูลย์ด้วยความ เคารพ ผีพรรณ ของข้าพเจ้าสดในเช่นนี้ สำเร็จ ณ ที่นี้ ด้วยกรรมนั้น โภคะทั้งหลายอันเป็นที่รักของ ใจทุกสิ่งทุกอย่าง เกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้าด้วยกรรมนั้น

เพราะฉะนั้น ศีล 5 จึงเป็นหลักสำหรับประพฤตินั้นพื้นฐานของคนในสังคม ที่สมควรแก่ชนทุกเพศทุกวัย เพราะเป็นเครื่องส่งเสริมคุณความดี มีจรรยา มารยาทที่เรียบร้อย เป็นหลักความประพฤติตามหลักสากล ไม่เกี่ยวกับสมัยนิยมของยุคหรือท้องถิ่นหรือข้อห้ามต่าง ๆ ของ ขนบธรรมเนียมประเพณี จึงถือได้ว่าหลักความประพฤติที่เรียกว่า ศีล 5 นี้เป็นมาตรฐานวัดความ เจริญและเสื่อมโทรมของสังคมได้เป็นอย่างดี

2.6 องค์ประกอบของศีล 5

ศีล 5 จัดเป็นสิกขาบท แต่เป็นสิกขาบทสำหรับคฤหัสถ์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2540 : 22) ใช้ในฐานะเป็นข้อฝึกหัดของชาวพุทธคฤหัสถ์ หรือกฎความประพฤติของอริยสาวกฝ่าย ฆราวาสเรียกว่า สิกขาบท 5 เช่น ในสังคิติกสูตร จัดสิกขาบทไว้ 5 อย่างคือ (1) ปาณาติบาตา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์) (2) อทินนาทานา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการ ลักทรัพย์) (3) กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดีในกาม) (4) มุสาวาทา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ) (5) สุราเมรยมชชป มาทภูฐานา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความ ประมาท) (ที.ปา. (ไทย) 11/315/303)

ศีล 5 หรือสิกขาบท 5 นี้เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นในการเว้นจากการทำชั่วโดยการรักษาภาย วาจา ให้เป็นปกติ ด้วยการงดเว้นจากบาปธรรม 5 อย่าง ที่พระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นภัย และเวร คือ (1) ปาณาติบาต การทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป (2) อทินนาทาน การถือเอา สิ่งของที่ เจ้าของมิได้ให้ (3) กาเมสุ มิฉฉาจาร การประพฤติดีในกามทั้งหลาย (4) มุสาวาท การพูดเท็จ

(5) สุราเมрымัชชปมาทัญฐานา เหตุเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทในเพราะสุราเมรัยและ ของมีนเมา (ส.สพ. (ไทย) 18/303/325)

ผู้กระทำบาปธรรมทั้ง 5 ดังกล่าว แม้เพียงอย่างเดียวหนึ่ง ชื่อว่าผู้ทุศีล เพราะกระทำในสิ่งที่ตรงข้ามกับศีล นอกจากจะเรียกผู้ประกอบกรรมทำอกุศลบาปธรรม 5 ดังกล่าว มาถือว่าเป็นทุศีลแล้ว ท่านเรียกว่า ผู้สร้างเวร (เวรการโก) คือเป็นผู้มีเจตนาฆ่าซึ่งภัยและเวร เป็นเหตุให้ได้รับทุกข์ในอบายภูมิในทุคติภพ และเมื่อเกิดในสุคติภพก็เป็นสภกรรม มีเกิดมาอายุสั้น เป็นต้น ศีล 5 หรือสิกขาบท 5 มุ่งหมายเพื่อให้งดเว้นจากภัยและเวรทั้ง 5 โดยมุ่งเจตนาคือ ความตั้งใจเป็นสำคัญ เพื่อให้ทราบองค์ประกอบศีล 5 มากขึ้น จึงขออธิบายรายละเอียดอื่นๆ เพิ่มเติม ดังนี้

ศีลข้อที่ 1 ได้แก่ เว้นจากปาณาติบาต หมายถึงเว้นจากการฆ่าสัตว์ที่มีชีวิตให้ตกลงไป ศีลข้อนี้มีความหมายกว้างรวมถึงชีวิตสัตว์ทุกชนิดที่มีชีวิต การเบียดเบียนชีวิตให้ถึงกับตาย นอกจาก ผิดศีลแล้วยังถือว่าเป็นบาป (ความชั่ว) จะมีโทษมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. คุณ สัตว์มีคุณมาก ฆ่าก็มีโทษมาก ฆ่าสัตว์มีคุณน้อย ก็มีโทษน้อย เช่น ฆ่าพระอรหันต์ มีโทษมากกว่า ฆ่าปุถุชน ฆ่าสัตว์ ช่วยงานมีโทษมากกว่าสัตว์ดุร้าย เป็นต้น
2. ขนาดกาย สำหรับสัตว์จำพวกเดรัจฉานที่ไม่มีคุณก็เหมือนกัน ฆ่าสัตว์ให้มีโทษมาก ฆ่าสัตว์น้อยมีโทษน้อย
3. ความพยายาม มีความพยายามมากในการฆ่ามีโทษมาก มีความพยายามน้อยมีคุณน้อย
4. กิเลสหรือเจตนา กิเลสหรือเจตนาแรงจะมีโทษมาก แต่หากกิเลสหรือ เจตนาอ่อน โทษก็น้อย เช่น ฆ่าด้วยโทสะหรือจงใจเกลียดชัง มีโทษมากกว่าฆ่าด้วยป้องกันตัว (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555 : 773)

หลักเกณฑ์การกระทำเพื่อกำหนดได้ว่าเป็นการละเมิดศีลข้อปาณาติบาต พระอรรถกถาจารย์ได้จัดวางองค์ประกอบการละเมิดไว้ว่า สัตว์มีชีวิต 1 ความเป็นผู้สำคัญว่าสัตว์มีชีวิต (รู้ที่อยู่ว่าสัตว์มีชีวิต) 1 จิตคิดจะฆ่า 1 สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น ผู้รักษาศีลชื่อว่าศีลขาดก็ต่อเมื่อกระทำครบองค์ 5 นี้

ศีลข้อที่ 2 ได้แก่ เว้นจากอทินนาทาน หมายถึง การไม่ถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้ด้วยอาการขโมย หมายความว่า การไม่เบียดเบียนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตด้านทรัพย์สินของบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต การลักขโมยจะมีโทษมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งของและคุณความดีของเจ้าของทรัพย์สิน ถ้าสิ่งของมีค่ามากประกอบกับคุณงามความดีของเจ้าของทรัพย์สินมีมากย่อมมีโทษมาก ถ้าสิ่งของเล็กน้อยโทษก็มีน้อย นอกจากนี้ต้องประกอบด้วยกิเลสกับความพยายามอีก เช่น ถ้าสิ่งของมีค่าเสมอกันกับคุณความดีของเจ้าของทรัพย์สิน ผู้ลักขโมยมีความปรารถนาอยากได้และความพยายามมากก็จะโทษมาก แต่ถ้าของนั้นได้มาโดยง่าย มีความปรารถนาอยากได้น้อยก็จะมีโทษน้อย

องค์ประกอบของอทินนาทาน มีองค์ 5 คือถือเอาสิ่งของบุคคลอื่นหวงแหน 1 รู้ว่าของนั้นเป็นของที่เขาหวงแหน 1 จิตคิดจะลัก 1 มีความพยายาม 1 ลักของนั้นได้มาด้วยความ พยายามนั้น 1 เมื่อกระทำครบองค์ 5 นี้เรียกว่าขาดศีล แต่เมื่อไม่ครบองค์ประกอบก็ได้ชื่อว่าต่างพร้อย

ศีลข้อที่ 3 ได้แก่ เว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร คือ การไม่ประพฤตินอกภรรยาทั้งหลาย หมายความว่า งดเว้นจากความประพฤติที่จะล่วงละเมิดคู่ครอง หรือการไม่ล่วงเกินขอบเขตแห่งความเป็นสามีภรรยา ซึ่งดำเนินไปทางกาย ในการประพฤตินอกภรรยาด้วยประสงค์ในการเสพอสังกัธรรม โดยมีเจตนาล่วงเกินอนันยฐาน การประพฤติกาเมสุมิจฉาจารจะมีโทษมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับคุณงามความดีของผู้ถูกละเมิด ความแรงของกิเลสและความพยายาม กล่าวคือผู้ถูกละเมิดประกอบด้วยความดีมาก ย่อมมีโทษมาก ส่วนผู้ประกอบด้วยความดีน้อยย่อมมีโทษน้อยกว่า แต่หากมีความพอใจด้วยกัน มีความปรารถนาและความพยายามมากมีโทษมาก มีความปรารถนาและความพยายามน้อยโทษก็น้อย เป็นต้น

องค์ประกอบของกาเมสุมิจฉาจารมีองค์ 4 คือ วัตถุประสงค์ไม่ควรถูก (สตรีหรือบุรุษที่ไม่ควรละเมิด) 1 จิตคิดจะเสพ 1 มีความพยายามในการเสพ 1 ยังมรรคให้ถึงมรรค (อวัยวะให้ถึงกัน) เมื่อกระทำครบองค์ 4 นี้ ชื่อว่า ศีลขาด ถ้าไม่ครบองค์คือว่า ศีลต่างพร้อย

ศีลข้อที่ 4 ได้แก่ การเว้นจากมุสาวาท คือ การไม่ประพฤติด้วยวาจาที่กล่าวเท็จ หมายความว่า งดเว้นจากความประพฤติในการกล่าวด้วยคำพูดที่บิดเบือนจากความเป็นจริง โดยมีความตั้งใจเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจผิดคิดว่า คำที่กล่าวเท็จนั้นเป็นความจริง โดยการแสดงออกทางกาย วาจา การแสดงออกทางกายนั้น หมายถึงกิริยาอาการที่แสดงให้คนอื่นเข้าใจผิด เช่น การเขียน จดหมายที่เป็นเท็จ การทำรายงานหลักฐานเท็จปลอมแปลงเอกสารหรือหลักฐาน ทำเครื่องหมายให้คนอื่นหลงเชื่อ รวมถึงการแสดงกิริยาทางกายอย่างคนใบ้ เป็นการให้สัญญาณทำให้คนอื่นเข้าใจผิด เช่น การสั่นศีรษะ พยักหน้า ทำมือ เป็นต้น ส่วนด้านวาจา หมายถึง คำพูดที่ไม่มีสาระหรือหาประโยชน์ไม่ได้ การพูดเท็จจะมีโทษมากหรือน้อย “แล้วแต่ประโยชน์ที่จะถูกตัดตอนเป็นเรื่องใหญ่หรือเรื่องเล็กน้อยและแล้วแต่ผู้พูด เช่น คนที่สัจจะไม่ให้ของของตนก็พูดไปว่า ไม่มี ก็ยังมีโทษน้อย ถ้าเป็นพยานเท็จก็มีโทษมาก สำหรับบรรพชิตพูดเล่นมีโทษน้อย จงใจบอกของที่ไม่เคยเห็นว่าเห็นโทษมาก”

องค์ประกอบของมุสาวาทมีองค์ 4 คือ เรื่องไม่จริง 1 จิตคิดที่จะพูดให้ผิด 1 มีความพยายามเกิดจากความตั้งใจ 1 ผู้อื่นเข้าใจเนื้อความนั้น 1 เมื่อกล่าววาจาครบองค์ 4 ชื่อว่า ศีลขาด ถ้าไม่ครบองค์ ถือว่าต่างพร้อย ไม่ติงาม

ศีลข้อที่ 5 ได้แก่ การเว้นจากการดื่มสุราและเมรัย คือการไม่เสพของมีนเมา หมายความว่า สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นสิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ เป็นสิ่งที่ควรงดเว้น เพราะสุราและเมรัยเหตุให้ผู้ดื่มมีนเมา ขาดความยั้งคิด หลงลืมสติ สมดังที่พระพุทธเจ้าตรัสเกี่ยวกับโทษของการดื่มสุราเมรัย 6 ประการ ในที่ขนิกาย ปาฎิกวรรค สังคาลกสูตร ความว่า

ดูก่อนอนคฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนื่องๆ ซึ่งการดื่มมีนเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท 6 ประการ คือความเสื่อมทรัพย์อันผู้ดื่มพึงเห็นเอง คือ ก่อการทะเลาะวิวาท 1 เป็นบ่อเกิดแห่งโรค 1 เป็นเหตุเสียชื่อเสียง 1 เป็นเหตุไม่รู้จกกาย 1 เป็นเหตุทอนปัญญา 1

การดื่มมีนเมาจากมีโทษทางร่างกายและจิตใจ อันเป็นการบั่นทอนสติปัญญาของตนเองแล้ว ยังมีโทษกระทบโดยตรงต่อสังคม เพราะศีลข้อที่ 5 นี้เป็นที่ตั้งแห่งความประมาทขาดสติสัมปชัญญะจึงเป็นเหตุให้ละเมิดศีลข้ออื่นๆ ได้ทั้งหมด ปัญหาต่างๆ ทางสังคมอันสืบ เนื่องจากสุรา

และเมร้ายตลอดถึงของมีนเมาประเภทต่าง ๆ ฆาตกรรม โจรกรรม การข่มขืน การหลอกลวง และอุบัติเหตุ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ไม่เห็นหรือไม่ได้ฟังมาแล้วว่า คนผู้นี้เป็นผู้ละการดื่ม น้ำเมาคือสุราเมร้ายอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท งตเว้นจากการดื่มน้ำเมา พระราชาจับเขาประหาร จองจำเนรเทศ หรือกระทำตามปัจจัย เพราะเหตุแห่งการงตเว้นจากการดื่มน้ำเมา แต่ว่าบาปกรรมของเขานั้นแหละย่อมบอกให้ทราบว่า คนผู้นี้ประกอบกรดื่มน้ำเมาแล้ว ฆ่าหญิงหรือ ชายตาย ลักทรัพย์ เขามาจากบ้านหรือจากป่า ละเมิดประเวณีในหญิงหรือบุตรของผู้อื่น ทำลายประโยชน์ของคฤหบดี หรือบุตรของคฤหบดีด้วยมุสาวาท พระราชาจับเขามาประหาร จองจำเนรเทศ กระทำตามปัจจัย เพราะเหตุแห่งการดื่มน้ำเมา คือสุราเมร้ายเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังมาแล้ว และจักได้ฟังต่อไป

ศีลข้อที่ 5 นี้เป็นสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น เพื่ออนุเคราะห์ประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวง เป็นหลักการที่สำคัญสำหรับเสนอแนะวิธีการปฏิบัติแก่หมู่ชนไม่ให้ตั้งอยู่ในความประมาท เพื่อให้ตั้งมั่นอยู่ในอัปมาทธรรม เพราะความไม่ประมาทเป็นยอดแห่งกุศลธรรมทั้งปวง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

เราไม่เล็งเห็นธรรมอย่างอื่นแม้สักอย่างหนึ่ง ที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นหรือให้อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไป เหมือนความไม่ประมาท เมื่อไม่ประมาทแล้ว กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วย่อมเสื่อมไป (อง.เอก. (ไทย) 20/58/10)

สรุปได้ว่า เจตนาที่แท้จริงในการบัญญัติศีลข้อนี้ ก็เพื่อการรักษาคนไม่ให้ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งเป็นสิ่งทำลายสติสัมปชัญญะของคนเราได้มากที่สุด ในการป้องกันตนเองที่ไม่ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติด โดยเฉพาะสุราและเมร้ายนี้ ที่จะเป็นสาเหตุสำคัญในการล่วงละเมิดสิกขาบทที่สมาทานแล้วเพื่อความเข้าใจในศีลข้อนี้ให้มากยิ่งขึ้น จึงควรพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายในการบัญญัติศีลข้อที่ 5 ก็เพื่อความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่มีทุกข์ เพื่อความรู้ชัดในกิจที่ควรทำในอดีต อนาคต และปัจจุบัน เพื่อความมีสติมั่นคงอยู่เสมอ ความเป็นผู้มีความเที่ยงตรง เพื่อความเป็นผู้ฉลาดรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติศีลข้อนี้ ก็เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่า โทษของอบายมุขนั้น มีผลร้าย เป็นบ่อเกิดแห่งความเสื่อมทั้งหลาย หรือ เรียกว่าดำเป็นหนทางแห่งความเสื่อมจากความดี เพราะเหตุแห่งการบัญญัติศีลข้อนี้ จึงเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้ละเมิดสิกขาบทอีก 4 ข้อข้างต้นนั้นด้วย

2.5 สื่อสังคมออนไลน์ (Social media)

1. ความหมายของสื่อสังคม

ปัจจุบันโลกมีการพัฒนาอย่างก้าวหน้าทันสมัย การติดต่อสื่อสารเป็นที่ง่ายและทำได้สะดวกรวดเร็ว เหมือนดังโลกที่ไร้พรมแดน ทุกคนสามารถติดต่อสื่อสาร สืบค้นหาข้อมูลได้อย่างอิสระเสรี เนื่องจากสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มผู้ใช้งานในทุกระดับได้ง่ายที่สุด และมีบทบาทในชีวิตประจำวัน ซึ่งท่านนักวิชาการทั้งหลาย ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นเรื่องของการแบ่งปัน การรับฟัง และโต้ตอบกับผู้อื่น แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ รวมทั้งการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งสื่อสังคมถือเป็นเครื่องมือหรือช่องทางที่นำเสนอวัฒนธรรมการสื่อสารรูปแบบใหม่ เปลี่ยนมาเป็น

การสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่ปรับตัว โดยอาศัยการสร้างความสัมพันธ์และสร้างคุณค่าที่เพิ่มขึ้นในกระบวนการสื่อสารของกลุ่มบุคคล ซึ่งมีคุณลักษณะทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ของการมีส่วนร่วม (Participation) การเปิดรับ (Openness) การสนทนา (Conversation) ชุมชน (Community) และการเชื่อมต่อกัน (Connectedness) (Skoler, 2009; Mayfield, 2012)

นักวิชาการไทยได้ให้ความหมายของสื่อสังคมออนไลน์ ว่าเป็นซอฟต์แวร์ที่ทำงานอยู่บนพื้นฐานของระบบเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ตที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคมที่มีผู้สื่อสารจัดทำขึ้นโดยนำเสนอเรื่องราว เหตุการณ์ บทความ ประสบการณ์ รูปภาพ วิดีโอ และเพลง แล้วนำมาแบ่งปันเนื้อหา ข้อมูล ข่าวสาร ประสบการณ์ และพูดคุยให้ผู้ใช้ในโลกออนไลน์ในเครือข่ายของตนได้รับรู้ทั้งข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง กับคนที่อยู่ในสังคมเดียวกันได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพรวมถึงการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร แบ่งปัน แลกเปลี่ยนสาระความรู้เนื้อหาหรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร้พรมแดน ก่อเกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่บนพื้นที่เสมือน (Virtual space) ซึ่งอินเทอร์เน็ตสามารถมีปฏิสัมพันธ์ทั้งในเรื่องกิจกรรม กิจกรรม และพฤติกรรมต่าง ๆ ระหว่างผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตด้วยกันที่มารวมกลุ่มกันในแบบออนไลน์เพื่อที่จะแบ่งปันข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ความต้องการส่วนลึก และความคิดเห็นโดยการสร้างเนื้อหาในรูปแบบของข้อความ รูปภาพ วิดีโอ และเสียง เพื่อติดต่อทางธุรกิจหรือเพื่อความเพลิดเพลิน เป็นสื่อที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริโภคในปัจจุบัน เชื่อมบุคคลที่มีความสนใจร่วมกัน มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน รวมทั้งเป็นการสื่อสารสองทาง (Two way communication) โดยสามารถสื่อสารได้ตลอดเวลาและมีความยืดหยุ่นการปรับเปลี่ยนได้มากกว่าช่องทางปกติ (เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม, 2556; วัชรพล วิบูลยศรีน, 2558 และ จินตนา อัครวัฒน์, 2559)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์ เป็นสื่อดิจิทัลออนไลน์ที่เป็นเครื่องมือบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ใช้งานเพื่อเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ร่วมกัน เกิดการมีส่วนร่วม การเชื่อมต่อกันเกิดเป็นชุมชนเสมือนบนอินเทอร์เน็ตระหว่างบุคคลสองคนหรือกลุ่ม ที่เข้าร่วมในเครือข่ายออนไลน์เดียวกัน

2. ขอบข่ายของสื่อสังคม

นักวิชาการได้ให้ขอบข่ายของสื่อสังคมออนไลน์เพื่อสังคมไว้ 3 ประเด็น (Kommers, 2011) ได้แก่ 1. เพื่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ช่วยให้นutzerมีความสัมพันธ์กันผ่านเทคโนโลยีเป็นสื่อสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม รวบรวมและสร้างมิตรภาพในกลุ่มเยาวชน สร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาทางด้านอาชีพ มักนิยมใช้ในด้านการศึกษา การโฆษณาการเมือง 2. เพื่อเป็นเครือข่ายชุมชนทำให้ผู้ใช้งานมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมได้อย่างรวดเร็วและมีความเสมอภาคไม่ว่าจะเป็นผู้เรียน นักเรียน เกม ผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลธรรมดา ล้วนสามารถแบ่งปันความรู้สึกร่วมกันได้ 3. เป็นการข้ามมิติทางสัมพันธ์ภาพการศึกษาในระบบหลายพื้นที่ ผู้ปกครองต้องรับภาระด้านค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของบุตรหลาน บทบาทด้านซัดเกล้าทางสังคมด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่บุตรหลานจึงอยู่ในภาวะวิกฤติ

นอกจากนี้ นักวิชาการไทยได้แบ่งประเภทของสื่อสังคมไว้ดังนี้ (จินตนา อัครวัฒน์, 2559)

1. เป็นเครือข่ายข้อมูลแหล่งความรู้ เปรียบเสมือนไดอารีออนไลน์ 2. เป็นเครือข่ายแพร่ภาพและวิดีโอ

ซึ่งผู้ใช้สามารถเผยแพร่รูปภาพ เสียงหรือคลิปวิดีโอ เพื่อให้ผู้สนใจเข้ามาชม หรือดาวน์โหลดได้ เช่นเดียวกับการใช้สื่อวิทยุหรือโทรทัศน์ แต่มีจุดเด่นตรงที่ผู้ชมสามารถเข้าชมได้ตลอดเวลา 3. เป็นเว็บไซต์ให้บริการรับฝากรูปออนไลน์ เพื่อช่วยให้ผู้ใช้ไม่สิ้นเปลืองพื้นที่หน่วยความจำในคอมพิวเตอร์ อีกทั้งยังสามารถแลกเปลี่ยนรูปภาพ และเปิดขายรูปภาพออนไลน์ได้สะดวก 4. เป็นเครือข่ายซื้อขายสินค้าหรือประมูลออนไลน์ เว็บไซต์ที่เปิดให้บริการส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นตลาดกลาง อิเล็กทรอนิกส์ที่รวบรวมร้านค้าออนไลน์ไว้ โดยจะมีพื้นที่สำหรับพูดคุย ซึ่งมักจะแบ่งเป็นหมวดหมู่ตามประเภทสินค้า 5. เป็นเครือข่ายเพื่อน โดยสมาชิกของเครือข่ายจะมีวัตถุประสงค์ในการติดต่อเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนเก่า และหาเพื่อนใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นพูดคุยกันทั่วไประหว่างเพื่อนโดยจะมีทั้งรูปแบบการส่งข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว คลิปเสียง คลิปวิดีโอ ซึ่งบางเว็บไซต์ได้พัฒนาเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อเพิ่มเทคนิคพิเศษให้การสื่อสารมีสีสันมากขึ้น เช่น Facebook, Twitter, Instagram เป็นต้น และ 6. เป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นเว็บไซต์ที่ให้ผู้ที่มีความสนใจร่วมกันมาแสดงความคิดเห็น ผ่านกระดานสนทนา (Web board) ซึ่งผู้ใช้สามารถตั้งกระทู้เพื่อเปิดประเด็นในการสนทนา

3. ประโยชน์ของสื่อสังคม

ปริญญา อ้นภักดี (2558) ได้กล่าวสรุปประโยชน์ของการใช้สื่อสังคมในด้านการศึกษาดังนี้ 1. เป็นการสร้างศักยภาพของการสื่อสารหรือความต้องการในการสื่อความหมายในการเรียนของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพโดยการใช้กระบวนการสื่อสังคมเป็นตัวเชื่อมโยงประสบการณ์ 2. เป็นสื่อที่มีความประหยัดการใช้สื่อประเภทนี้เป็นสื่อที่ถูกปรับใช้ตามสภาพแวดล้อมของผู้ใช้งาน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความหลากหลาย เช่น สถานะทางสังคมการยอมรับและทัศนคติ เป็นสื่อเปิดโอกาสให้เกิดโอกาสและความรับผิดชอบของผู้ใช้งานที่แตกต่างกันออกไป 3. เป็นสื่อสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเสริมประสบการณ์ระหว่างกันภายในกลุ่ม ทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนในการเลือกหรือสร้างช่องทางในการเรียนรู้ของตนเองจากสื่อสังคมในกิจกรรมการสื่อสารที่หลากหลาย และ 4. เป็นสื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้อย่างมีวิจารณญาณ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการสร้างองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพ และพัฒนาทักษะการใช้สื่อดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.6 สื่อใหม่ (New Media) กับการศึกษา

1. ความหมายของการศึกษายุคใหม่

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “การศึกษายุคใหม่” เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นหลัก โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนมีบทบาทในการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ตลอดจนสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคม โดยเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับอุปกรณ์สมาร์ตสมัยใหม่ (Smart Machine) เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต ฯลฯ รวมถึงการที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองอย่างสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ต่อยอดด้วยความรู้เดิม แล้วนำไปสร้างสรรค์เป็นผลงาน (Product) ได้นอกจากนั้นวิธีการสอนเปลี่ยนจากการให้ความรู้และการท่องจำมาเป็นการสร้างทักษะในการเรียนรู้และปรับตัวของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ซึ่งต้องมีการจัดการเรียนรู้ที่มีการนำแนวคิด

วิธีการ กระบวนการหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลและเกิดแรงจูงใจในการเรียน (วิทวัส ดวงกุ่มเมศ และวาริรัตน์ แก้วอุไร, 2560 ; สุนันท์ สีพาย และไพฑูรย์ สินลาร์ตัน, 2561 และ ลภัสวัฒน์ คล้ายแสง, 2561)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า การศึกษายุคใหม่ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเรียนรู้ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร

2. รูปแบบของการศึกษายุคใหม่

วิทวัส ดวงกุ่มเมศ และวาริรัตน์ แก้วอุไร (2560) ได้กล่าวถึงลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ของการศึกษายุคใหม่ 7 ลักษณะดังต่อไปนี้ 1. เน้นการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ 2. ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน 3. เป็นกระบวนการของการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นฐาน 4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสออกแบบ และลงมือปฏิบัติค้นหาคำตอบด้วยตนเอง 5. เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันค้นหาความรู้ใหม่อย่างสร้างสรรค์และกระตือรือร้น 6. สามารถเรียนรู้ทั่วโลกและภูมิปัญญาหลักของไทย และ 7. เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถสร้างอาชีพได้

การศึกษายุคใหม่เน้นกระบวนการเรียนแบบบูรณาการ (Integration Learning) เป็นการผสมผสานเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในหมวดวิชาเดียวกัน หรือต่างหมวดวิชาให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตจริง คือ 1. บูรณาการภายในวิชา (Interdisciplinary Instruction) ขอบเขตของเนื้อหาเดียวกัน และ 2. บูรณาการระหว่างวิชา (Interdisciplinary Instruction) เป็นการเชื่อมโยงองค์ความรู้หลาย ๆ ศาสตร์ ตั้งแต่ 2 สาขาวิชาขึ้นไป ภายใต้อาณาเขตเดียวกัน เพื่อแสวงหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง

3. แนวโน้มการศึกษายุคใหม่

การศึกษาเพื่อพัฒนานวัตกรรม (Innovation) ตามแนวคิดการศึกษา 4.0 ของ **ไพฑูรย์ สินลาร์ตัน (2559)** ได้อธิบายสรุปไว้ดังนี้ 1. ผู้เรียนต้องสร้างองค์ความรู้ที่มาจากความสนใจของแต่ละคนและจากการรวมตัวของคนที่มีความสนใจร่วมกัน เช่น ทีมที่มีนวัตกรรมเป็นจุดเน้น 2. เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อสร้างนวัตกรรม เช่น Digital, e-book, QR code, AR code, LOM 3. การจัดการเรียนการสอน เน้นการสะท้อนผลกลับจากการสร้างนวัตกรรมเชิงบวก ความรู้เกิดทุกที่ทุกเวลา ทั้งในชีวิตประจำวัน การเรียนและการทำงาน 4. ลักษณะของการเรียนรู้ เป็นการเรียนในโลกไร้พรมแดนที่มีการเชื่อมต่อเครือข่ายที่มีการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ 5. มุมมองของผู้ปกครองที่มีต่อสถานที่เรียน โดยสถานที่เรียนจะเป็นแห่งที่สร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องโดยผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ฯลฯ 6. บทบาทผู้สอน ครู คือ แหล่งสร้างนวัตกรรมที่ได้รับการสนับสนุนโดยหุ้นส่วนทางของซอฟต์แวร์และความร่วมมือของมนุษย์ 7. Hardware และ Software จะถูกพัฒนาเป็นนวัตกรรมทุกวันจะมีการนำซอฟต์แวร์นำมาใช้เฉพาะบุคคล และ 8. ภาพลักษณ์บัณฑิตของมุมมองจากนายจ้าง จะเป็นในลักษณะเพื่อนร่วมงานและผู้ประกอบการที่สามารถรักษาการสร้างนวัตกรรมที่มีจุดเน้นให้ยั่งยืน

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระเหลาคำ จันทสโร (เทพอักษร) (2558 : 34) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพครอบครัวด้วยการงดเว้นจากการประพฤติดินในกามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทพบว่า ครอบครัวในทัศนะพระพุทธศาสนาคือ ครอบครัวที่ประกอบด้วยบิดามารดา และบุตรที่มีความสัมพันธ์ทางกายและทางด้านจิตใจ ด้วยเพราะมีอุดมการณ์และเป้าหมายชีวิตร่วมกันในทางพระพุทธศาสนา โดยการสร้างบรรยากาศภายในครอบครัวให้เหมาะสมต่อการฝึกฝนพัฒนาตนเองทางด้านศีล สมาธิและปัญญา โดยเฉพาะการเจริญจิตตภาวนานั้น ก็เพื่อประโยชน์แก่การเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณของสมาชิกในครอบครัวทุกคน ทั้งนี้ เพราะครอบครัวเป็นรากฐานสำคัญของสังคมที่ผลิตบุคลากรให้กับสังคมโลก ถ้าครอบครัวแต่ละครอบครัวดีแล้ว สังคมและประเทศชาติก็จะดีตามไปด้วย การงดเว้นจากการประพฤติดินในการเสพเมถุน มีความมุ่งหมายอยู่ที่การสร้างความเป็นปึกแผ่นปลูกฝังความสามัคคีและป้องกันการแตกร้างในหมู่มนุษย์มีขอบเขตหรือข้อห้ามคือหญิงและชายยอมประพฤติดินในกามด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย การรักษาความซื่อสัตย์ต่อคู่สามีภรรยา ด้วยการมีเจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดินในกาม ห้ามประพฤติดินเรื่องเพศจึงเป็นผู้สำรวมในกามคือการตั้งอยู่ในอาการที่สำรวมเรื่องเพศยินดีในคู่ครองของตน สามีซื่อสัตย์ต่อภรรยา ภรรยาซื่อสัตย์ต่อสามีการรักษาความซื่อสัตย์ตามหลักมนุษยธรรม (ศีล 5) ของบุคคลในครอบครัวการสร้างความซื่อสัตย์ตามหลักมนุษยธรรม การรักษาความซื่อสัตย์ในด้านความประพฤติที่แสดงออกทางกาย ทางวาจา ก็จะทำให้ครอบครัวสงบสุขแบบยั่งยืน

นายพุลศักดิ์ หอมสมบัติ, พระครูธรรมธะศิริวัฒน์ สิริวัฒน์โน, พระครูศรีปริยัตยาภิวัฒน์, พระครูโกศลวิหาลคุณ และ ธรลสิทธิ์ ฉัตรสุวรรณ. (2559 : ก) ได้ศึกษาเรื่อง ครอบครัวรักษาศีล 5 : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าหลักเบญจศีล คือ การรักษากายและวาจาให้มีความเป็นปกติมี 5 อย่าง คือ 1) การห้ามฆ่าสัตว์ 2) ห้ามลักทรัพย์ 3) การห้ามประพฤติดินในกาม 4) การห้ามพูดปด และ 5) การห้ามดื่มสุราและเมรัย โดยมีหลักธรรมที่ส่งเสริมการรักษาศีล จำนวน 5 อย่าง คือ 1) หลักเบญจธรรม 2) หลักวิริย 3) หลักขันติโสรัจจะ 4) หลักสติสัมปชัญญะ และ 5) หลักปัญญา การรักษาศีลเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ส่วนการไม่รักษาศีลเป็นโทษต่อตนเองและสังคม

พระชัยพิพัฒน์ โขติโก (แสนทะวงษ์) (2555 : ก) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติธรรมตามหลักศีล 5 ของผู้นำครัวเรือนในชุมชนตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี พบว่า 1) ระดับการปฏิบัติธรรมตามหลักศีล 5 ของผู้นำครัวเรือนในชุมชน ตำบลตะเคียนทอง โดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติธรรมตามหลักศีล 5 บางครั้ง ($\bar{x}=3.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เว้นจากการดื่มน้ำเมามากที่สุด ($\bar{x}=3.87$) รองลงมาคือเว้นจากการลักทรัพย์ ($\bar{x}=3.43$) เว้นจากการกล่าวเท็จ ($\bar{x}=3.41$) เว้นจากการประพฤติดินในกาม ($\bar{x}=3.18$) และ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ($\bar{x}=3.07$) ตามลำดับ 2) เปรียบเทียบการปฏิบัติธรรมตามหลักศีล 5 ของผู้นำครัวเรือนในชุมชน ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัย ส่วนบุคคล พบว่าผู้นำครัวเรือนที่มีเพศอายุต่างกัน มีการปฏิบัติธรรมตามหลักศีล 5 ไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้นำครัวเรือนที่มีสถานภาพการสมรส อาชีพ และรายได้ ต่างกัน มีการปฏิบัติธรรมตามหลักศีล 5 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พระพิรุฬห์ลักษณะ ฐิตธมโม (วารินทร์), พระราเชนทร์ วิจารณ์, เจษฎา มุลยาพอ, พระมหาสันติราษฎร์ ฌานสนธิ (2565 : 30) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักศีล 5 เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของชาวบ้านชุมชนบ้านใหม่พัฒนา ตำบลศรีวิไล อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ พบว่า ศีลเป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูล แก่การปฏิบัติกิจต่างๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ตั้งามโดยลำดับจนถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต ปัญหาและพฤติกรรมกรรมการละเมิดหลักศีล 5 พบว่า ปัญหาและพฤติกรรมกรรมการ ละเมิดศีลข้อที่ 1 เป็นปัญหาจากการทำร้ายร่างกาย และการทะเลาะวิวาท ส่วนการฆ่าสัตว์นั้นเป็นไปเพื่อทำอาหาร และมีบางส่วนเป็นการทำทารุณกรรมสัตว์ การละเมิดศีลข้อที่ 2 พบว่า มีปัจจัยอื่นในสภาพแวดล้อมอื่นๆ ก่อให้เกิดการกระตุ้นให้มีการแสวงหาทรัพย์ การละเมิดศีลข้อที่ 3 พบว่าการทำผิดในเรื่องเพศนั้นเพราะความฟุ้งเฟ้อในด้านวัตถุนิยม การละเมิดศีลข้อที่ 4 นี้ ส่วนมากจะเป็นการกล่าวคำเท็จเล็ก ๆ น้อย ๆ การละเมิดศีลข้อที่ 5 พบว่า นอกจากปัญหาการติดสุราแล้วยังปัญหายาเสพติดนับเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผล เสียหายชุมชน เป็นอย่างมาก ปัญหาทางสังคมต่างๆ ที่เราเจอพร้อมกันมากนั้น อยู่ที่ปัญหาการฆ่า การเบียดเบียนกันและกัน

เสกสันต์ ศิริวรรณ (2553) ได้ศึกษา ความศรัทธาในศีล 5 ที่มีต่อการปฏิบัติตนของวัยรุ่น. พบว่า 1. นักเรียนมีระดับความศรัทธาในศีล 5 ทุกข้อและโดยรวมอยู่ในระดับมีความศรัทธาที่ชัดเจน 2. นักเรียนมีการปฏิบัติตนในหลักของศีล 5 อยู่ในระดับการปฏิบัติตน ค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาส่วนระดับการปฏิบัติตนในศีล 5 เป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีการปฏิบัติตนในศีลข้อ 1 และศีลข้อ 4 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ 2 ข้อที่ 3 และข้อที่ 5 อยู่ในระดับค่อนข้างมาก 3. ความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาในศีล 5 ที่มีต่อการปฏิบัติตนของวัยรุ่นโดยรวมพบว่า มีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ 0.013 ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความศรัทธาในศีลข้อ 1 กับการปฏิบัติตนในศีลข้อ 1 มีค่าสหสัมพันธ์ในทางบวกเท่ากับ 0.133 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ความศรัทธาในศีลข้อที่ 2 ข้อที่ 3 กับการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ 2 ข้อที่ 3 มีค่าความสัมพันธ์กัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนความศรัทธาในศีลข้อที่ 4 กับการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ 4 มีค่าความสัมพันธ์ในทิศทางบวกเท่ากับ 0.089 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความศรัทธาในศีลข้อที่ 5 กับการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ 5 มีค่าความสัมพันธ์กันในทิศทางลบ เท่ากับ -0.107 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุภาพร วัชรคุปต์ (2558 : ง) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการรักษาศีล 5 ของประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล 5 นาร่อง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า พฤติกรรมการรักษาศีล 5 ของประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล 5 นาร่อง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ข้อที่ 3 เว้นจากการประพฤติดินในกามมากที่สุด รองลงมาคือ การรักษาศีลข้อ 2 เว้นจากการลักทรัพย์ การรักษาศีลข้อ 5 เว้นจากการดื่มสุราเมรัย การรักษาศีลข้อ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ และการรักษาศีลข้อที่ 4 เว้นจากการพูดปด ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการรักษาศีล 5 ของประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล 5 นาร่อง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับ การศึกษา อาชีพ และรายได้ เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ประชาชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 นาร่อง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการรักษาศีล 5 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

หินสร้าง เครื่องบุตร (2558) ได้ศึกษาเรื่อง ประสบการณ์การดำเนินชีวิตด้วยหลักศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระชะอโศก พบว่า ประสบการณ์การดำเนินชีวิตด้วยหลักศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระชะอโศก ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ประเด็นหลักที่ 1 ก่อนเข้าสู่รั้วสัมมาสิกขาศีระชะอโศก ประกอบด้วย 4 ประเด็นรอง คือ (1) พื้นฐานชีวิตด้านครอบครัว ประกอบด้วย โครงสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว และรูปแบบการดำเนินชีวิตในครอบครัวด้วยหลักศีล 5 (2) กิจกรรมในกลุ่มเพื่อนที่เกี่ยวข้องกับศีล 5 ประกอบด้วย กิจกรรมในกลุ่มเพื่อนที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าสัตว์การลักขโมย การประพุดิผิตในกาม การพูดโกหก คำหยาบ ส่อเสียด นินทา เพ้อเจ้อ และการเสพสิ่งเสพติดของมีนเมา (3) วัดกับการอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับศีล 5 และ (4) ชีวิตของตนเองที่เกี่ยวข้องกับศีล 5 ประกอบด้วย การละเว้นจากการฆ่าสัตว์ การละเว้นจากการลักขโมย การละเว้นจากการประพุดิผิตในกาม การละเว้นจากการพูดโกหก คำหยาบส่อเสียด นินทา เพ้อเจ้อ และการละเว้นจากสิ่งเสพติดของมีนเมา ประเด็นหลักที่ 2 การเข้าค่ายคัตตัวสู่รั้วสัมมาสิกขาศีระชะอโศก ประกอบด้วย 3 ประเด็นรอง คือ (1) การทดสอบด้านวิชาการ (2) การทดสอบด้านความดี ประกอบด้วย กิจกรรมธรรมะรับอรุณ กิจกรรมสัมมาอาชีพ กิจกรรมพุงยิ้ม กิจกรรมพิชิตความสะอาด และการรักษาศีลในระหว่างเข้าค่ายคัตตัว และ (3) วันแห่งชัยชนะ ประเด็นหลักที่ 3 การดำเนินชีวิตด้วยหลักศีล 5 ในรั้วสัมมาสิกขาศีระชะอโศก ประกอบด้วย 4 ประเด็นรอง คือ (1) การรักษาศีลในวิถีชีวิตสัมมาสิกขาศีระชะอโศก ประกอบด้วย วิถีชีวิตที่เกี่ยวกับศีล 5 ในช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับศีลในช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (2) การตรวจศีลตรวจธรรม (3) การงานพื้นฐานชีวิตและ (4) การปลูกฝังศีลธรรม ประเด็นหลักที่ 4 ผลจากการดำเนินชีวิตด้วยหลักศีล 5 ประกอบด้วย 3 ประเด็นรอง คือ (1) จิตวิญญาณใหม่ (2) เมตตาธรรมค้ำจุนโลก และ (3) รู้ศีล รู้ธรรม

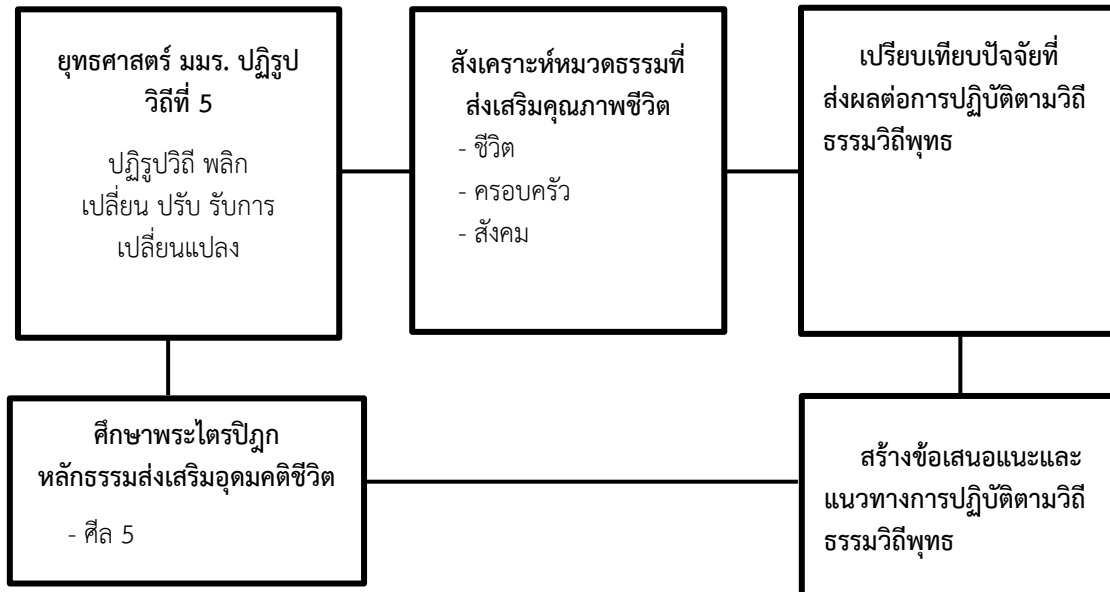
อนุสรณ์ อุปคุณ (2564 : ง) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร พบว่า 1. ปัจจัยการบริหารของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.67$) และประสิทธิผลของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.93$) 2. ตัวแปรอิสระ คือปัจจัยการบริหารทั้งหมด สามารถนำไปใช้ในการพยากรณ์ถึงประสิทธิผลของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยในเขตอำเภอเมืองของจังหวัดสกลนคร ได้ร้อยละ 42.10 โดยตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานสูงสุดคือ ปัจจัยกระบวนการ ($\beta=.476$) รองลงมาคือปัจจัยนำเข้า ($\beta=.291$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ตัวแปรปัจจัยบริบท 3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษา พบว่า พระสงฆ์ และผู้นำของชุมชนควรชักชวนชาวบ้านในหมู่บ้านของตนเอง ตั้งสัตย์ปฏิญาณว่าจะไม่ละเมิดจะไม่คุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น ควรส่งเสริมให้มีการงดหรือไม่รับประทานเนื้อสัตว์ในวันพระควรเสริมสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมเข้าวัด รักษาศีล 5 อยู่เสมอ นอกจากนี้ มหาเถรสมาคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสถานที่ และขอความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ในด้าน การสนับสนุนการดำเนินโครงการในเชิงการบูรณาการกับชุมชนเพื่อขับเคลื่อนโครงการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ โดยยึดหลักบวร “บ้าน วัด โรงเรียน หรือ ราชการ

พระสุชีพ วรรณโณ (อินทร์สำราญ) (2561 : 276) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ การพัฒนาคุณภาพสังคมด้วยการงดเว้นจากการดื่มสุราและเมรัยตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่าการงดเว้นสุราและเมรัยนั้นประสงค้ให้ตระหนักอยู่เสมอถึงความทุกข์อันเกิดแต่การบริโภคอย่างไม่มีสติงดเว้นไม่ใช้แอลกอฮอล์หรือของมีเมาอย่างอื่น ดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อตัวเองและสังคม ในพุทธปรัชญาเถรวาทได้วางแนวทางในการพัฒนาสังคมด้วยการพัฒนาตนเองเสียก่อน คือการประพฤติตนตามอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งแยกออกเป็น การฝึกอบรมความประพฤติ (ศีล) การฝึกอบรม (สมาธิ) และการทำปัญญาให้แก่กล้ามีความสามารถรู้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริง การใช้ศีลข้อ 5 ของบุคคลในสังคมเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ย่อมทำให้การทำเป็นอกุศลที่เกิดขึ้นทางกาย วาจา และใจ เสื่อมถอยไป อันเป็นเหตุให้การกระทำต่างๆ ที่ไม่ดีงาม กลับเป็นความประพฤติที่ดีงาม และเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติเอง อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้น และยังให้เป็นผู้รู้จักตนเอง มีทักษะเรียนรู้เท่าทันต่อกิเลสตัณหา รู้จักในการสำรวจตนเอง และสามารถประเมินตนเอง และรู้จักดำเนินชีวิต ได้อย่างถูกต้อง

พระมหาพุทธนา นรเชษฐ (ศิริวรรณ) และ จุฑารัตน์ ทองอินจันทร์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง แนวคิด ตัวชี้วัด องค์ประกอบ บทเรียน และบูรณาการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 พบว่าการตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยด้วยการประยุกต์ใช้หลักการและแนวปฏิบัติตามศีล 5 ในทางพุทธศาสนาให้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ตามตัวชี้วัดที่มีทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยมีองค์ประกอบคือ คณะกรรมการดำเนินงานโครงการระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับชาติ การถอดบทเรียนในแต่ละพื้นที่ พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการเกิดจากความร่วมมือกันระหว่างวัด ประชาชน และหน่วยงานของรัฐ การบูรณาการสามารถดำเนินการด้วยการเชื่อมโยงกิจกรรมที่เคยมีมาอยู่แล้วเข้ามาเป็นส่วนประกอบและใช้สถาบันหลักที่มีอยู่ในสังคมไทย คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญ ดังนั้น ควรจัดทำเป็นวาระแห่งชาติ เพื่อเกิดความตระหนัก พยายามแก้ไข้ปัญหาและพัฒนาความเป็นมนุษยธรรมของทุกคนในสังคมไทย

2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

คณะผู้วิจัย ได้ดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ดังนี้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mix Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาถึงการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตตามยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีวิธีการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ตอน กล่าวคือ

ตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ มีลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
6. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ มีลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. ขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่กำหนดไว้เพื่อศึกษาถึงหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ผู้วิจัยได้กำหนดลำดับขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อาจารย์/เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา ซึ่งทำการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จำนวนทั้งสิ้น 404 รูป/คน (สรุปมติที่ประชุมวิทยาลัยศาสนศาสตร์ ประจำปี 2566 : 7)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อาจารย์/เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา ซึ่งทำการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 196 รูป/คน (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 43)

1.3 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของเกรจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) จากสรุปมติที่ประชุมวิทยาลัยศาสนศาสตร์ ประจำปี 2566 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ปีการศึกษา 2566 จำนวน 404 รูป/คน และได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 196 คน

ขั้นตอนที่ 2 ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามห้องเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย แล้วนำมาหาอัตราสัดส่วนของประชากร (Proportional to Size) เพื่อหากกลุ่มตัวอย่างแยกแต่ละระดับห้องเรียนตามสูตรนี้ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548 : 19)

$$n_1 = \frac{N_i}{N} \times n$$

n_1 = จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละห้องเรียน
 N_i = จำนวนประชากรแต่ละห้องเรียน
 n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างรวมทุกห้องเรียน
 N = จำนวนประชากรทั้งหมด

จึงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย แยกออกเป็นอาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ดังรายละเอียดในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร	จำนวน (Ni)	กลุ่มตัวอย่าง (n1)
อาจารย์/เจ้าหน้าที่	44	31
นักศึกษา	360	165
รวม	404	196

ข้อมูล ณ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2567

จากตารางที่ 3.1 พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จำนวนทั้งหมด 404 รูป/คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 196 รูป/คน ดังแสดงในตารางที่ 3.1

ขั้นตอนที่ 3 ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากจากกลุ่มอาจารย์/เจ้าหน้าที่ ได้กลุ่มตัวอย่าง 31 รูป/คน และกลุ่มนักศึกษา ได้กลุ่มตัวอย่าง 165 รูป/คน โดยหยิบครั้งละ 1 ใบ และนำใบที่หยิบได้คืนเข้าที่เดิมแล้วจับฉลากอีกจนครบตามจำนวนที่ต้องการในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลนี้คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยผู้วิจัยสร้างจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาปรับปรุงคำถามให้เหมาะสมกับบริบท โดยแบ่งออกเป็นตอนปรากฏดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วยข้อความเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่

1. อาจารย์/เจ้าหน้าที่ ประกอบด้วย สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ การปฏิบัติงาน และแผนงาน

2. นักศึกษา ประกอบด้วย สถานภาพ อายุ และระดับชั้นปี

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนาครอบครวีวิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี

ลักษณะของแบบสอบถามตอนที่ 2 มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วัดความคิดเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert's Rating Scale) ซึ่งมีเกณฑ์คะแนนมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ระดับ 5 หมายถึง มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเท่ากับ 5
คะแนน

ระดับ 4 หมายถึง มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ 4
คะแนน

ระดับ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเท่ากับ 3
คะแนน

ระดับ 2 หมายถึง มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเท่ากับ 2
คะแนน

ระดับ 1 หมายถึง มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเท่ากับ 1
คะแนน

เมื่อรวบรวมข้อมูลและแจกแจงความถี่แล้วใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมาพิจารณา มีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดการวัดค่าตัวแปรจากเกณฑ์การคิดคะแนนจากแบบสอบถามที่สร้างขึ้น โดยใช้เกณฑ์การแบ่งระดับของเบสต์ (Best, 1977, p.174) ดังนี้

ระดับคะแนน	ระดับการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรม	
4.50 - 5.00	หมายถึง	อยู่ในระดับมากที่สุด
3.50 - 4.49	หมายถึง	อยู่ในระดับมาก
2.50 - 3.49	หมายถึง	อยู่ในระดับปานกลาง
1.50 - 2.49	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อย
1.00 - 1.49	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. การสร้างเครื่องมือและพัฒนาเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือแบบสอบถามตามกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ของงานวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร ตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 2 หาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) ของเครื่องมือโดยนำแบบสอบถามที่สร้างไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน (รายชื่อดังภาคผนวก) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเหมาะสมของเนื้อหา เพื่อยืนยันว่าข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Object Congruence : IOC) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อคณะกรรมการ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 รูป/คน ที่ไม่ใช่ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาตามขั้นตอนวิธีการของครอนบ์ค (Cronbach's alpha coefficient) ในการศึกษาครั้งนี้ ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.931 (ดังภาคผนวก)

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามที่หาค่าความเชื่อมั่นแล้ว มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครอบคลุม นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดไว้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการพัฒนาและปรับปรุงจนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับได้ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 196 รูป/คน ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์และใช้ข้อมูลทั้งหมดนี้เป็นกลุ่มตัวอย่าง และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสถิติต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่

1.1 สำหรับอาจารย์/เจ้าหน้าที่ ประกอบด้วย สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และแผนงาน

1.2 สำหรับนักศึกษา ประกอบด้วย สถานภาพ อายุ และระดับชั้นปี

โดยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. ทดสอบสมมติฐานของการวิจัย หลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี โดยการทดสอบค่าที่ t-test และใช้การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว One-Way ANOVA

ตอนที่ 2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth interview) เกี่ยวกับการสภาพการพัฒนา ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ ของหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีประโยชน์อย่างแท้จริงจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตรงประเด็นตามกรอบแนวคิด ผู้วิจัยใช้การบันทึกคำสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน ซึ่งได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่

1.1 อาจารย์คณะสังคมศาสตร์ จำนวน 5 รูป/คน

1.2 รายชื่อนักศึกษา จำนวน 5 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกครอบคลุมประเด็น

2. นำผลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ตรวจสอบยืนยันจากข้อมูลเอกสาร (Documentary Data) และการสังเกตปรากฏการณ์เชิงพื้นที่

3. ขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก

แบบสัมภาษณ์เจาะลึกแบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. กำหนดขอบเขตและประเด็นคำถาม โดยยึดตามวัตถุประสงค์ นิยามเชิงปฏิบัติการ และกรอบแนวคิด รวมทั้งได้มีการตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์ที่จะสัมภาษณ์ พร้อมทั้งยืนยันวัน เวลา สถานที่ ก่อนการสัมภาษณ์ล่วงหน้า

2. เข้าสู่สถานที่นัดหมาย แนะนำตนเอง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีก่อนเริ่มต้นสัมภาษณ์

3. ชี้แจงจุดมุ่งหมาย การเก็บความลับ พร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกการสัมภาษณ์ และเจาะลึกในประเด็นที่จะสัมภาษณ์

4. เริ่มต้นการสัมภาษณ์และเจาะลึกในประเด็นที่ต้องการทราบข้อมูลในรายละเอียดจากคำถามแรกไปถึงคำถามสุดท้าย โดยสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายให้เป็นไปตามธรรมชาติของการสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นในประเด็นที่สัมภาษณ์

5. ปิดการสนทนา โดยสรุปความเห็น และสอบถามประเด็นที่อยากจะทราบเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นเป็นคำถามปิดท้ายการสัมภาษณ์

6. การสิ้นสุดการสัมภาษณ์ โดยการกล่าวขอบคุณในคุณค่าของข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์และการเสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อผลการศึกษาที่จะเกิดความสำเร็จมากที่สุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้กระทำอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการวิจัย ตั้งแต่ก่อนการสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะยึดหลักการตามแนวคิดของมิลเลสและฮิวบีแมน (Miles and Huberman, 1984) แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การลดทอนข้อมูล (Data Reduction) ผู้วิจัยได้เรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร บทสรุปที่ได้วิเคราะห์จากการบันทึกเสียงที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน โดยลดทอนข้อมูลให้เหลือเฉพาะประเด็นของหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะ

2. การจัดระเบียบข้อมูล (Data Display) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการลดทอนข้อมูลแล้วมาจัดเป็นหมวดหมู่ โดยจำแนกตามประเภท หรือประเด็นที่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. การหาข้อสรุปและการตีความ (Conclusion Interpretation) ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า โดยพิจารณาความสอดคล้อง และความแตกต่างของข้อมูลที่ได้จากการจัดระเบียบข้อมูล แล้วมาหาข้อสรุป และตีความในรูปแบบการพรรณนาตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3. การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

จริยธรรมในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้รับการรับรองจริยธรรมโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง วิทยาลัย รหัส วจ 0071 ออกให้ ณ วันที่ 25 เดือนมิถุนายน 2567 ผู้วิจัยมีแนวทางในการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง โดยอธิบายวัตถุประสงค์ ขั้นตอน รายละเอียดในการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างซักถามปัญหาหรือข้อสงสัยต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของนักศึกษาครั้งนี้เป็นความสมัครใจของอาจารย์/เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยได้เก็บรวบรวมไว้ และผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยภาพรวม ดังเอกสารการรับรองจริยธรรมโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง วิทยาลัย รหัส วจ 0071 ออกให้ ณ วันที่ 25 เดือนมิถุนายน 2567 ปรากฏในภาคผนวก หน้าที่ 153

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี” ครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอ ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มอาจารย์/เจ้าหน้าที่ ได้แก่ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และแผนกงาน

1.2 กลุ่มนักศึกษา ได้แก่ สถานภาพ อายุ และระดับชั้นปี

2. การทดสอบสมมติฐานของการวิจัยการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี โดยการทดสอบค่าที่ t-test และใช้การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว One – Way ANOVA

3. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล และแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์แทนตัวแปรในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

Y แทน การปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี

n แทน จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง

\bar{x} แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

F แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F-distribution

t แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution

df แทน องศาอิสระ (Degree of Freedom)

SS แทน ผลรวมของกำลังสองของค่าเบี่ยงเบน (Sum of Square)

MS แทน ค่าเฉลี่ยความเบี่ยงเบนกำลังสอง (Mean Square)

4. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย อาจารย์คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง จำนวน 5 รูป/คน

5. ข้อมูลระดับการสำรวจการจัดทำและพัฒนาเนื้อหาการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี

6. ข้อมูลการจัดทำแอปพลิเคชันการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถีเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลออนไลน์ให้ปรากฏอยู่ในฐานข้อมูลเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มอาจารย์/เจ้าหน้าที่ ได้แก่ สถานะภาพ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และแผนกงาน

1.2 กลุ่มนักศึกษา ได้แก่ สถานภาพ อายุ คณะที่ศึกษา และระดับชั้นปี ได้แก่ สถานภาพ อายุ คณะที่ศึกษา และระดับชั้นปี

4.1 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มอาจารย์/เจ้าหน้าที่ ผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มอาจารย์/เจ้าหน้าที่ ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานะภาพ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงาน และแผนกงาน

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวน ร้อยละของอาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (รูป/คน)	ร้อยละ
สถานภาพ		
1. บรรพชิต	15	48.40
2. ศฤหันธ์ชาย	9	29.00
3. ศฤหันธ์หญิง	7	22.60
รวม	31	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (รูป/คน)	ร้อยละ
อายุ		
1. ไม่เกิน 30 ปี	-	-
2. ระหว่าง 31-40 ปี	3	9.70
3. ระหว่าง 41-50 ปี	13	41.90
4. ตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป	15	48.40
รวม	31	100.00
ระดับการศึกษา		
1. ปริญญาตรี	8	25.80
2. ปริญญาโท	14	45.20
3. ปริญญาเอก	9	29.00
รวม	31	100.00

ประสบการณ์การทำงาน		
1. ต่ำกว่า 10 ปี	-	-
2. ระหว่าง 11-20 ปี	22	71.00
3. ตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป	11	35.50
รวม	31	100.00
แผนกงาน		
1. สายอาจารย์	20	64.50
2. สายสนับสนุน	11	35.50
รวม	31	100.00

จากตารางที่ 4.1 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (สำหรับอาจารย์/เจ้าหน้าที่) แสดงจำนวนและร้อยละ ซึ่งสามารถอธิบายได้แต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

สถานภาพ พบว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีสถานภาพเป็นบรรพชิต จำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 48.40 รองลงมามีสถานภาพเป็นคฤหัสถ์ชาย จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00 และมีสถานภาพเป็นคฤหัสถ์หญิง จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 22.60

อายุ พบว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 15 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 48.40 รองลงมามีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 13 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 41.90 และมีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 3 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 9.70

ระดับการศึกษา พบว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 22 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 71.00 และมีการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 9 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 29.00

ประสบการณ์การทำงาน พบว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 11 – 20 ปี จำนวน 12 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 38.70 รองลงมามีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป จำนวน 11 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 35.50 และประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 8 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 25.80

แผนกงาน พบว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากทำงานอยู่แผนกอาจารย์ จำนวน 20 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 64.50 และทำงานอยู่แผนกสนับสนุน จำนวน 11 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 35.50

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวน ร้อยละของนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (รูป/คน)	ร้อยละ
สถานภาพ		
1. บรรพชิต	38	23.00
2. ศฤกษ์ชาย	89	53.90
3. ศฤกษ์หญิง	38	23.00
รวม	165	100.00
อายุ		
1. ไม่เกิน 20 ปี	12	7.30
2. ระหว่าง 21-25 ปี	51	30.90
3. ระหว่าง 26-30 ปี	40	24.20
4. ตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป	62	37.60
รวม	165	100.00
ระดับชั้นปี		
1. ชั้นปีที่ 1	32	19.40
2. ชั้นปีที่ 2	53	32.10
3. ชั้นปีที่ 3	20	12.10
4. ชั้นปีที่ 4	60	36.40
รวม	165	100.00

จากตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักศึกษา แสดงจำนวนและร้อยละ ซึ่งสามารถอธิบายได้แต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

สถานภาพ พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นศฤกษ์ชาย จำนวน 89 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 53.90 และมีสถานภาพเป็นบรรพชิต และมีสถานภาพเป็นศฤกษ์หญิง จำนวน 38 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 23.00

อายุ พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีอายุตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป จำนวน 62 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 37.60 รองลงมาคืออายุระหว่าง 21 – 25 ปี จำนวน 51 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 30.90 ระหว่าง 26 – 30 ปี จำนวน 40 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 24.20 และมีอายุไม่เกิน 20 ปี จำนวน 12 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 7.30

คณะที่ศึกษา พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากกำลังศึกษาอยู่คณะสังคมศาสตร์ จำนวน 165 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 100

ระดับชั้นปี พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากกำลังศึกษาอยู่ชั้นปี 4 จำนวน 60 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 36.40 รองลงมาคือกำลังศึกษาอยู่ชั้นปี 2 จำนวน 53 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 32.10 กำลังศึกษาอยู่ชั้นปี 1

จำนวน 32 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 19.40 และกำลังศึกษาอยู่ชั้นปี 3 จำนวน 20 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 12.10

ตอนที่ 2. การทดสอบสมมติฐานของการวิจัย หลักวิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ :
การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี (กลุ่มอาจารย์/
เจ้าหน้าที่) โดยการทดสอบค่าที่ t-test และใช้การทดสอบความแปรปรวน
ทางเดียว One – Way ANOVA

ตารางที่ 4.3 การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามหลักวิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การ
พัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	N	\bar{x}	S.D.	แปลผล
- บรรพชิต	15	4.51	0.38	มากที่สุด
- คฤหัสถ์ชาย	9	4.32	0.25	มาก
- คฤหัสถ์หญิง	7	4.50	0.25	มากที่สุด
รวม	31	4.45	0.32	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.3 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีสถานภาพต่างกัน มีค่าเฉลี่ย
การปฏิบัติตามหลักวิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตาม
พุทธวิถี อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{x} =4.45, S.D.=0.32) สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้
(1) บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้เป็นบรรพชิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{x} =4.51,
S.D.=0.38) (2) บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้เป็นคฤหัสถ์หญิง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด
(\bar{x} =4.50, S.D.=0.25) และ (3) บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้เป็นคฤหัสถ์ชาย มีค่าเฉลี่ยอยู่ใน
ระดับมากที่สุด (\bar{x} =3.50, S.D.=0.32) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามสถานภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	2	.217	.108	1.050	0.363
ภายในกลุ่ม	28	2.890	.103		
รวม	30	3.106			

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.4 พบว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีสถานภาพต่างกัน มีการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ต้องทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.5 การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามอายุ

อายุ	N	\bar{x}	S.D.	แปลผล
- ระหว่าง 31-40 ปี	3	4.00	0.17	มาก
- ระหว่าง 41-50 ปี	13	4.60	0.26	มากที่สุด
- ตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป	15	4.41	0.31	มาก
รวม	31	4.45	0.32	มาก

จากตารางที่ 4.5 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีอายุต่างกัน มีค่าเฉลี่ยต่อการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.45$, S.D.=0.32) สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ (1) บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.60$, S.D.=0.26) (2) บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ที่มีอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.41$, S.D.=0.31) และ (3) บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ที่มีระหว่าง 31-40 ปี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.00$, S.D.=0.17) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามอายุ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	2	.922	.461	5.911	.007
ภายในกลุ่ม	28	2.184	.078		
รวม	30	3.106			

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.6 พบว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย โดยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุแตกต่างกัน มีการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ต้องทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.7 การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	N	\bar{x}	S.D.	แปลผล
- ปริญญาตรี	8	4.45	0.31	มาก
- ปริญญาโท	14	4.42	0.32	มาก
- ปริญญาเอก	9	4.49	0.37	มาก
รวม	31	4.45	0.32	มาก

จากตารางที่ 4.7 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.45$, S.D.=0.32) สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ (1) บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.49$, S.D.=0.37) (2) บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.45$, S.D.=0.31) และ (3) บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.42$, S.D.=0.32) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	2	.024	.012	.109	.897
ภายในกลุ่ม	28	3.082	.110		
รวม	30	3.106			

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.8 พบว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ต้องทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.9 การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามระดับประสบการณ์การทำงาน

ประสบการณ์การทำงาน	N	\bar{x}	S.D.	แปลผล
- ต่ำกว่า 10 ปี	8	4.52	0.29	มากที่สุด
- ระหว่าง 11-20 ปี	12	4.34	0.32	มาก
- ตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป	11	4.52	0.34	มากที่สุด
รวม	31	4.45	0.32	มาก

จากตารางที่ 4.9 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.45$, S.D.=0.32) สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ (1) บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 10 ปี และที่มีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.52$, S.D.=0.29 และ $\bar{x}=4.52$, S.D.=0.34) และ (3) บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 11-20 ปี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.34$, S.D.=0.32)

ตารางที่ 4.10 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	2	.233	.116	1.134	.336
ภายในกลุ่ม	28	2.874	.103		
รวม	30	3.106			

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.10 พบว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีการปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ต้องทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามแผนกงาน

แผนกงาน	N	วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี			
		\bar{x}	S.D.	t	Sig.
- สายอาจารย์	20	4.41	0.34	-.877	.317
- สายสนับสนุน	11	4.52	0.28		

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.11 พบว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีแผนกงานต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถีไม่แตกต่างกัน โดยบุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่สายอาจารย์และสายสนับสนุน มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมฯ ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.52$, S.D.=0.28 และ 4.41, S.D.=0.28)

2. การทดสอบสมมติฐานของการวิจัย (กลุ่มนักศึกษา) หลักวิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี โดยการทดสอบค่าที่ t-test และใช้การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว One – Way ANOVA

ตารางที่ 4.12 การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามหลักวิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	N	\bar{x}	S.D.	แปลผล
- บรรพชิต	38	4.06	0.61	มาก
- คฤหัสถ์ชาย	89	4.15	0.55	มาก
- คฤหัสถ์หญิง	38	4.20	0.88	มาก
รวม	165	4.14	0.56	มาก

จากตารางที่ 4.12 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีสถานภาพต่างกัน มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามหลักวิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.14$, S.D.=0.56) สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ (1) นักศึกษาผู้เป็นคฤหัสถ์หญิง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.20$, S.D.=0.88) (2) นักศึกษาผู้เป็นคฤหัสถ์ชาย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.15$, S.D.=0.55) และ (3) นักศึกษาผู้เป็นบรรพชิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.06$, S.D.=0.61) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.13 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามหลักวิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามสถานภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	2	.371	.186	.587	.557
ภายในกลุ่ม	162	51.286	.317		
รวม	164	51.667			

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.13 พบว่า นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีสถานภาพต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ต้องทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.14 การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามอายุ

อายุ	N	\bar{x}	S.D.	แปลผล
- ต่ำกว่า 20 ปี	12	4.02	0.73	มาก
- ระหว่าง 21-25 ปี	51	4.03	0.71	มาก
- ระหว่าง 26-30 ปี	40	4.21	0.53	มาก
- ตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป	62	4.22	0.53	มาก
รวม	165	4.14	0.56	มาก

จากตารางที่ 4.14 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีอายุต่างกัน มีค่าเฉลี่ยต่อการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.14$, S.D.=0.56) สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ (1) นักศึกษาที่มีอายุตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.22$, S.D.=0.53) (2) นักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 26-30 ปี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.21$, S.D.=0.53) (3) นักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 21-25 ปี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.03$, S.D.=0.71) และ นักศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.02$, S.D.=0.73) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.15 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามอายุ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	3	1.472	.491	1.574	.198
ภายในกลุ่ม	161	50.185	.312		
รวม	164	51.657			

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.15 พบว่า นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีอายุต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ต้องทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.16 การเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา

ระดับชั้นปี	N	\bar{x}	S.D.	แปลผล
- ระดับชั้นปีที่ 1	32	4.22	0.56	มาก
- ระดับชั้นปีที่ 2	53	4.12	0.53	มาก
- ระดับชั้นปีที่ 3	20	4.04	0.67	มาก
- ระดับชั้นปีที่ 4	60	4.15	0.56	มาก
รวม	165	4.14	0.56	มาก

จากตารางที่ 4.16 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีระดับชั้นปีต่างกันมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$, S.D.=0.56) สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ (1) นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.22$, S.D.=0.56) (2) นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.15$, S.D.=0.56) (3) นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.12$, S.D.=0.53) และ (4) นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$, S.D.=0.67) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.17 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA)

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	3	.451	.150	.473	.702
ภายในกลุ่ม	161	51.206	.318		
รวม	164	51.657			

* $p < 0.05$

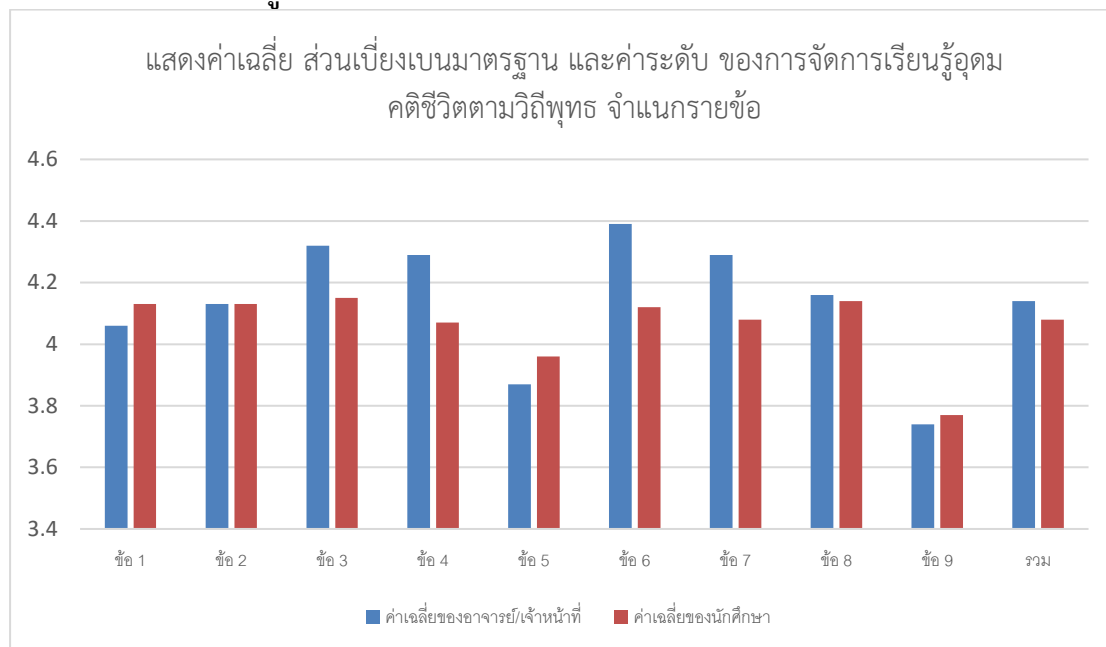
จากตารางที่ 4.17 พบว่า นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีระดับชั้นปีที่การศึกษาต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ต้องทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่

ตอนที่ 3. ข้อมูลการสำรวจระดับการปฏิบัติตามหลักวิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ:
การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถีของอาจารย์/
เจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราช
วิทยาลัย

ตารางที่ 4.18 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของการจัดการเรียนรู้อุดมคติ
ชีวิตตามวิถีพุทธ จำแนกรายข้อ

วิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัว เข้มแข็งตามพุทธวิถี	อาจารย์/เจ้าหน้าที่			นักศึกษา		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ท่านสามารถนำวิถีธรรมนำครอบครัว วิถีพุทธไปปฏิบัติได้จริง	4.06	0.629	มาก	4.13	0.734	มาก
2. ท่านสามารถนำวิถีธรรมนำครอบครัว วิถีพุทธไปปฏิบัติได้สอดคล้องกับการ ดำเนินชีวิต	4.13	0.562	มาก	4.13	0.682	มาก
3. ท่านสามารถนำวิถีธรรมนำครอบครัว วิถีพุทธไปปฏิบัติให้ชีวิตมีความสุขได้	4.32	0.599	มาก	4.15	0.682	มาก
4. ท่านสามารถยืดหยุ่นประยุกต์วิธีธรรม นำครอบครัววิถีพุทธได้	4.29	0.643	มาก	4.07	0.695	มาก
5. ท่านสามารถลดความยึดแย้งในสังคม ด้วยวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธได้	3.87	0.763	มาก	3.96	0.833	มาก
6. ท่านสามารถทำให้สุขภาพกายและ สุขภาพจิตดีด้วยวิถีธรรมนำครอบครัว วิถีพุทธได้	4.39	0.495	มาก	4.12	0.697	มาก
7. ท่านสามารถส่งเสริมประสิทธิภาพการ ทำงานด้วยวิถีธรรมนำครอบครัววิถี พุทธได้	4.29	0.461	มาก	4.08	0.707	มาก
8. ท่านได้ใช้วิถีธรรมนำครอบครัววิถี พุทธเป็นหลักประกันการดำเนินชีวิต ได้	4.16	0.523	มาก	4.14	0.740	มาก
9. ท่านสามารถทำให้สังคมยอมรับวิถี ธรรมนำครอบครัววิถีพุทธได้	3.74	0.631	มาก	3.99	0.753	มาก
รวม	4.14	0.452	มาก	4.08	0.599	มาก

สามารถสร้างเป็นแผนภูมิเปรียบเทียบได้ ดังนี้

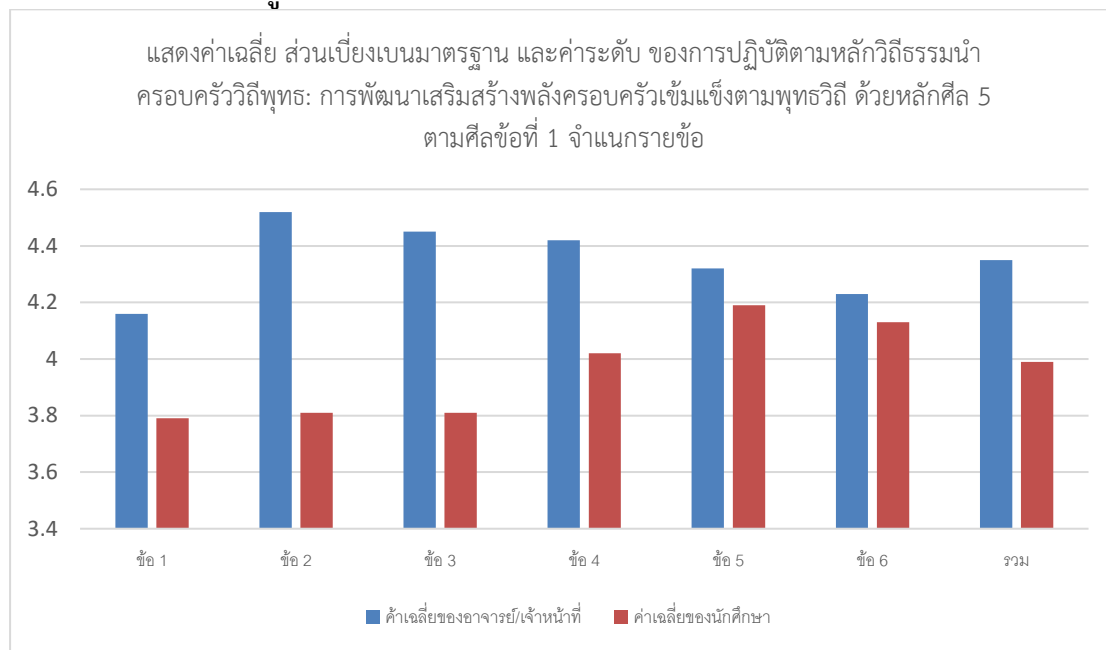
จากตารางที่ 4.18 พบว่า บุคลากรอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.14$, S.D.=0.452) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่ 6 หมายความว่า ท่านสามารถทำให้สุขภาพกาย สุขภาพจิตดีด้วยวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x}=4.39$, S.D.=0.495) รองลงมาคือ ข้อที่ 3 หมายความว่า ท่านสามารถนำวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธไปปฏิบัติให้ชีวิตมีความสุขได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x}=4.32$, S.D.=0.599) และข้อที่อยู่อันดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 9 หมายความว่า ท่านสามารถทำให้สังคมยอมรับวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.74$, S.D.=0.542)

นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.08$, S.D.=0.599) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่ 3 หมายความว่า ท่านสามารถนำวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธไปปฏิบัติให้ชีวิตมีความสุขได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x}=4.15$, S.D.=0.682) รองลงมาคือ ข้อที่ 2 หมายความว่า ท่านสามารถนำวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธไปปฏิบัติได้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x}=4.13$, S.D.=0.682) และข้อที่อยู่อันดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 5 หมายความว่า ท่านสามารถลดความขัดแย้งในสังคมด้วยวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.96$, S.D.=0.833)

ตารางที่ 4.19 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของการปฏิบัติตามหลักวิธี
 ธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธ
 วิธี ด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 1 จำแนกรายข้อ

วิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัว เข้มแข็งตามพุทธวิธี	อาจารย์/เจ้าหน้าที่			นักศึกษา		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ท่านได้ปฏิบัติตามวิธีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ ทุกชนิด ยกเว้นให้ผู้อื่นฆ่า	4.16	0.860	มาก	3.79	1.056	มาก
2. ท่านได้ปฏิบัติตามวิธีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ที่ เป็นอาหาร เช่น ไก่และปลา เป็นต้น	4.52	0.769	มากที่สุด	3.81	1.057	มาก
3. ท่านได้ปฏิบัติตามวิธีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ และไม่ชอบทำร้ายสัตว์ทุกชนิด	4.45	0.723	มาก	4.01	0.841	มาก
4. ท่านได้ปฏิบัติตามวิธีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่อาฆาต มาดร้ายต่อมนุษย์ด้วยกันและสัตว์ทุก ชนิด	4.42	0.564	มาก	4.02	0.844	มาก
5. ท่านได้ปฏิบัติตามวิธีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการสงสารเมื่อ เห็นสัตว์อดอยาก	4.32	0.475	มาก	4.19	0.833	มาก
6. ท่านได้ปฏิบัติตามวิธีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการให้ความ ช่วยเหลือแก่ผู้อื่นเท่าที่พอช่วยได้	4.23	0.617	มาก	4.13	0.758	มาก
รวม	4.35	0.439	มาก	3.99	0.662	มาก

สามารถสร้างเป็นแผนภูมิเปรียบเทียบได้ ดังนี้

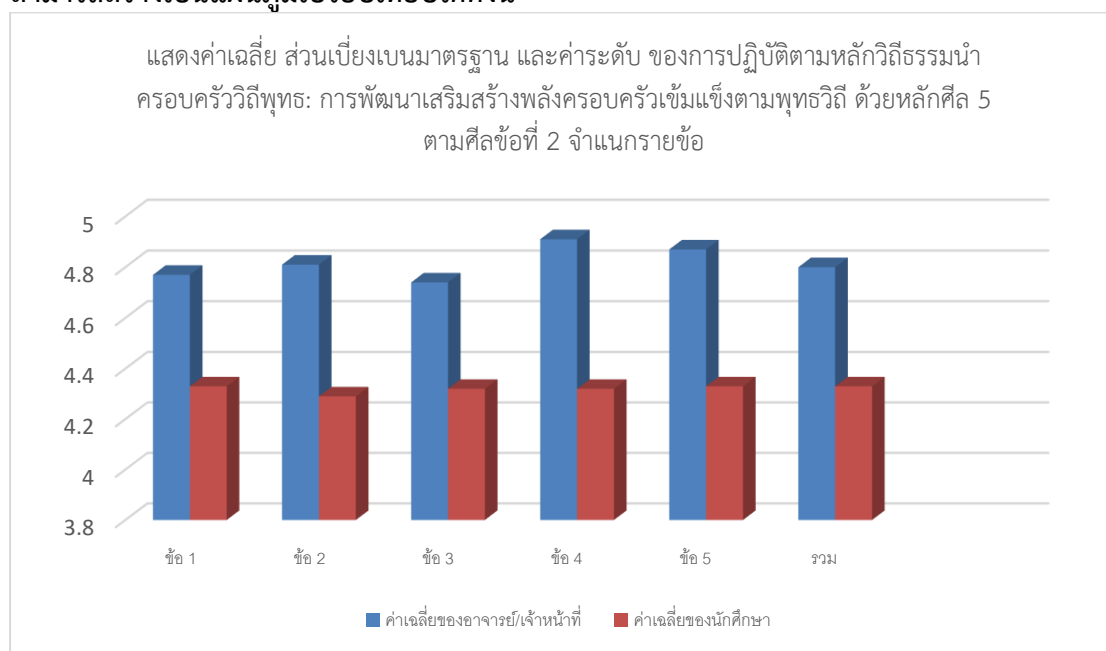
จากตารางที่ 4.19 พบว่า บุคลากรอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ชีวิตมั่นคงด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.35$, S.D.=0.439) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่ 2 ถามว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ที่เป็นอาหาร เช่น ไก่และปลา เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.52$, S.D.=0.769) รองลงมาคือ ข้อที่ 3 ถามว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ฆ่าสัตว์และไม่ชอบทำร้ายสัตว์ทุกชนิด มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x}=4.45$, S.D.=0.723) และข้อที่อยู่อันดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 1 ถามว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ทุกชนิด ยกเว้นให้ผู้อื่นฆ่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x}=4.16$, S.D.=0.860)

นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ชีวิตมั่นคงด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 1 โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.99$, S.D.=0.662) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่ 5 ถามว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการสงสารเมื่อเห็นสัตว์ออดอยาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x}=4.19$, S.D.=0.833) รองลงมาคือ ข้อที่ 6 ถามว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นเท่าที่พอช่วยได้มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x}=4.13$, S.D.=0.758) และข้อที่อยู่อันดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 1 ถามว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ทุกชนิด ยกเว้นให้ผู้อื่นฆ่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x}=3.79$, S.D.=1.056)

ตารางที่ 4.20 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของการปฏิบัติตามหลักวิธี
 ธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธ
 วิธี ด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 2 จำแนกรายข้อ

วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัว เข้มแข็งตามพุทธวิธี	อาจารย์/เจ้าหน้าที่			นักศึกษา		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ถือเอา ของที่เจ้าของเขาไม่อนุญาต	4.77	0.425	มากที่สุด	4.33	0.782	มาก
2. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่คิด อยากได้ของของผู้อื่นมาเป็นของตน	4.81	0.402	มากที่สุด	4.29	0.812	มาก
3. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่มือโงง และไม่รับสินบนของผู้อื่น	4.74	0.575	มากที่สุด	4.32	0.781	มาก
4. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ เบียดเบียนทรัพย์สินผู้อื่น	4.91	0.402	มากที่สุด	4.32	0.757	มาก
5. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ลัก ขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น	4.87	0.341	มากที่สุด	4.33	0.835	มาก
รวม	4.80	0.343	มากที่สุด	4.31	0.712	มาก

สามารถสร้างเป็นแผนภูมิเปรียบเทียบได้ดังนี้

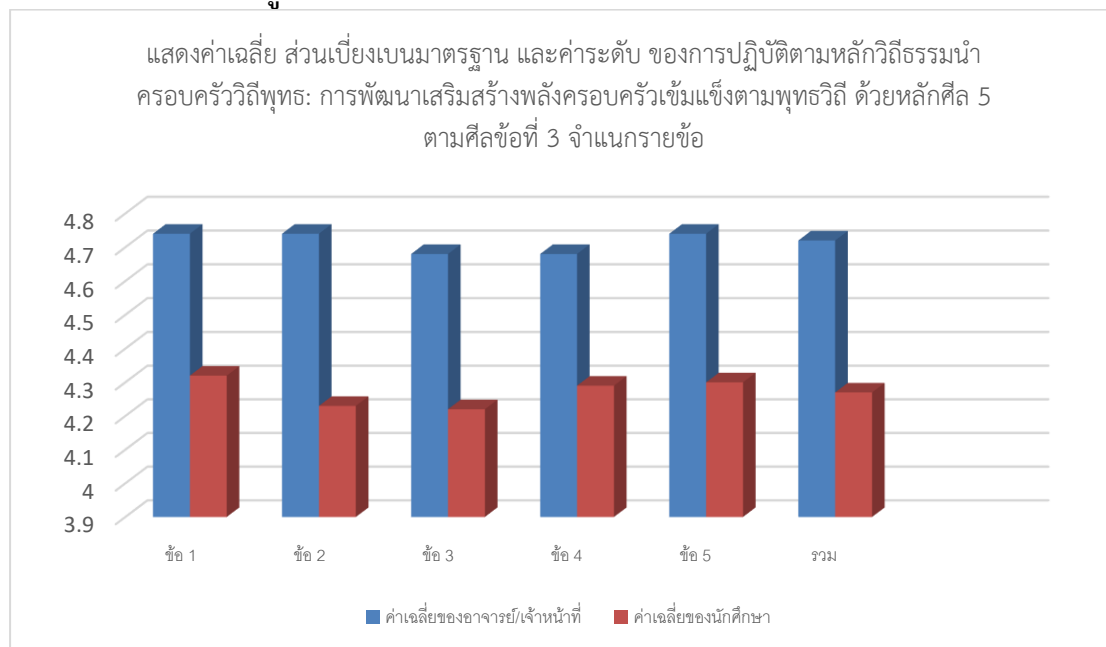
จากตารางที่ 4.20 พบว่า บุคลากรอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ชีวิตมั่นคงด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.80$, $S.D. = 0.343$) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่ 4 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่เบียดเบียนทรัพย์สินผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.91$, $S.D. = 0.402$) รองลงมาคือ ข้อที่ 5 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ลักขโมยทรัพย์สินของบุคคลอื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.87$, $S.D. = 0.341$) และข้อที่อยู่อันดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 3 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ฉ้อโกงและไม่รับสินบนของผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.74$, $S.D. = 0.575$)

นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ชีวิตมั่นคงด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 2 โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.31$, $S.D. = 0.712$) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่ 1 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ถือเอาของที่เจ้าของเขาไม่อนุญาต มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x} = 4.33$, $S.D. = 0.782$) รองลงมาคือ ข้อที่ 5 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x} = 4.33$, $S.D. = 0.835$) และข้อที่อยู่อันดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 2 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่คิดอยากได้ของของผู้อื่นมาเป็นของตน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x} = 4.29$, $S.D. = 0.812$)

ตารางที่ 4.21 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของการปฏิบัติตามหลักวิธี
 ธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธ
 วิธี ด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 3 จำแนกรายข้อ

วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัว เข้มแข็งตามพุทธวิธี	อาจารย์/เจ้าหน้าที่			นักศึกษา		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการใช้ชีวิต คู่ครองแบบสามีภรรยาคนเดียว	4.74	0.631	มากที่สุด	4.32	0.781	มาก
2. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ ประพฤตินอกใจคู่ครองของตน	4.74	0.631	มากที่สุด	4.23	0.809	มาก
3. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้น การให้ของกำนัลแก่ผู้อื่นเพราะเหตุ แห่งกามคุณ	4.68	0.541	มากที่สุด	4.22	0.776	มาก
4. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการมี จิตสำนึกผัวเดียวเมียเดียว	4.68	0.653	มากที่สุด	4.29	0.804	มาก
5. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำ ครอบครัววิถีพุทธด้วยการใช้ชีวิต คู่ครองด้วยความซื่อสัตย์จริงใจต่อ กัน	4.74	0.631	มากที่สุด	4.30	0.821	มาก
รวม	4.72	0.588	มากที่สุด	4.27	0.718	มาก

สามารถสร้างเป็นแผนภูมิเปรียบเทียบได้ดังนี้

จากตารางที่ 4.21 พบว่า บุคลากรอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ชีวิตมั่นคงด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.72$, S.D.=0.588) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่ 1 งามว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการใช้ชีวิตคู่ครองแบบสามีภรรยาคนเดียว มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.74$, S.D.=0.631) รองลงมาคือ ข้อที่ 2 งามว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.74$, S.D.=0.631) และข้อที่อยู่อันดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 4 งามว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการมีจิตสำนึกฟุ้งเดียวเมียเดียว มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.68$, S.D.=0.631)

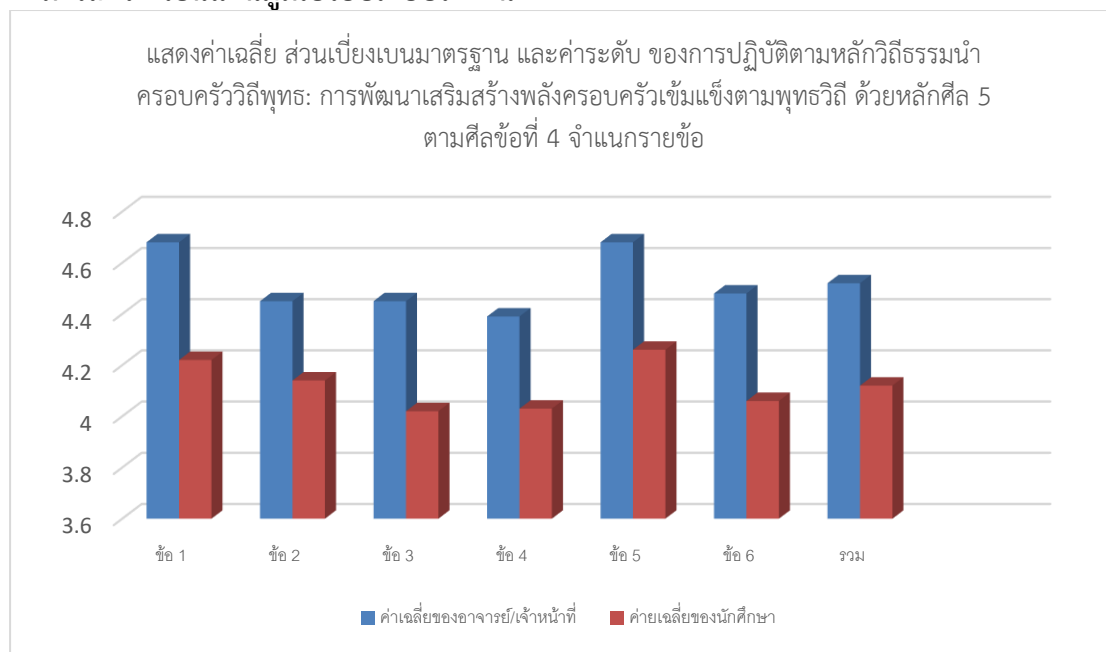
นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ชีวิตมั่นคงด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 3 โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.27$, S.D.=0.718) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่ 1 งามว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการใช้ชีวิตคู่ครองแบบสามีภรรยาคนเดียว มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x}=4.32$, S.D.=0.781) รองลงมาคือ ข้อที่ 5 งามว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการใช้ชีวิตคู่ครองด้วยความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x}=4.30$, S.D.=0.821) และข้อที่อยู่อันดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 3 งามว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำ

ครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นการให้ของกำนัลแก่ผู้อื่นเพราะเหตุแห่งกามคุณ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x}=4.22$, S.D.=0.776)

ตารางที่ 4.22 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิธี ด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 4 จำแนกรายข้อ

วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัว เข้มแข็งตามพุทธวิธี	อาจารย์/เจ้าหน้าที่			นักศึกษา		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นจากการพูดข้อความที่เป็นเท็จไม่เป็นจริง	4.68	0.475	มากที่สุด	4.22	0.852	มาก
2. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่พูดเสียดสีผู้อื่น	4.45	0.624	มาก	4.14	0.740	มาก
3. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่พูดคำหยาบ	4.45	0.675	มาก	4.02	0.873	มาก
4. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นจากการพูดเพื่อจ้อ พูดนินทาว่าร้ายผู้อื่น	4.39	0.615	มาก	4.03	0.886	มาก
5. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการรักษาสัจจะต่อคำที่พูด	4.68	0.475	มากที่สุด	4.26	0.756	มาก
6. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการเน้นให้คนในครอบครัวพูดแต่คำสุภาพ	4.48	0.626	มาก	4.06	0.778	มาก
รวม	4.52	0.492	มากที่สุด	4.12	0.683	มาก

สามารถสร้างเป็นแผนภูมิเปรียบเทียบได้ดังนี้

จากตารางที่ 4.22 พบว่า บุคลากรอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ชีวิตมั่นคงด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$, $S.D. = 0.492$) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่ 1 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นจากการพูดข้อความที่เป็นเท็จไม่เป็นจริง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.68$, $S.D. = 0.475$) รองลงมาคือ ข้อที่ 5 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการรักษาสังขจะต่อคำที่พูด มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.68$, $S.D. = 0.475$) และข้อที่อยู่อันดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 4 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นจากการพูดเพื่อเจ้า พูดนินทาว่าร้ายผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.39$, $S.D. = 0.615$)

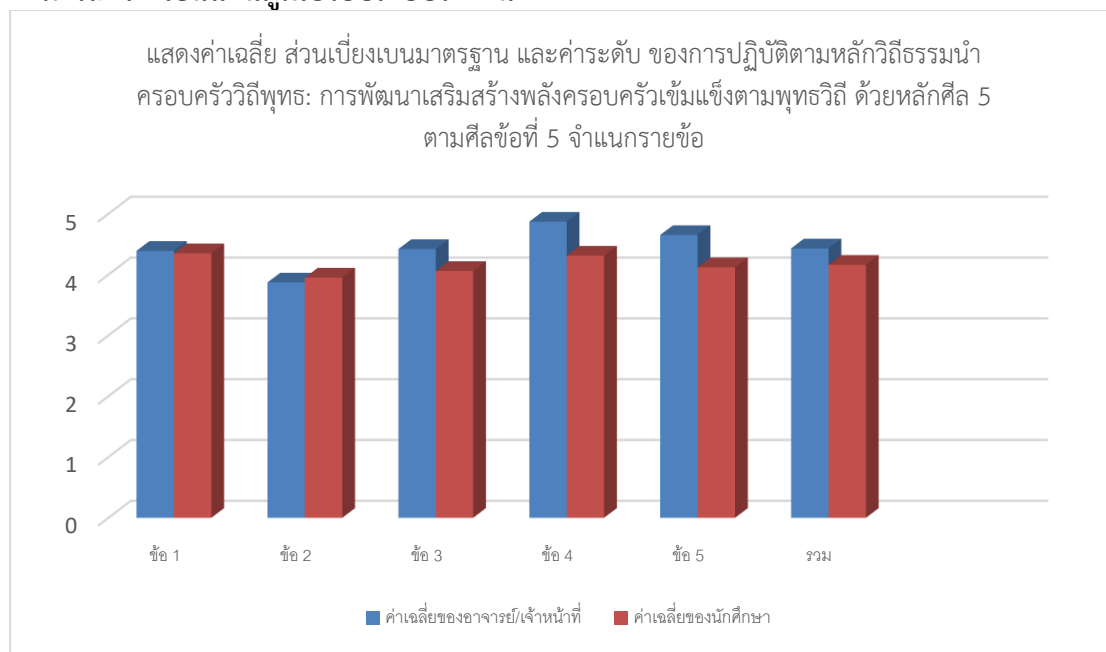
นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ชีวิตมั่นคงด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 4 โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.12$, $S.D. = 0.683$) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่ 5 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการรักษาสังขจะต่อคำที่พูด มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.26$, $S.D. = 0.756$) รองลงมาคือ ข้อที่ 1 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นจากการพูดข้อความที่เป็นเท็จไม่เป็นจริง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.22$,

S.D.=0.852) และข้อที่อยู่อันดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 3 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่พูดคำหยาบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$, S.D.=0.873)

ตารางที่ 4.23 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าระดับ ของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิธี ด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 5 จำแนกรายข้อ

วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัว เข้มแข็งตามพุทธวิธี	อาจารย์/เจ้าหน้าที่			นักศึกษา		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นสิ่งเสพติดให้โทษอื่น ๆ	4.39	1.145	มาก	4.35	0.764	มาก
2. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการเลิกดื่มสุราเครื่องดองของเมาตลอดชีวิต	3.87	1.176	มาก	3.95	0.906	มาก
3. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการร่วมรณรงค์โครงการงดเหล้าเข้าพรรษา	4.42	0.958	มาก	4.06	0.895	มาก
4. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดให้โทษที่ผิดกฎหมาย	4.87	0.341	มากที่สุด	4.31	0.809	มาก
5. ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการส่งเสริมสนับสนุนไม่ให้มีการดื่มสุราในงานบุญของชุมชน	4.65	0.661	มากที่สุด	4.12	0.886	มาก
รวม	4.43	0.639	มาก	4.16	0.694	มาก

สามารถสร้างเป็นแผนภูมิเปรียบเทียบได้ดังนี้

จากตารางที่ 4.23 พบว่า บุคลากรอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ชีวิตมั่นคงด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 5 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.43$, S.D.=0.639) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่ 4 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดให้โทษที่ผิดกฎหมาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.87$, S.D.=0.341) รองลงมาคือ ข้อที่ 5 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการส่งเสริมสนับสนุนไม่ให้เกิดการดื่มสุราในงานบุญของชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.65$, S.D.=0.661) และข้อที่อยู่อันดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 2 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการเลิกดื่มสุราเครื่องดองของเมาตลอดชีวิต มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x} = 3.87$, S.D.=1.176)

นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ชีวิตมั่นคงด้วยหลักศีล 5 ตามศีลข้อที่ 5 โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$, S.D.=0.694) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่ 1 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นสิ่งเสพติดให้โทษอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$, S.D.=0.764) รองลงมาคือ ข้อที่ 4 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดให้โทษที่ผิดกฎหมาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x} = 4.31$, S.D.=0.809) และข้อที่อยู่อันดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 2 หมายความว่า ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถี

พุทธด้วยการเลิกดื่มสุราเครื่องดองของเมาตลอดชีวิต มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{x}=3.95$, S.D.=0.906)

ตอนที่ 4. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย

4.1 อาจารย์/เจ้าหน้าที่	จำนวน 5 รูป/คน
4.2 นักศึกษา	จำนวน 5 รูป/คน

ตารางที่ 4.24 รายชื่อผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก

อาจารย์/เจ้าหน้าที่	นักศึกษา
1. พระครูสิริธรรมนิเทศ, ผศ.ดร.	1. พระอุดม จกฺกธมโม
2. พระสมชัย โอดคำดี, ดร.	2. พระสิทธิศักดิ์ สุทธิจาโค
3. รศ.ดร.มานพ นักการเรือน	3. พระจิระพงษ์ จิรวฑฒโน
4. ผศ.ดร.วิญญู กิณะเสน	4. นายชูชาติ ชายทอง
5. ดร.กรรณา มธูลากรังสรรค์	5. นางรัชณี วิไลเพชรรัตน์

ผลการแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

1. ด้านยุทธศาสตร์ (เป้าหมาย) วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะครอบครัวเป็นพื้นฐานฐานของสังคมที่ดีในการประพฤติปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิตจึงต้องมีการกำหนดบรรทัดฐานของสังคมด้านคุณธรรมจริยธรรมธรรมตั้งแต่ที่บ้าน

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ครอบครัวในสังคมไทยได้ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต ส่งผลให้บุคคล ชุมชน และสังคม เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมทั้งการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในการดำเนินชีวิตทำให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงานอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังจัดเป็นการหล่อหลอมพื้นฐานทางจิตใจของคนในครอบครัวและสังคมโดยรวมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

1.1 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการขับเคลื่อนโครงการฯ อย่างไร

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

การให้ข้อมูลเชิงลึก (Insights) ให้ข้อมูลจากประสบการณ์ตรงหรือการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นฐานในการออกแบบแผน ชี้จุดแข็ง/จุดอ่อนของโครงการ หรือแนวโน้มความท้าทายที่อาจเกิดขึ้น การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ร่วมประชุมหรือเวิร์กช็อปเพื่อเสนอแนว

ทางการปฏิบัติ (Best Practices) ช่วยกำหนดกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) หรือตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPIs)

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

การให้ข้อมูลจากมุมมองผู้ปฏิบัติ (Frontline Perspective) เสนอประสบการณ์ตรงหรือปัญหาที่พบในการดำเนินงานภาคสนาม เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานออกแบบแผน ช่วยระบุช่องว่าง (Gaps) ระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจริง

1.2 การดำเนินชีวิตตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ (หลักศีล 5) ของท่าน มีผลงานที่ชัดเจนและมีหลักฐานสามารถวัดผลการดำเนินงาน ดังนี้

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่นำไปสู่การดำเนินชีวิตตามวิถีธรรม คือการเปิดใจศึกษาเรียนรู้จนเกิดความเข้าใจว่าเป็นหลักสัจธรรม ศึกษาและนำไปปฏิบัติจนประจักษ์ผลในตน จึงนำไปสู่ความศรัทธาและยินดีก้าวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการเป็นอาสาสมัครร่วมกับมูลนิธิฯ เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ตามวาระโอกาสและกำลังความสามารถที่จะสามารถกระทำได้

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่นำไปสู่การดำเนินชีวิตตามวิถีธรรม คือการเปิดใจศึกษาเรียนรู้จนเกิดความเข้าใจว่าเป็นหลักสัจธรรม ศึกษาและนำไปปฏิบัติจนประจักษ์ผลในตน จึงนำไปสู่ความศรัทธาและยินดีก้าวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการเป็นอาสาสมัครร่วมกับมูลนิธิฯ เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ตามวาระโอกาสและกำลังความสามารถที่จะสามารถกระทำได้

1.3 แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ในการดำเนินการขับเคลื่อนวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ปฏิบัติ ดังนี้

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

(1) การร่วมคิด เป็นการได้วางแผนร่วมกันในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล 5 (2) ร่วมคิดค้น เพื่อรับมือกับปัญหาในทุกรูปแบบที่เกิดขึ้น (3) ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ ให้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่ออำนวยความสะดวกในการวางแผนเตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล 5

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

(1) การร่วมคิด เป็นการได้วางแผนร่วมกันในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล 5 (2) ร่วมคิดค้น เพื่อรับมือกับปัญหาในทุกรูปแบบที่เกิดขึ้น (3) ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ ให้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่ออำนวยความสะดวกในการวางแผนเตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล 5

1.4 ท่านคิดว่า ผลการดำเนินการขับเคลื่อนวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี (หลักศีล 5) ตามความคิดของท่านผลการดำเนินการ ดังนี้

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ความสำเร็จของการขับเคลื่อนวิถีธรรม คือความมีภาวะผู้นำของชุมชน วัด และโรงเรียน (บวร) เพราะผลการดำเนินการขับเคลื่อนวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ เป็นการระดมพลและทรัพยากรในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการบริหารการพัฒนาหรือร่วมกิจกรรมกัน เพื่อให้การพัฒนานั้นไปสู่จุดมุ่งหมายได้ดียิ่งขึ้น โดยการประสานการพัฒนา 3 สถาบันหลัก คือ สถาบันการปกครอง คือบ้าน สถาบันศาสนา คือวัด และสถาบันการศึกษา คือโรงเรียน เป็นตัวเชื่อมโยงกิจกรรมด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความเชื่อมโยงในศาสนาที่ตนเองนับถือ

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ความสำเร็จของการขับเคลื่อนวิถีธรรม คือความมีภาวะผู้นำของชุมชน วัด และโรงเรียน (บวร) เพราะผลการดำเนินการขับเคลื่อนวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ เป็นการระดมพลและทรัพยากรในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการบริหารการพัฒนาหรือร่วมกิจกรรมกัน เพื่อให้การพัฒนานั้นไปสู่จุดมุ่งหมายได้ดียิ่งขึ้น โดยการประสานการพัฒนา 3 สถาบันหลัก คือ สถาบันการปกครอง คือบ้าน สถาบันศาสนา คือวัด และสถาบันการศึกษา คือโรงเรียน เป็นตัวเชื่อมโยงกิจกรรมด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความเชื่อมโยงในศาสนาที่ตนเองนับถือ

1.5 ในชุมชนของท่านมีการวิเคราะห์และปรับปรุงให้เกิดโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี (หลักศีล 5) ให้มีประประสิทธิภาพสัมฤทธิ์ผล มีความทันสมัย และทันเหตุการณ์ ดังนี้

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ผลสัมฤทธิ์ของวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธคือการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน มาประยุกต์ใช้ ซึ่งต้องอาศัยกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมและสามารถดำเนินงานร่วมกันได้ ทั้งนี้แต่ละชุมชนจะมีจุดเด่นแตกต่างกัน และนำกิจกรรมที่แตกต่างกันมาปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมหลัก ๆ ที่ใช้ขับเคลื่อนโครงการวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธนั้น เช่น กิจกรรมหมู่บ้านศีล 5 กิจกรรมการออมทรัพย์วันละบาท ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสุดท้าย คือกิจกรรมตามวิถีประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ดี การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ดี และการนำวิถีประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนที่ดี มาเป็นกิจกรรมในการขับเคลื่อนโครงการวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธถือเป็นเรื่องที่สำคัญและประสบความสำเร็จอย่างยิ่งของแต่ละชุมชน โดยชุมชนมีความสุข มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้ ซึ่งต้องสร้างพลังอำนาจ (empowerment) และความรู้ (knowledge) จากหน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุนการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ทำให้เกิดภาคปฏิบัติทางสังคมด้วยการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้บุคคลทุกระดับได้นำไปประยุกต์ใช้ ทำให้เกิดการผลิตซ้ำ (reproduction) และเผยแพร่ (distribution) และเป็นหลักการที่ชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนให้กับชุมชนอื่นได้เข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตแบบพอเพียง นำไปสู่ความสามารถพึ่งตนเองได้ และเหมาะสมกับสังคมไทย ทำให้ชุมชนและสังคมเกิดการพัฒนาคูณภาพชีวิตให้เกิดความผาสุกอย่างยั่งยืน

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ผลสัมฤทธิ์ของวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธคือการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน มาประยุกต์ใช้ ซึ่งต้องอาศัยกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมและสามารถดำเนินงานร่วมกันได้ ทั้งนี้แต่ละชุมชนจะมีจุดเด่นแตกต่างกัน และนำกิจกรรมที่แตกต่างกันมาปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมหลัก ๆ ที่ใช้ขับเคลื่อนโครงการวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธนั้น เช่น กิจกรรมหมู่บ้านศีล 5 กิจกรรมการออมทรัพย์วันละบาท ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสุดท้าย คือกิจกรรมตามวิถีประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็ดี การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็ดี และการนำวิถีประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนก็ดี มาเป็นกิจกรรมในการขับเคลื่อนโครงการวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธถือเป็นเรื่องที่สำคัญและประสบความสำเร็จอย่างยิ่งของแต่ละชุมชน โดยชุมชนมีความสุข มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้ ซึ่งต้องสร้างพลังอำนาจ (empowerment) และความรู้ (knowledge) จากหน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุนการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ทำให้เกิดภาคปฏิบัติทางสังคมด้วยการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้บุคคลทุกระดับได้นำไปประยุกต์ใช้ ทำให้เกิดการผลิตซ้ำ (reproduction) และเผยแพร่ (distribution) และเป็นหลักการที่ชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนให้กับชุมชนอื่นได้เข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตแบบพอเพียง นำไปสู่ความสามารถพึ่งตนเองได้ และเหมาะสมกับสังคมไทย ทำให้ชุมชนและสังคมเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดความผาสุกอย่างยั่งยืน

2. ด้านการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 ในชุมชนของท่านมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนี้

2.1 การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้บุคลากรรักษาศีล 5

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุประเด็นได้ดังต่อไปนี้

กระบวนการส่งเสริมการรักษาศีล 5 คือ 1) สร้างการรับรู้ให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาศีล 2) สร้างความเข้าใจและรักษาศีลด้วยความสมัครใจ 3) เห็นคุณค่าและประโยชน์ในการรักษาศีล 4) เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในคุณค่าของการรักษาศีล 5) การรักษาศีล 5 อย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นนิสัย และ 6) มีการให้รางวัลและยกย่องชื่นชมในการรักษาศีล

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุประเด็นได้ดังต่อไปนี้

กระบวนการส่งเสริมการรักษาศีล 5 คือ 1) สร้างการรับรู้ให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาศีล 2) สร้างความเข้าใจและรักษาศีลด้วยความสมัครใจ 3) เห็นคุณค่าและประโยชน์ในการรักษาศีล 4) เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในคุณค่าของการรักษาศีล 5) การรักษาศีล 5 อย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นนิสัย และ 6) มีการให้รางวัลและยกย่องชื่นชมในการรักษาศีล

2.2 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคดียาเสพติด

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ไม่ทำร้ายร่างกายผู้อื่น หรือพยายามฆ่าผู้อื่น เพราะเป็นข้อปฏิบัติเพื่อความสงบสุข ป้องกันการเบียดเบียนชีวิตและความหวาดระแวงกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสัตว์ และในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจหลักศีลข้อนี้ถูกต้องแต่ไม่สามารถจะปฏิบัติให้สมบูรณ์ได้ เพราะความจำเป็นในการดำรงชีวิต และเชื่อว่าการฆ่าสัตว์เป็นบาปมีผลทั้งในชาตินี้และชาติหน้า

ผู้ที่ขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องในการรักษาศีลจะเข้าใจว่าการรักษาศีลยากเกินไปจึงไม่รักษานักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ชาวพุทธในสังคมไทย มีความรู้และเข้าใจในศีลข้อ 1 คือการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เพราะเป็นข้อปฏิบัติเพื่อความสงบสุข ป้องกันการเบียดเบียนชีวิตและความหวาดระแวงกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสัตว์ แต่ที่ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจหลักศีลข้อนี้ถูกต้อง แต่ไม่สามารถจะปฏิบัติให้สมบูรณ์ได้ เพราะความจำเป็นในการดำรงชีวิต และเชื่อว่าการฆ่าสัตว์เป็นบาป มีผลทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ผู้ที่ขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องในการรักษาศีลจะเข้าใจว่าการรักษาศีลยากเกินไปจึงไม่รักษา ซึ่งจะพบว่าบุคคลากรไม่ทำร้ายร่างกายผู้อื่น และพยายามละเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต พร้อมกับไม่เจตนาทำร้ายร่างกาย หรือทำให้บาดเจ็บทางกายและจิตใจ

2.3 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคติเกี่ยวกับการละเมิดทรัพย์สิน

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

การมีจิตใจที่ดีไม่ยอมยกได้ของผู้อื่น ต้องเริ่มต้นด้วยการสร้างความสำนึกในตนเอง และสังคมให้ยึดหลักศีลอย่างแน่นแฟ้นและร่วมกันกระจายหลักศีล ซึ่งเป็นฐานสร้างความดีงามที่เป็นเกณฑ์เบื้องต้นที่สามารถนำความประพฤติปฏิบัติสู่เป้าหมายที่สูงขึ้น ย่อมส่งผลที่เป็นแนวทางทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และยังแก้ปัญหที่เกิดขึ้นทางสังคมได้ ศีลนอกจากจะเป็นเครื่องพัฒนาความประพฤติของคนให้เป็นคนมีคุณธรรมมีคุณภาพ อันจะเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไป

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

การมีจิตใจที่ดีไม่ยอมยกได้ของผู้อื่น ต้องเริ่มต้นด้วยการสร้างความสำนึกในตนเอง และสังคมให้ยึดหลักศีลอย่างแน่นแฟ้นและร่วมกันกระจายหลักศีล ซึ่งเป็นฐานสร้างความดีงามที่เป็นเกณฑ์เบื้องต้นที่สามารถนำความประพฤติปฏิบัติสู่เป้าหมายที่สูงขึ้น ย่อมส่งผลที่เป็นแนวทางทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และยังแก้ปัญหที่เกิดขึ้นทางสังคมได้ ศีลนอกจากจะเป็นเครื่องพัฒนาความประพฤติของคนให้เป็นคนมีคุณธรรมมีคุณภาพ อันจะเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ต่อไป

2.4 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคติเกี่ยวกับพฤติกรรมผิดทางเพศ

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ไม่คบหาหรือแสวงหาคนที่ถูกใจ เนื่องจากตนเอง มีคู่ครองแล้วหรือเขามีเจ้าของแล้ว ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบันนี้ ส่วนหนึ่งมาจากเรื่องของกามและพฤติกรรมในการเสพกามของปัจเจกบุคคล ที่ดำเนินชีวิตตกอยู่ในอำนาจวัตถุนิยม (Materialism) เชิงบริโภคนิยมโดยเห็นว่าการสุขทางกายเป็นเรื่องสำคัญและมีค่าสูงสุดในชีวิต และปัจเจกบุคคลประเภทนี้นั้นวันแต่จะเพิ่มปริมาณมากขึ้นโดยลำดับ

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ไม่คบหาหรือแสวงหาคนที่ถูกใจ เนื่องจากตนเอง มีคู่ครองแล้วหรือเขามีเจ้าของแล้ว ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบันนี้ ส่วนหนึ่งมาจากเรื่องของกามและพฤติกรรมในการเสพกามของปัจเจกบุคคล ที่ดำเนินชีวิตตกอยู่ในอำนาจวัตถุนิยม (Materialism) เชิงบริโภคนิยมโดยเห็นว่าการสุขทางกายเป็นเรื่องสำคัญและมีค่าสูงสุดในชีวิต และปัจเจกบุคคลประเภทนี้นั้นวันแต่จะเพิ่มปริมาณมากขึ้นโดยลำดับ

2.5 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคติการหลอกลวง ดุหมั่น

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปรประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ไม่พุดจาสื่อเสียดอันเป็นเหตุแห่งความไม่สบายใจต่อผู้อื่น เป็นสิ่งที่ไม่ต้องการของใคร ๆ แต่ในส่วนลึกแล้ว คนส่วนมากก็ชอบและพอใจมากกว่าที่จะให้ใครพุดจริงตำหนิวิพากษ์วิจารณ์ถึงข้อผิดพลาด ความไม่ดีหรือข้อเสียของตนอย่างตรงไปตรงมา การละเมิดศีลข้อมุสาวาทจึงมีอยู่แพร่หลายในการดำเนินชีวิตและประกอบหน้าที่การงานในทุกสาขาอาชีพ ทั้งที่เป็นไปโดยมารยาททางสังคมและนำไปแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง และทำลายผลประโยชน์ของผู้อื่นและคนส่วนมากก็คงจะเคยถูกผู้อื่นละเมิดศีลข้อมุสาวาททำให้เสียผลประโยชน์ให้เจ็บช้ำน้ำใจมาแล้วมากบ้างน้อยบ้างต่างกันไป การที่จะแก้ไขปัญหากลุ่มละเมิดศีลข้อมุสาวาทให้ลดน้อยลงไปได้นั้น จะต้องนำข้อบัญญัติแห่งการรักษาศีลข้อมุสาวาทมาปลูกฝังจิตสำนึกให้ผู้คนในสังคมมองเห็นโทษที่เกิดจากการละเมิดศีลข้อมุสาวาทและอันสงส์แห่งการรักษาศีลข้อมุสาวาทอย่างแท้จริง

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปรประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ไม่พุดจาสื่อเสียดอันเป็นเหตุแห่งความไม่สบายใจต่อผู้อื่น เป็นสิ่งที่ไม่ต้องการของใคร ๆ แต่ในส่วนลึกแล้ว คนส่วนมากก็ชอบและพอใจมากกว่าที่จะให้ใครพุดจริงตำหนิวิพากษ์วิจารณ์ถึงข้อผิดพลาด ความไม่ดีหรือข้อเสียของตนอย่างตรงไปตรงมา การละเมิดศีลข้อมุสาวาทจึงมีอยู่แพร่หลายในการดำเนินชีวิตและประกอบหน้าที่การงานในทุกสาขาอาชีพ ทั้งที่เป็นไปโดยมารยาททางสังคมและนำไปแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง และทำลายผลประโยชน์ของผู้อื่นและคนส่วนมากก็คงจะเคยถูกผู้อื่นละเมิดศีลข้อมุสาวาททำให้เสียผลประโยชน์ให้เจ็บช้ำน้ำใจมาแล้วมากบ้างน้อยบ้างต่างกันไป การที่จะแก้ไขปัญหากลุ่มละเมิดศีลข้อมุสาวาทให้ลดน้อยลงไปได้นั้น จะต้องนำข้อบัญญัติแห่งการรักษาศีลข้อมุสาวาทมาปลูกฝังจิตสำนึกให้ผู้คนในสังคมมองเห็นโทษที่เกิดจากการละเมิดศีลข้อมุสาวาทและอันสงส์แห่งการรักษาศีลข้อมุสาวาทอย่างแท้จริง

2.6 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคติเกี่ยวกับสิ่งเสพติดให้โทษ

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปรประเด็นได้ดังต่อไปนี้

สังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหานานาประการ อีกทั้งเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนโดยเฉพาะปัญหาเรื่องสุราเมรัยและของเมา ซึ่งเป็นสิ่งเสพติดประเภทที่ถูกกฎหมาย จึงนับว่าเป็นปัญหาที่ยุ้งยากและเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดในสังคมปัจจุบัน ทั้งในด้านสาเหตุแห่งปัญหาและผลที่เกิดขึ้นตามมาในภายหลัง เป็นสิ่งที่น่าสะพรึงกลัวอย่างยิ่ง เพราะเป็นปัญหาที่ถือว่าร้ายแรงที่สุด เฉพาะสิ่งเสพติดที่ระบาดอยู่นับว่ามีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ แม้ทางรัฐบาลจะพยายามปราบปรามเท่าไร ก็ซึ่งจะเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น ในบรรดาปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวนั้นพุทธ ธรรมมีที่ชนะว่า มีแนวทางแก้ไขและป้องกันได้เพราะเหตุผลคือพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนและวิธีการดำเนินการไปให้ถึงความดับทุกข์เป็นสภาวะที่ไร้ปัญหาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาชีวิตโดยทั่ว ๆ ไปด้านเว้นจากการดื่มสุราเมรัย จากการศึกษาพบว่า บุคลากรภายในโรงเรียน รักษาสุขภาพไม่ยุ่งกับสิ่งเสพติดไม่สูบบุหรี่หรือสารเสพติดที่ก่อให้เกิดโทษกับร่างกาย เว้นจากอบายมุข การพนันไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุราในงานบันเทิง รื่นเรึงใจ การลดละเลิก ไม่ดื่มสุราและเมรัย

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปรประเด็นได้ดังต่อไปนี้

สังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหานานาประการ อีกทั้งเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนโดยเฉพาะปัญหาเรื่องสุราเมรัยและของเมา ซึ่งเป็นสิ่งเสพติดประเภทที่ถูกกฎหมาย จึงนับว่าเป็นปัญหาที่ยุ่ยากและเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดในสังคมปัจจุบัน ทั้งในด้านสาเหตุแห่งปัญหาและผลที่เกิดขึ้นตามมาในภายหลัง เป็นสิ่งที่น่าสะพรึงกลัวอย่างยิ่ง เพราะเป็นปัญหาที่ถือว่าร้ายแรงที่สุด เฉพาะสิ่งเสพติดที่ระบาดอยู่ันว่ามีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ แม้ทางรัฐบาลจะพยายามปราบปรามเท่าไร ก็ซึ่งจะเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น ในบรรดาปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวนั้นพุทธ ธรรมมีที่ชนะว่า มีแนวทางแก้ไขและป้องกันได้เพราะเหตุผลคือ พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนและวิธีการดำเนินการไปให้ถึงความดับทุกข์เป็นสภาวะที่ไร้ปัญหาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาชีวิตโดยทั่ว ๆ ไปด้านเว้นจากการดื่มสุราเมรัย จากการศึกษาพบว่า บุคลากรภายในโรงเรียน รักษาสุขภาพไม่ยุ่งกับสิ่งเสพติดไม่สูบบุหรี่หรือสารเสพติดที่ก่อให้เกิดโทษกับร่างกาย เว้นจากอบายมุข การพนันไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุราในงานบันเทิง รื่นเริงใจ การลดละเลิก ไม่ดื่มสุราและเมรัย

3. ด้านกิจกรรมวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี (หลักศีล 5) ท่านคิดว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของท่านหรือไม่อย่างไร

3.1 การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุประเด็นได้ดังต่อไปนี้

พระพุทธศาสนานั้น ถือเป็นศาสนาประจำชาติของไทย วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา จึงกำหนดให้เป็นวันหยุดราชการ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ไปปฏิบัติศาสนพิธี ซึ่งแต่ละวันก็มีกิจกรรมแตกต่างกันไป แต่จะมีหลักปฏิบัติตนคล้าย ๆ กัน ได้แก่ ทำบุญ ตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา รักษาอุโบสถศีล ร่วมกันเวียนเทียน ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรแรกที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงขึ้นในโลก

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุประเด็นได้ดังต่อไปนี้

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา จึงกำหนดให้เป็นวันหยุดราชการ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ไปปฏิบัติศาสนพิธี ซึ่งแต่ละวันก็มีกิจกรรมแตกต่างกันไป แต่จะมีหลักปฏิบัติตนคล้าย ๆ กัน ได้แก่ ทำบุญ ตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา รักษาอุโบสถศีล ร่วมการเวียนเทียน ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรแรกที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงขึ้นในโลก

3.2 การจัดกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุประเด็นได้ดังต่อไปนี้

คุณค่าของเอกลักษณ์ ขนบธรรมเนียม และประเพณีไทยในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม อันเป็นมรดกที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ที่ชาติใดในโลกไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ และมีค่าควรแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป จึงเกิดเป็นกิจกรรมสืบสานและอนุรักษ์ประเพณีในท้องถิ่น ส่งผล

ให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ในท้องถิ่นนั้น ๆ ตลอดจนช่วยส่งเสริม เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในส่วนภูมิภาค

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

คุณค่าของเอกลักษณ์ ขนบธรรมเนียม และประเพณีไทยในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม อันเป็นมรดกที่ สืบทอดต่อ ๆ กันมา แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ที่ชาติใดในโลกไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ และมีค่า ควรแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป จึงเกิดเป็นกิจกรรมสืบสานและอนุรักษ์ประเพณีในท้องถิ่น ส่งผล ให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ในท้องถิ่นนั้น ๆ ตลอดจนช่วยส่งเสริม เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในส่วนภูมิภาค

3.3 การจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ สถาบันพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

สถาบันพระมหากษัตริย์มีความสำคัญและผูกพันกับสังคมไทยและประชาชนชาวไทย มาตลอดประวัติศาสตร์ของประเทศ ดังนั้น สถาบันพระมหากษัตริย์จึงเป็นสถาบันหลักของชาติที่มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับประชาชนและสังคมไทยมาทุกกาลสมัย เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ เป็นปัจจัยที่นำไปสู่เหตุแห่งความมั่นคงที่ทรงนำพาประเทศชาติให้อยู่รอดปลอดภัย การที่สถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยเป็นศูนย์รวมจิตใจ ความรัก ความสามัคคีของคนในชาติ เนื่องมาจากสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชทุกพระองค์ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทยอย่างเป็นอเนกประการ

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

สถาบันพระมหากษัตริย์มีความสำคัญและผูกพันกับสังคมไทยและประชาชนชาวไทย มาตลอดประวัติศาสตร์ของประเทศ ดังนั้น สถาบันพระมหากษัตริย์จึงเป็นสถาบันหลักของชาติที่มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับประชาชนและสังคมไทยมาทุกกาลสมัย เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ อันเป็นเหตุปัจจัยแห่งความมั่นคงที่ทรงนำพาประเทศชาติให้อยู่รอดปลอดภัย การที่สถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยเป็นศูนย์รวมจิตใจ ความรัก ความสามัคคีของคนในชาติ เนื่องมาจากสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชทุกพระองค์ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทยอย่างเป็นอเนกประการ

3.4 การจัดกิจกรรมส่งเสริม ทำนุบำรุงพระศาสนา

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

สิ่งหนึ่งที่ชาวพุทธควรทำนอกจากการดำรงชีพก็คือการทำนุบำรุงพระพุทธานุศาสน์ หมายถึง การทำให้พระพุทธานุศาสน์มั่นคง เจริญ เป็นที่พึ่งแก่สัตว์โลกได้จริง ปัญหาว่าจะทำอย่างไรจึงจะบำรุงศาสนาได้จริง วิธีปฏิบัติคือการที่ตัวเองปฏิบัติเองให้เป็นคนดีมีศีลธรรม หรือช่วยเหลือกิจการพระศาสนา บำรุงวัดวาอาราม เลี้ยงพระสงฆ์ เป็นต้น ชาวพุทธส่วนมากทำการบำรุงให้พระเณรได้กินดี อยู่ดี แต่แล้วไม่สนใจว่า ตัวแท้ของพระพุทธานุศาสน์นั้น คืออะไร ธรรมะนั้นเป็นอย่างไร จะปฏิบัติอย่างไร เพราะมานอนดีใจว่า ได้บำรุงพระศาสนาเป็นอย่างดียิ่ง ได้บุญได้กุศลอย่างเหลือเฟือแล้ว จะต้องทำอะไรอีก การปฏิบัติแบบนี้แหละถือว่าเป็นการบำรุงพระศาสนาชนิดที่ถ้าเปรียบไปแล้ว

ก็เหมือนกับการเลี้ยงไก่ไว้ให้สุนัขกิน ถ้าสมมุติว่าเราจะมีแต่ตัววัดวาอาราม แต่ไม่มีพระที่เป็นเหมือนหมอ ไม่มีธรรมะที่เป็นเหมือนยา มันก็ไม่มีประโยชน์อะไร

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

สิ่งหนึ่งที่ชาวพุทธควรทำนอกจากการดำรงชีพก็คือการบำรุงพระพุทธศาสนา หมายถึง การทำให้พระพุทธศานามั่นคง เจริญ เป็นที่พึ่งแก่สัตว์โลกได้จริง ปัญหาว่าจะทำอย่างไรจึงจะบำรุงศาสนาได้จริง วิธีปฏิบัติคือการที่ตัวเองปฏิบัติเองให้เป็นคนดีมีศีลธรรม หรือช่วยเหลือกิจพระศาสนา บำรุงวัดวาอาราม เลี้ยงพระสงฆ์ เป็นต้น ชาวพุทธส่วนมากทำการบำรุงให้พระเณรได้กินดีอยู่ดี แต่แล้วไม่สนใจว่า ตัวแท้ของพระพุทธศาสนานั้น คืออะไร ธรรมะนั้นเป็นอย่างไร จะปฏิบัติอย่างไร เพราะมานอนดีใจว่า ได้บำรุงพระศาสนาเป็นอย่างดี ได้บุญได้กุศลอย่างเหลือเฟือแล้ว จะต้องทำอะไรอีก การปฏิบัติแบบนี้แหละถือว่าเป็นการบำรุงพระศาสนาชนิดที่ถ้าเปรียบไปแล้ว ก็เหมือนกับการเลี้ยงไก่ไว้ให้สุนัขกิน ถ้าสมมุติว่าเราจะมีแต่ตัววัดวาอาราม แต่ไม่มีพระที่เป็นเหมือนหมอ ไม่มีธรรมะที่เป็นเหมือนยา มันก็ไม่มีประโยชน์อะไร

3.5 การจัดกิจกรรมที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา

อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

สถานศึกษาควรมีวิธีการปฏิบัติที่ดี มีกระบวนการในการพัฒนาอัตลักษณ์ของสถานศึกษาด้วยวงจรคุณภาพ โดยมีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา มุ่งเน้นไปที่คุณภาพของสถานศึกษา ประกอบด้วย การวางแผนการกำหนดอัตลักษณ์ของสถานศึกษา การวิเคราะห์บริบทสถานศึกษา และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน สามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลาย ผู้บริหารควรดูแลช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก กำกับ ติดตาม และประเมินผล ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการประเมิน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินควรกำหนดค่าร้อยละของความสำเร็จไว้อย่างชัดเจน และปรับปรุงแก้ไขการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของสถานศึกษาโดยการสอดแทรกกิจกรรมที่สถานศึกษาปฏิบัติ มีการประชาสัมพันธ์ของอัตลักษณ์ของสถานศึกษาอย่างทั่วถึง

นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

สถานศึกษาควรมีวิธีการปฏิบัติที่ดี มีกระบวนการในการพัฒนาอัตลักษณ์ของสถานศึกษาด้วยวงจรคุณภาพ โดยมีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา มุ่งเน้นไปที่คุณภาพของสถานศึกษา ประกอบด้วย การวางแผนการกำหนดอัตลักษณ์ของสถานศึกษา การวิเคราะห์บริบทสถานศึกษา และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน สามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลาย ผู้บริหารควรดูแลช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก กำกับ ติดตาม และประเมินผล ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการประเมิน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินควรกำหนดค่าร้อยละของความสำเร็จไว้อย่างชัดเจน และปรับปรุงแก้ไขการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของสถานศึกษาโดยการสอดแทรกกิจกรรมที่สถานศึกษาปฏิบัติ มีการประชาสัมพันธ์ของอัตลักษณ์ของสถานศึกษาอย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะและแนวทางการปฏิบัติธรรมตามวิถีพุทธเพื่อสร้างความเข้มแข็งต่อครอบครัววิถีพุทธ ควรเน้นการบูรณาการหลักธรรมคำสอนในชีวิตประจำวัน

โดยเฉพาะ ศีล 5 ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความสุขและความสงบในครอบครัวและสังคม จากข้อมูลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปข้อเสนอแนะและแนวทางได้ ดังนี้

1. การส่งเสริมการรักษาศีล 5 ในระดับครอบครัว

จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่า กระบวนการส่งเสริมการรักษาศีล 5 มีความเข้าใจเป็นอย่างดีในระดับบุคคล แต่การนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของครอบครัวยังสามารถพัฒนาได้ดังนี้:

ข้อเสนอแนะ

สร้างการรับรู้และปลูกฝังจิตสำนึกร่วมกันในครอบครัว : จัดกิจกรรมที่สมาชิกทุกคนได้เรียนรู้และเข้าใจความสำคัญของศีล 5 ตั้งแต่เด็ก โดยเน้นประโยชน์ที่จับต้องได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การไม่ทะเลาะเบาะแว้งในบ้าน (ศีลข้อ 1) การเคารพสิทธิและทรัพย์สินของกันและกัน (ศีลข้อ 2) การซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง (ศีลข้อ 3) การพูดจาไพเราะ จริ่งใจต่อกัน (ศีลข้อ 4) และการงดเว้นอบายมุขที่อาจส่งผลกระทบต่อครอบครัว (ศีลข้อ 5)

สร้างความเข้าใจและรักษาศีลด้วยความสมัครใจ : ไม่ควรกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดเกินไป แต่ควรเน้นการสร้างเข้าใจว่าการรักษาศีลเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของทุกคนในครอบครัว

ชี้ให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการรักษาศีล : ยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมในชีวิตประจำวันของครอบครัว เช่น ครอบครัวที่รักษาสัตว์ ไม่เบียดเบียนกัน จะมีความสุขสงบ ครอบครัวที่ซื่อสัตย์ต่อกันจะมีความไว้วางใจกันมากขึ้น ครอบครัวที่พูดจาดีต่อกันจะมีความสัมพันธ์ที่ดี

สร้างความเชื่อมั่นในคุณค่า : จัดกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวได้สัมผัสถึงผลดีของการรักษาศีลด้วยตนเอง เช่น การทำความดีร่วมกัน การให้อภัยกัน

ส่งเสริมการรักษาศีลอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นนิสัย : กำหนดกิจกรรมที่ทำร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เช่น การสวดมนต์ก่อนนอน การพูดคุยเรื่องความดีความงามที่ได้ทำในแต่ละวัน การร่วมทำบุญต่อกัน

การให้รางวัลและยกย่องชื่นชม : เมื่อสมาชิกในครอบครัวประพฤติตนดีตามหลักศีล ควรให้การยอมรับและชื่นชม เพื่อเป็นกำลังใจและแรงจูงใจในการรักษาศีลต่อไป

แนวทางการปฏิบัติ

จัดให้มีการประชุมครอบครัวรายสัปดาห์ : เพื่อพูดคุยถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสัปดาห์ที่ผ่านมา และสะท้อนพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับศีล 5 พร้อมทั้งชื่นชมพฤติกรรมที่ดี

สร้างบุญ หรือก่อกองความดี : ให้สมาชิกในครอบครัวเขียนสิ่งดี ๆ ที่ตนเองทำหรือสิ่งที่ได้เห็นผู้อื่นทำตามหลักศีล 5 ในแต่ละวัน แล้วนำมาเปิดอ่านและชื่นชมร่วมกัน

กำหนด "วันศีลธรรมในครอบครัว": อาจเป็นวันหยุดสุดสัปดาห์ที่ทุกคนในครอบครัวจะงดเว้นกิจกรรมบางอย่างที่อาจขัดต่อศีล และหันมาทำกิจกรรมทางธรรมร่วมกัน เช่น การอ่านหนังสือธรรมะ การทำสมาธิ หรือการไปวัด

ใช้ภาษาธรรมะในชีวิตประจำวัน : สอนให้สมาชิกในครอบครัวใช้คำพูดที่สุภาพ ไม่หยาบคาย หรือโกหกกัน

ผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดี : พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาศีล 5 ให้ลูกหลานได้เห็นและปฏิบัติตาม

2. การบูรณาการกิจกรรมวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ

กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักธรรมมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะ

ส่งเสริมให้ครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ : การทำบุญ ตักบาตร ฟังธรรม เวียนเทียน หรือแม้แต่การรักษาอุโบสถศีล เป็นการสร้างบุญกุศลและปลูกฝังคุณธรรมให้แก่สมาชิกในครอบครัว

ประยุกต์ใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยในบริบทครอบครัว : การมีส่วนร่วมในกิจกรรมท้องถิ่น เช่น การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การทำบุญบ้าน การจัดงานบุญตามเทศกาล จะช่วยเสริมสร้างความผูกพันในครอบครัวและชุมชน

ปลูกฝังความกตัญญูและความสำนึกในสถาบันหลักของชาติ : การสอนให้ลูกหลานเข้าใจถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ จะช่วยสร้างความภูมิใจในชาติและส่งเสริมคุณธรรม

ส่งเสริมการ "บำรุงพระศาสนา" ในมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น : นอกจากการบำรุงวัดวาอารามแล้ว ควรเน้นการศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดปัญญาและสามารถนำหลักธรรมมาใช้แก้ปัญหาในชีวิตได้

สร้างอัตลักษณ์ของครอบครัววิถีพุทธ : กำหนดค่านิยมและแนวปฏิบัติเฉพาะของครอบครัวที่สอดคล้องกับหลักธรรม เช่น การใช้เวลาคุณภาพร่วมกัน การให้อภัย การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

แนวทางการปฏิบัติ

จัดกิจกรรม "ธรรมะเดลิเวอรี่" ในบ้าน : เช่น การเปิดฟังธรรมะจากพระสงฆ์หรือผู้รู้ร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำ

สร้างมุมปฏิบัติธรรมในบ้าน : โดยการจัดพื้นที่เล็กๆ สำหรับการสวดมนต์ นั่งสมาธิร่วมกันในครอบครัว

ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกันอ่านหนังสือธรรมะ : เช่น คู่มือธรรมะที่เหมาะสมกับวัย และร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

จัดทริป "ครอบครัววิถีพุทธ" : การพาครอบครัวไปทัศนศึกษาตามสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมตามวัดต่าง ๆ

สร้างประเพณี "ทำความดีร่วมกันในครอบครัว" : เช่น การบริจาคทานร่วมกัน การช่วยเหลือผู้อื่น การดูแลสิ่งแวดล้อม

กำหนดบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนในการ "บำรุงพระศาสนา": อาจเป็นการทำบุญ การช่วยเหลือกิจกรรมของวัด การเป็นจิตอาสา

ที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัววิถีพุทธไม่ใช่เรื่องของการปฏิบัติตามพิธีกรรมเพียงอย่างเดียว แต่คือการนำหลักธรรมคำสอนมาปรับใช้ในทุกมิติของชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดความสุขสงบ และความยั่งยืนในครอบครัวอย่างแท้จริง

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสำรวจปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย 3) เพื่อทราบข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติตามหลักวิถีพุทธของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คืออาจารย์/เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา ซึ่งทำการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จำนวนทั้งสิ้น 404 รูป/คน (สรุปมติที่ประชุมวิทยาลัยศาสนศาสตร์ ประจำปี 2566 : 7) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อาจารย์/เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาซึ่งทำการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1- 4 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 196 รูป/คน (บุญชม ศรีสะอาด , 2545 : 43) โดยใช้วิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของเกรจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สำหรับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ จำนวน (n), ร้อยละ (%), ค่าเฉลี่ย (\bar{X}), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.), t-test, และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One – Way ANOVA)

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีสถานภาพเป็นบรรพชิต จำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 48.40 มีอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 15 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 48.40 มีการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 22 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 71.00 มีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 11–20 ปี จำนวน 12 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 38.70 และทำงานอยู่แผนกอาจารย์ จำนวน 20 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 64.50

2. นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นคฤหัสถ์ชาย จำนวน 89 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 53.90 มีอายุตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป จำนวน 62 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 37.60 และกำลังศึกษาอยู่ชั้นปี 4 จำนวน 60 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 36.40

3. บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีสถานภาพต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน

4. บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต สิรินครราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีอายุต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำ ครอบครั่วิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน

5. บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต สิรินครราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิถี ธรรมนำครอบครั่วิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน

6. บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต สิรินครราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีการปฏิบัติตามวิถี ธรรมนำครอบครั่วิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน

7. บุคลากรทั้งอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต สิรินครราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีแผนงานต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำ ครอบครั่วิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน

8. นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบ แบบสอบถาม ที่มีสถานภาพต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครั่วิถีพุทธ : การ พัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน

9. นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบ แบบสอบถาม ที่มีอายุต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครั่วิถีพุทธ : การพัฒนา เสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน

10. นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีระดับชั้นปีการศึกษาต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครั่วิถี พุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1.1 การสำรวจจัดทำและพัฒนาเนื้อหาสาระการเรียนรู้วิถีธรรมนำครอบครั่วิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี (ได้องค์ความรู้ใหม่, (K = Knowledge) พบว่า บุคลากรผู้เป็นอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต สิรินครราชวิทยาลัย เมื่อจำแนกตามอายุต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครั่วิถี พุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 แต่ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน และมีแผนงานต่างกัน พบว่า มีการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครั่วิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัว เข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่แตกต่างกัน ในส่วนของนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จำแนกตามอายุต่างกัน และระดับชั้นปีการศึกษาต่างกัน มีการปฏิบัติตาม หลักวิถีธรรมนำครอบครั่วิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไม่ แตกต่างกัน เนื่องจากอาจารย์/เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา มีความเข้าใจในพระพุทธานุศาสนากับ สถานการณ์ที่ทุกคนต้องเผชิญ ความจริงที่ว่าไม่มีใครต้องการทนทุกข์ และทุกคนล้วนต้องการมี

ความสุขอย่างยิ่ง ด้วยการทำสมาธิและการเข้าใจความเป็นจริง สามารถประยุกต์ใช้ปัญญาทางพระพุทธศาสนากับปัญหาในชีวิตประจำวันได้โดยตรง ซึ่งเป็นแนวทางพื้นฐานต่อปัญหาในชีวิตที่พระพุทธเจ้าทรงสอนนั้นเป็นแนวทางที่ปฏิบัติได้จริงและมีเหตุมีผล เกี่ยวข้องกับการระงับและยอมรับปัญหา เปิดเผยสาเหตุที่ลึกที่สุดในจิตใจ กำจัดสาเหตุเหล่านั้นให้หมดไปจากจิตใจ และด้วยเหตุนี้จึงหยุดปัญหาเหล่านี้ไม่ให้เกิดขึ้นอีก เมื่อแนวทางนี้ถูกปฏิบัติตามด้วยวินัยอย่างมีจริยธรรม สมาธิและความรู้แจ้ง รวมกับความรักความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น จะนำมาสู่ความสุขและความสงบทางใจที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ดังงานวิจัยของ พระเหลาคำ จันทสาโร (เทพอักษร) (2558 : 34) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพครอบครัวด้วยการงดเว้นจากการประพฤตินอกใจตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า ครอบครัวในทัศนะพระพุทธศาสนาก็คือครอบครัวที่ประกอบด้วยบิดามารดา และบุตรที่มีความสัมพันธ์ทางกายและทางด้านจิตใจ ซึ่งมียุทธศาสตร์และเป้าหมายชีวิตร่วมกันในทางพระพุทธศาสนา โดยการสร้างบรรยากาศภายในครอบครัวให้เหมาะสมต่อการฝึกฝนพัฒนาตนเองทางด้านศีล สมาธิและปัญญา โดยเฉพาะการเจริญจิตตภาวนานั้น ก็เพื่อประโยชน์แก่การเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณของสมาชิกในครอบครัวทุกคน ทั้งนี้ เพราะครอบครัวเป็นรากฐานสำคัญของสังคมที่ผลิตบุคลากรให้กับสังคมโลก ถ้าครอบครัวแต่ละครอบครัวดีแล้ว สังคมและประเทศชาติก็จะดีตามไปด้วย การงดเว้นจากการประพฤตินอกใจในการเสพเมถุน มีความมุ่งหมายอยู่ที่การสร้างความเป็นปึกแผ่นปลูกฝังความสามัคคีและป้องกันการแตกร้างในหมู่มนุษยมีขอบเขตหรือข้อห้ามคือหญิงและชายยอมประพฤตินอกใจด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย การรักษาความซื่อสัตย์ต่อคู่สามีภรรยา ด้วยการมีเจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤตินอกใจ ห้ามประพฤตินอกใจในเรื่องเพศจึงเป็นผู้สำรวมในกามคือการตั้งอยู่ในอาการที่สำรวมเรื่องเพศยินดีในคู่ครองของตน สามีซื่อสัตย์ต่อภรรยา ภรรยาซื่อสัตย์ต่อสามีการรักษาความซื่อสัตย์ตามหลักมนุษยธรรม (ศีล 5) ของบุคคลในครอบครัวการสร้างความซื่อสัตย์ตามหลักมนุษยธรรม การรักษาความซื่อสัตย์ในด้านความประพฤติที่แสดงออกทางกาย ทางวาจา ก็จะทำให้ครอบครัวสงบสุขแบบยั่งยืน

นอกจากนั้น การวิจัยของ นายพูนศักดิ์ หอมสมบัติ, พระครูธรรมธชศิริวัฒน์, พระครูศรีปริยัตติยาภิวัฒน์, พระครูโกศลวิหิตคุณ และ ธรสัทธี ฉัตรสุวรรณ (2559 : ก) ได้ศึกษาเรื่อง ครอบครัวรักษาศีล 5 : รูปแบบและการเสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า หลักเบญจศีล คือ การรักษากายและวาจาให้มีความเป็นปกติมี 5 อย่าง คือ 1) การห้ามฆ่าสัตว์ 2) ห้ามลักทรัพย์ 3) การห้ามประพฤตินอกใจ 4) การห้ามพูดปด และ 5) การห้ามดื่มสุราและเมรัย โดยมีหลักธรรมที่ส่งเสริมการรักษาศีล จำนวน 5 อย่าง คือ 1) หลักเบญจธรรม 2) หลักกวีรติ 3) หลักขันติโสรัจจะ 4) หลักสติสัมปชัญญะ และ 5) หลักปัญญา การรักษาศีลเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ส่วนการไม่รักษาศีลเป็นโทษต่อตนเองและสังคม และงานวิจัยของ สุภาพร วัชรคุปต์ (2558 : ง) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการรักษาศีล 5 ของประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล 5 นำร่องอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า พฤติกรรมการรักษาศีล 5 ของประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล 5 นำร่อง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล ข้อที่ 3 เว้นจากการประพฤตินอกใจมากที่สุด รองลงมาคือ การรักษาศีลข้อ 2 เว้นจากการลักทรัพย์ การรักษาศีลข้อ 5 เว้นจากการดื่มสุราเมรัย การรักษาศีลข้อ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ และการรักษาศีลข้อที่ 4 เว้นจากการพูดปด ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการรักษาศีล 5 ของ

ประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล 5 นำร่อง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับ การศึกษา อาชีพ และรายได้ เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ประชาชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 นำร่อง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการรักษาศีล 5 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ .05

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2.1 ด้านยุทธศาสตร์ (เป้าหมาย) วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะครอบครัวเป็นพื้นฐานฐานของสังคมที่ดีในการประพฤติปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิต จึงต้องมีการกำหนดบรรทัดฐานของสังคมด้านคุณธรรมจริยธรรมธรรมตั้งแต่ที่บ้าน

2.2 การดำเนินชีวิตตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ (หลักศีล 5) ของท่าน มีผลงานที่ชัดเจนและมีหลักฐานสามารถวัดผลการดำเนินงาน พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การดำเนินชีวิตตามวิถีธรรม คือการเปิดใจศึกษาเรียนรู้จนเกิดความเข้าใจว่าเป็นหลักสัจธรรม ศึกษาและนำไปปฏิบัติจนประจักษ์ผลในตน จึงนำไปสู่ความศรัทธาและยินดีก้าวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการเป็นอาสาสมัครร่วมกับมูลนิธิฯ เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ตามวาระโอกาสและกำลังความสามารถที่จะสามารถกระทำได้

2.3 แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ในการดำเนินการขับเคลื่อนวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ปฏิบัติ พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า (1) การร่วมคิดเป็นการได้วางแผนร่วมกันในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล 5 (2) ร่วมคิดค้น เพื่อรับมือกับปัญหาในทุกรูปแบบที่เกิดขึ้น (3) ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ ให้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่ออำนวยความสะดวกในการวางแผนเตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล 5

2.4 ท่านคิดว่า ผลการดำเนินการขับเคลื่อนวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี (หลักศีล 5) ตามความคิดของท่านผลการดำเนินการ พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่าความสำเร็จของการขับเคลื่อนวิถีธรรม คือความมีภาวะผู้นำของชุมชน วัด และโรงเรียน (บวร) เพราะผลการดำเนินการขับเคลื่อนวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ เป็นการระดมพลและทรัพยากรในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการบริหารการพัฒนาหรือร่วมกิจกรรมกัน เพื่อให้การพัฒนานั้นไปสู่จุดมุ่งหมายได้ดียิ่งขึ้น โดยการประสานการพัฒนา 3 สถาบันหลัก คือ สถาบันการปกครอง คือบ้าน สถาบันศาสนา คือวัด และสถาบันการศึกษา คือโรงเรียน เป็นตัวเชื่อมโยงกิจกรรมด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนาที่ตนเองนับถือ

2.5 ในชุมชนของท่านมีการวิเคราะห์และปรับปรุงให้เกิดโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี (หลักศีล 5) ให้มีประสิทธิภาพสัมฤทธิ์ผล มีความทันสมัย และทันเหตุการณ์ พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ของวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธคือ

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน มาประยุกต์ใช้ ซึ่งต้องอาศัยกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมและสามารถดำเนินงานร่วมกันได้ ทั้งนี้แต่ละชุมชนจะมีจุดเด่นแตกต่างกัน และนำกิจกรรมที่แตกต่างกันมาปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมหลัก ๆ ที่ใช้ขับเคลื่อนโครงการวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธนั้น เช่น กิจกรรมหมู่บ้านศีล 5 กิจกรรมการออมทรัพย์วันละบาท ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสุดท้าย คือกิจกรรมตามวิถีประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ดี การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ดี และการนำวิถีประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนที่ดี มาเป็นกิจกรรมในการขับเคลื่อนโครงการวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธถือเป็นเรื่องที่สำคัญและประสบความสำเร็จอย่างยิ่งของแต่ละชุมชน โดยชุมชนมีความสุข มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้ ซึ่งต้องสร้างพลังอำนาจ (empowerment) และความรู้ (knowledge) จากหน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุนการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ทำให้เกิดภาคปฏิบัติทางสังคมด้วยการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้บุคคลทุกระดับได้นำไปประยุกต์ใช้ ทำให้เกิดการผลิตซ้ำ (reproduction) และเผยแพร่ (distribution) และเป็นหลักการที่ชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนให้กับชุมชนอื่นได้เข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตแบบพอเพียง นำไปสู่ความสามารถพึ่งตนเองได้ และเหมาะสมกับสังคมไทย ทำให้ชุมชนและสังคมเกิดการพัฒนาคูณภาพชีวิตให้เกิดความผาสุกอย่างยั่งยืน

2.6 ด้านการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 ในชุมชนของท่านมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนี้

2.6.1 การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้บุคลากรรักษาศีล 5 พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า กระบวนการส่งเสริมการรักษาศีล 5 คือ 1) สร้างการรับรู้ให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาศีล 2) สร้างความเข้าใจและรักษาศีลด้วยความสมัครใจ 3) เห็นคุณค่าและประโยชน์ในการรักษาศีล 4) เกิดความรู้สึกรับผิดชอบในคุณค่าของการรักษาศีล 5) การรักษาศีล 5 อย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นนิสัย และ 6) มีการให้รางวัลและยกย่องชื่นชมในการรักษาศีล

2.6.2 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคติทำร้ายร่างกาย พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า ไม่ทำร้ายร่างกายผู้อื่น หรือพยายามฆ่าผู้อื่น เพราะเป็นข้อปฏิบัติเพื่อความสงบสุข ป้องกันการเบียดเบียนชีวิตและความหวาดระแวงกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสัตว์ และในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจหลักศีลข้อนี้ถูกต้องแต่ไม่สามารถจะปฏิบัติให้สมบูรณ์ได้ เพราะความจำเป็นในการดำรงชีวิต และเชื่อว่าการฆ่าสัตว์เป็นบาปมีผลทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ผู้ที่ขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องในการรักษาศีลจะเข้าใจว่าการรักษาศีลยากเกินไปจึงไม่รักษา

2.6.3 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคติเกี่ยวกับการละเมิดทรัพย์สิน พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า การมีจิตใจที่ดีไม่เอาเปรียบผู้อื่น ต้องเริ่มต้นด้วยการสร้างความสำนึกในตนเองและสังคมให้ยึดหลักศีลอย่างแน่นแฟ้นและร่วมกันกระจายหลักศีล ซึ่งเป็นฐานสร้างความดีงามที่เป็นเกณฑ์เบื้องต้นที่สามารถนำความประพฤติปฏิบัติสู่เป้าหมายที่สูงขึ้น ย่อมส่งผลที่เป็นแนวทางทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และยังแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทาง

สังคมได้ ศิลปินนอกจากจะเป็นเครื่องพัฒนาความประพฤติของคนให้เป็นคนมีคุณธรรมมีคุณภาพ อันจะเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ต่อไป

2.6.4 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคติเกี่ยวกับพฤติกรรมผิดทางเพศ พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า ไม่คบหาหรือแสวงหาคนที่ถูกใจ เนื่องจากตนเอง มีคู่ครองแล้วหรือเขามีเจ้าของแล้ว ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบันนี้ ส่วนหนึ่งมาจากเรื่องของกามและพฤติกรรมในการเสพกามของปัจเจกบุคคล ที่ดำเนินชีวิตตกอยู่ในอำนาจวัตถุนิยม (Materialism) เชิงบริโภคนิยมโดยเห็นว่าความสุขทางกายเป็นเรื่องสำคัญและมีค่าสูงสุดในชีวิต และปัจเจกบุคคลประเภทนี้นับวันแต่จะเพิ่มปริมาณมากขึ้นโดยลำดับ

2.6.5 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคติการหลอกลวง ดูหมิ่น พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า ไม่พูดจาต่อเสียดอันเป็นเหตุแห่งความไม่สบายใจต่อผู้อื่น เป็นสิ่งที่ไม่ต้องการของใคร ๆ แต่ในส่วนลึกแล้ว คนส่วนมากก็ชอบและพอใจมากกว่าที่จะให้ใครพูดจริงตำหนิวิพากษ์วิจารณ์ถึงข้อผิดพลาด ความไม่ดีหรือข้อเสียของตนอย่างตรงไปตรงมา การละเมิดศีลข่มสวาทจึงมีอยู่แพร่หลายในการดำเนินชีวิตและประกอบหน้าที่การงานในทุกสาขาอาชีพ ทั้งที่เป็นไปโดยมารยาททางสังคมและนำไปแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง และทำลายผลประโยชน์ของผู้อื่นและคนส่วนมากก็มักจะเคยถูกผู้อื่นละเมิดศีลข่มสวาททำให้เสียผลประโยชน์ให้เจ็บช้ำน้ำใจมาแล้วมากบ้างน้อยบ้างต่างกันไป การที่จะแก้ไขปัญหการละเมิดศีลข่มสวาทให้ลดน้อยลงไปได้นั้น จะต้องนำข้อบัญญัติแห่งการรักษาศีลข่มสวาทมาปลูกฝังจิตสำนึกให้ผู้คนในสังคมมองเห็นโทษที่เกิดจากการละเมิดศีลข่มสวาทและอานิสงส์แห่งการรักษาศีลข่มสวาทอย่างแท้จริง

2.6.6 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคติเกี่ยวกับสิ่งเสพติดให้โทษ พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า สังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหานานาประการ อีกทั้งเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนโดยเฉพาะปัญหาเรื่องสุราเมรัยและของเมา ซึ่งเป็นสิ่งเสพติดประเภทที่ถูกกฎหมาย จึงนับว่าเป็นปัญหาที่ยุ่งยากและเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดในสังคมปัจจุบัน ทั้งในด้านสาเหตุแห่งปัญหาและผลที่เกิดขึ้นตามมาในภายหลัง เป็นสิ่งที่น่าสะพรึงกลัวอย่างยิ่ง เพราะเป็นปัญหาที่ถือว่าร้ายแรงที่สุดเฉพาะสิ่งเสพติดที่ระบาดอยู่นับว่ามีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ แม้ทางรัฐบาลจะพยายามปราบปรามเท่าไร ก็ซึ่งจะเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น ในบรรดาปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวนั้นพุทธ ธรรมมีทัศนะว่า มีแนวทางแก้ไขและป้องกันได้เพราะเหตุผลคือพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนและวิธีการดำเนินการไปให้ถึงความดับทุกข์เป็นสภาวะที่ไร้ปัญหาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาชีวิตโดยทั่ว ๆ ไปด้านเว้นจากการดื่มสุราเมรัย จากการศึกษาพบว่า บุคลากรภายในโรงเรียนรักษาสุขภาพไม่ยุ่งกับสิ่งเสพติด ไม่สูบบุหรี่หรือสารเสพติดที่ก่อให้เกิดโทษกับร่างกาย เว้นจากอบายมุข การพนันไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุรา ในงานบันเทิง รื่นเริงใจ การลดละเลิก ไม่ดื่มสุราและเมรัย

2.7 ด้านกิจกรรมวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี (หลักศีล 5) ท่านคิดว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของท่านหรือไม่อย่างไร

2.7.1 การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า พระพุทธศาสนานั้น ถือเป็นศาสนาประจำชาติของไทย วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา จึงกำหนดให้เป็นวันหยุดราชการ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ไปปฏิบัติศาสนพิธี ซึ่งแต่ละวันก็มีกิจกรรมแตกต่างกันไป แต่จะมีหลักปฏิบัติตนคล้าย ๆ กัน ได้แก่ ทำบุญ ตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา รักษาอุโบสถศีล ร่วมการเวียนเทียน ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ ธรรมจกัปปวัตนสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรแรกที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงขึ้นในโลก

2.7.2 การจัดกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า คุณค่าของเอกลักษณ์ขนบธรรมเนียม และประเพณีไทยในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม อันเป็นมรดกที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ที่ชาติใดในโลกไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ และมีค่าควรแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป จึงเกิดเป็นกิจกรรมสืบสานและอนุรักษ์ประเพณีในท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ในท้องถิ่นนั้น ๆ ตลอดจนช่วยส่งเสริม เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในส่วนภูมิภาค

2.7.3 การจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ สถาบันพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า สถาบันพระมหากษัตริย์มีความสำคัญและผูกพันกับสังคมไทยและประชาชนชาวไทยมาตลอดประวัติศาสตร์ของประเทศ ดังนั้น สถาบันพระมหากษัตริย์จึงเป็นสถาบันหลักของชาติที่มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับประชาชนและสังคมไทยมาทุกกาลสมัย เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ เป็นปัจจัยแห่งความมั่นคงที่ทรงนำพาประเทศชาติให้อยู่รอดปลอดภัย การที่สถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยเป็นศูนย์รวมจิตใจ ความรัก ความสามัคคีของคนในชาติ เนื่องมาจากสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชทุกพระองค์ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทยอย่างเป็นอเนกประการ

2.7.4 การจัดกิจกรรมส่งเสริม ทำนุบำรุงพระศาสนา พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า สิ่งหนึ่งที่ชาวพุทธควรทำนอกจากการดำรงชีพก็คือการบำรุงพระพุทธศาสนา หมายถึงการทำให้พระพุทธศาสนามั่นคง เจริญ เป็นที่พึ่งแก่สัตว์โลกได้จริง ปัญหาว่าจะทำอย่างไรจึงจะบำรุงศาสนาได้จริง วิถีปฏิบัติคือการที่ตัวเองปฏิบัติเองให้เป็นคนดีมีศีลธรรม หรือช่วยเหลือกิจการพระศาสนา บำรุงวัดวาอาราม เลี้ยงพระสงฆ์ เป็นต้น ชาวพุทธส่วนมากทำการบำรุงให้พระเณรได้กินดีอยู่ดี แต่แล้วไม่สนใจว่า ตัวแท้ของพระพุทธศาสนานั้น คืออะไร ธรรมะนั้นเป็นอย่างไร จะปฏิบัติอย่างไร เพราะมานอนดีใจว่า ได้บำรุงพระศาสนาเป็นอย่างดี ได้บุญได้กุศลอย่างเหลือเฟือแล้วจะต้องทำอะไรอีก การปฏิบัติแบบนี้แหละถือว่าเป็นการบำรุงพระศาสนาชนิดที่

ถ้าเปรียบไปแล้ว ก็เหมือนกับการเลี้ยงไก่ไว้ให้สุนัขกิน ถ้าสมมุติว่าเราจะมีแต่ตัววัวตัวอาราม แต่ไม่มีพระที่เป็นเหมือนหมอ ไม่มีธรรมชาติที่เป็นเหมือนยา มันก็ไม่มีประโยชน์อะไร

2.7.5 การจัดกิจกรรมที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา พบว่า อาจารย์/เจ้าหน้าที่และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก สรุปประเด็นได้ว่า สถานศึกษาคควรมีวิธีการปฏิบัติที่ดี มีกระบวนการในการพัฒนาอัตลักษณ์ของสถานศึกษาด้วยวงจรคุณภาพ โดยมีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา มุ่งเน้นไปที่คุณภาพของสถานศึกษา ประกอบด้วย การวางแผนการกำหนดอัตลักษณ์ของสถานศึกษา การวิเคราะห์บริบทสถานศึกษา และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน สามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลาย ผู้บริหารควรดูแลช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการประเมิน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินควรกำหนดค่าร้อยละของความสำเร็จไว้อย่างชัดเจน และปรับปรุงแก้ไขการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของสถานศึกษาโดยการสอดแทรกกิจกรรมที่สถานศึกษาปฏิบัติ มีการประชาสัมพันธ์ของอัตลักษณ์ของสถานศึกษาอย่างทั่วถึง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

1. บุคลากรอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต สิรินครราชวิทยาลัย มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากกว่าค่าเฉลี่ยของนักศึกษา

2. การปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ของบุคลากรอาจารย์/เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินครราชวิทยาลัย ในการปฏิบัติตามหลักศีล 5 มีค่าเฉลี่ยมากกว่าค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ของนักศึกษา

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรสนับสนุนเชิงนโยบายในการการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ในระดับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2. ภาครัฐควรเลือกประเด็นที่เป็นโยชน์ต่อส่วนรวมและนำมาขับเคลื่อนของการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี อย่างเป็นรูปธรรมให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. ภาครัฐควรสนับสนุนให้มีการติดตาม ประเมินผลเพื่อเป็นการพัฒนากระบวนการที่ยั่งยืนในการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี เพื่อประเมินในสิ่งหรือผลลัพธ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนมากขึ้น

5.3.3 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. มหาวิทยาลัยควรมีแผนในการสร้างการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถีของคนในชุมชนให้มีความเพียงพอสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมให้ชุมชนตระหนักยิ่งขึ้น

2. มหาวิทยาลัยควรจัดเวทีสาธารณะการปฏิบัติตามหลักวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับฟังความคิดเห็นและการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ การสั่งสมความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและชุมชน ลดข้อขัดแย้งจากความแตกต่างของความคิดและคุณค่า

3. มหาวิทยาลัยควรมีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้มีการเสริมสร้างวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี โดยเฉพาะกับกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมให้เข้าใจอย่างทั่วถึงทั่วไป

5.3.4 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการประเมินผลกระทบกรณีการนำการเสริมสร้างวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ไปสู่การปฏิบัติต่อไป

2. ควรมีศึกษาการขยายผลสู่มหาวิทยาลัยและชุมชนอื่น ๆ และการยกระดับการเสริมสร้างวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถีสู่ระดับอำเภอและจังหวัดต่อไป

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ เติปฏิทิน 2525*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- _____. (2532). *อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิบูลย์.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ภาษาไทย

- กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. (2539). *รายงานผลการสำรวจข้อมูลโครงการส่งเสริมสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือนทั่วประเทศ*.
- เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2550). *ประชากรกับการพัฒนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2548). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิตยา สุวรรณชนก. (2517). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดิเรก ก้อนกลีบ และ วิชิต มนัสเอื้อศิริ. (2530). *การพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2539). *อานิสงสศีล 5 บัญญัติสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- นายพลศักดิ์ หอมสมบัติ, พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวัฒน์โน, พระครูศรีปริยัติยาภิวัฒน์, พระครูโกศล
 วิหารคุณ และ ธรรมสิทธิ์ ฉัตรสุวรรณ. (2559). *ครอบครัววิถีศาสตร์ 5 : รูปแบบและการ
 เสริมสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของครอบครัวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี*.
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี.
- นิตยา คชภักดี. (2545). *โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” รายงาน
 การศึกษาขั้นสุดท้าย*. สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว : มหาวิทยาลัย
 มหิดล.
- บังอร เทพเทียน และคณะ. (2550). *โครงการสำรวจสภาพครอบครัวตามตัวชี้วัดสถาบันครอบครัว
 เขมแห้ง*. สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประยุทธ์ หลงสมบุญ. (2546). *พจนานุกรม มคอ-ไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : บริษัท
 ธรรมสาร จำกัด.
- ปรีชา อุปโยคิน. (2538). *แนวทางการวิเคราะห์ความรุนแรงในครอบครัว*. วารสาร
 สุขทัยธรรมมาธิราช. 8 (3), 99. (21-26)
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2525)
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2538). *จิตวิทยาครอบครัว*. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ
 มหาวิทยาลัย
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ, (2513). *ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต*.
 กรุงเทพมหานคร : หางหนสวนจำกัดศิวิพร.
- พระชัยพิพัฒน์ โชติโก (แสนทวงษ์) (2555) ได้ศึกษาเรื่อง *การปฏิบัติธรรมตามหลักศีล 5 ของผู้นำ
 คริวเรือนในชุมชนตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี*. ปริญญาศิลปศาสตร
 มหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพ
 พรรณี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *ทศวรรษธรรมที่ศักราชพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) หมวด
 สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- _____. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม*. กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์สวนทองถิ่น กรมการปกครอง.
- _____. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร
 : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). *ธรรมบัญญัติชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- _____. (2552). *ภูมิธรรมชาวพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรม
 มิก จำกัด.
- _____. (2555). *พุทธธรรมฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 35). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
 ผลิฉิมม์.

- พระพิรุฬห์ลักษณะ ฐิตธมโม (วารินทร์), พระราเชนทร์ วิสารโท, เจษฎา มุลยาพอ, พระมหาสันติราษฎร์ ฌานสนติ (2565). *การประยุกต์หลักศีล 5 เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของชาวบ้านชุมชนบ้านใหม่พัฒนา ตำบลศรีวิไล อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ*.
- พระพุทธรักษา สุธธินาโณ. (2554). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค แปลโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศพรินท์ตั้ง จำกัด.
- พระมหาจรรยา สุธธินาโณ. (2554). *พุทธธรรมนำการศึกษาได้อย่างไร*. (เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่องปฏิรูปการศึกษา : ก้าวหน้าสู่ปีที่ 3 ศาสนากับการปฏิรูปการเรียนรู้ ณ ห้องประชุม Plenary Hall 2 ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ กรุงเทพมหานคร วันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2554).
- พระมหาทวี มหาปัญญา. (2567). *ศีล 5 : ปัจจัยพื้นฐานในการกำหนดคุณลักษณะของสังคม*. (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2567) จากเว็บไซต์ www.Learners.inth/blog.
- พระมหาอุทตนา นรเชษฐ (ศิริวรรณ) และ จุฑารัตน์ ทองอินจันทร์. (2561). *แนวคิด ตัวชี้วัดองค์ประกอบ บทเรียน และบูรณาการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5*. วารสารชุมชนวิจัย. 12 (2) : 204.
- พระสุชีพ วรรณโณ (อินทร์สำราญ). (2561). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพสังคมด้วยการงดเว้นจากการดื่มสุราและเมรัยตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท*. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 4(2) : 276.
- พระเหลาคำ จนทสโร (เทพอักษร). (2558). *การศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพครอบครัวด้วยการงดเว้นจากการประพาศิลาในกามตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท*. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด. 4(2) : 34.
- พระอุปติสเสเถระ. (2538). *วิมุตติมรรค แปลโดย คณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2539). *ทาน ศีล ภาวนา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.
- ภัสสร ลิมานนท และคณะ. (2538). *สรุปผลการวิจัยเบื้องต้นโครงการศึกษาครอบครัวไทย*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ โรงพยาบาลรามาริบัติ มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร. (http://www.si.mahidol.ac.th/sidoctor/epl/article_detail.asp?id=280).
- ภาวิณี เสาะสืบ. *แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัว*. [ออนไลน์]. (เข้าถึงได้เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2567). เข้าถึงได้จาก http://www.bcnsurin.ac.th/e-teacher/data/v_MFYf4nTue92213.
- มูลนิธิพัฒนาคนพิการ. (2567). *กรณีศึกษา ผู้พิการจากอุบัติเหตุ*. (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2567). จากเว็บไซต์ www.tddf.or.th/tddf/research/article.
- ยงยุทธ แสนประสิทธิ์. (2554). *รูปแบบการป้องกันความรุนแรงในครอบครัว โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี*. วิทยาศาสตร์สุขภาพบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- รัตน์ะ ปัญญาภา. (2553). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาพุทธธรรม*. อุบลราชธานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. (2546). กรุงเทพมหานคร : นานมีบุคส์ พับลิเคชั่น จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุคส์ จำกัด.
- เล็ก สมบัติ. (2549). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการภาวะการดูแลผู้สูงอายุของครอบครัวในปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท มีสเตอร์กอป (ประเทศไทย) จำกัด.
- วรารณ ตระกูลสุทธิ. (2545). *จิตวิทยาการปรับตัว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วศิน อินทสระ. (2549). *พุทธจริยศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- วิทยา เชียงกุล. (2527). *การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฉับแกระ.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2549). *การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฟอร์เพช.
- ศรีทัชทิม พานิชพันธ์. (2527). *สัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว : ประมวลบทความวิทยุ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และคณะ (2546). *รายงานการวิจัย โครงการพัฒนาระดับสติปัญญาเด็กวัยต่าง ๆ ของประเทศ*. สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน : มหาวิทยาลัยมหิดล
- ศิริกุล อิศรานุรักษ์. (2542). *หลักการวางแผนงานอนามัยครอบครัว*. กรุงเทพมหานคร : เจริญดีการพิมพ์.
- สนธยา พลศรี. (2533). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- สนธยา พลศรี. (2547). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- สนิท สมัครการ. (2539). *มีเงินก็นับว่าน่อง มีทองก็นับว่าพี่ : ระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2538). *ความจริงที่ต้องเข้าใจ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2548). *วิธีสร้างบุญบารมี*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พรรัตน์.
- สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย. (2542). *ครอบครัวสัมพันธ์*. กรุงเทพมหานคร : วิบูลย์กิจการพิมพ์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2540). *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2547 - 2556.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.). (2542). *นโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2567) “*ประมวลคำสอนจากคติธรรมคำสอนขององค์ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต*” (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2567). จากเว็บไซต์ www.onab.go.th/index.php?option.
- สุภาพร วัชรคุปต์. (2558). *พฤติกรรมกรรการรักษาศีล 5 ของประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล 5 นำร่องอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว*. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เสกสันต์ ศิริวรรณ. (2553). *ความศรัทธาในศีล 5 ที่มีต่อการปฏิบัติตนของวัยรุ่น*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว.
- หินสร้าง เครือบุตร. (2558). *ประสบการณ์การดำเนินชีวิตด้วยหลักศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนสัมมาสิกขาศรีชะอโศก*. หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อนุสรณ์ อุปคุณ. (2564). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร*. ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อมร รักษาสัตย์ และ ชัตติยา กรรณสูต. (2515). *ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์ การขายและการซื้อแห่งประเทศไทย.
- อมรากลุ อินโอรานนท. *สร้างสุขและสีสันแห่งชีวิตคู่*. [ออนไลน์]. (เข้าถึงได้เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2567). เข้าถึงได้จาก http://clinicrak.com/family/family_happy01.html.

ภาษาอังกฤษ

- Robert K. Merton. *This Week's Citation Classic: Merton R K. Social theory and social structure*. New York: Free Press, 1949, Current Contents, (21): 12-12.
- Blumer, Herbert (1969). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Berkeley: University of California Press.
- UN. (1960). *Development of Economic and Social Affairs, Community Development and Related Service*. New York: United Nation Republication.

ภาคผนวก

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยศาสนศาสตร์ วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย โทร ๐๒ - ๕๒๙-๑๖๖๓ ต่อ ๒๕
 ที่ อว ๗๙๑๓(๒)/๐๐๔๕ วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๗
 เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมืองานวิจัยเพื่อประเมินค่า IOC

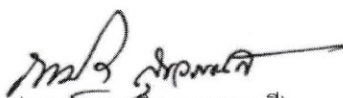
กราบนมัสการ พระครูสิริธรรมนิเทศ, ผศ.ดร.

ตามที่ มติคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมคณะกรรมการวิจัย ครั้งที่ ๑/๒๕๖๖ เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ได้มีมติอนุมัติ ดำเนินโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ เรื่อง “วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนา เสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี” ปรากฏตามเอกสารสำเนามติที่ ๐๘๙/๒๕๖๖ แล้วนั้น

ในการนี้ ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านได้กรุณาตรวจเครื่องมืองานวิจัยเป็นการประเมินค่า IOC ดังที่ได้แนบเครื่องมืองานวิจัยมาพร้อมนี้แล้ว เพื่อความถูกต้อง ความตรงของเนื้อหา และความสมบูรณ์ ของงานวิจัยต่อไป

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดทราบและดำเนินการต่อไป

รับทราบ
 อธิบดีกรมการศาสนา
 อธิบดีฯ
 นายสุวรงค์

 (ผศ.ดร. ภาสกร สุวรรณดี)
 หัวหน้าโครงการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน.....วิทยาลัยศาสนศาสตร์ วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย โทร ๐๒ - ๔๒๙-๑๖๖๓ ต่อ ๒๕

ที่ อว ๗๙๑๓(๒)/๐๐๔๗

วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมืองานวิจัยเพื่อประเมินค่า IOC

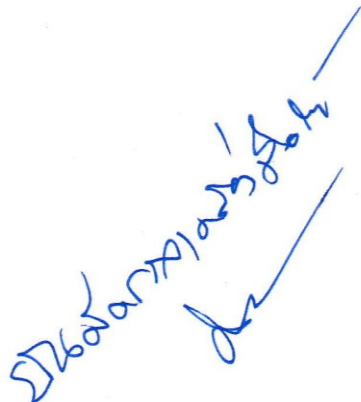
เรียน รศ.ดร.มานพ นักการเรียน

ตามที่ มติคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมคณะกรรมการวิจัย ครั้งที่ ๑/๒๕๖๖ เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ได้มีมติอนุมัติ ดำเนินโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ เรื่อง “วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนา เสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี” ปรากฏตามเอกสารสำเนามติที่ ๐๘๙/๒๕๖๖ แล้วนั้น

ในการนี้ ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านได้กรุณาตรวจสอบเครื่องมืองานวิจัยเป็นการประเมินค่า IOC ดังที่ได้แนบเครื่องมืองานวิจัยมาพร้อมนี้แล้ว เพื่อความถูกต้อง ความตรงของเนื้อหา และความสมบูรณ์ ของงานวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

(ผศ.ดร. มาษิต สุวรรณดี)
หัวหน้าโครงการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน.....วิทยาลัยศาสนศาสตร์ วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย โทร ๐๒ - ๔๒๙-๑๖๖๓ ต่อ ๒๕
 ที่.....อว ๗๙๑๓(๒)/๐๐๔๘.....วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๗
 เรื่อง.....ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมืองานวิจัยเพื่อประเมินค่า IOC

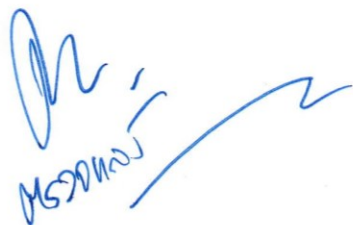
เรียน ดร.กรรณา มธูลาภรังสรรค์

ตามที่ มติคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมคณะกรรมการวิจัย ครั้งที่ ๑/๒๕๖๖ เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ได้มีมติอนุมัติ ดำเนินโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ เรื่อง “วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนา เสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี” ปรากฏตามเอกสารสำเนามติที่ ๐๘๙/๒๕๖๖ แล้วนั้น

ในการนี้ ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านได้กรุณาตรวจสอบเครื่องมืองานวิจัยเป็นการประเมินค่า IOC ดังที่ได้แนบเครื่องมืองานวิจัยมาพร้อมนี้แล้ว เพื่อความถูกต้อง ความตรงของเนื้อหา และความสมบูรณ์ ของงานวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

อินทร์รับเงิน พุทธธรรมาสังวร

มธูลาภรังสรรค์

(ผ.ศ.ดร. ภาษิต สุวรรณดี)
หัวหน้าโครงการวิจัย

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถาม (สำหรับอาจารย์/เจ้าหน้าที่)

เรื่อง : วัฒนธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ :
การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี

คำชี้แจง: แบบสอบถามฉบับนี้ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ :
การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี เพื่อสร้างองค์ความรู้
ด้านวิชาการ มี 3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 วัฒนธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัว
เข้มแข็งตามพุทธวิถี
- ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

อนุโมทนาขอบคุณ

(พระครูปลัด ประสิทธิ์ ปสิทฺโธ)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ท่านโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง (....) หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง

1. สถานะภาพ

(....) 1. บรพชิต (....) 2. คฤหัสถ์ชาย (....) 3. คฤหัสถ์หญิง

2. อายุ

(....) 1. ไม่เกิน 30 ปี (....) 2. ระหว่าง 31 – 40 ปี
(....) 3. ระหว่าง 41 – 50 ปี (....) 4. ตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

(....) 1. ปริญญาตรี (....) 2. ปริญญาโท
(....) 3. ปริญญาเอก

4. ประสบการณ์การปฏิบัติงาน

(....) 1. ต่ำกว่า 10 ปี (....) 2. ระหว่าง 11 – 20 ปี
(....) 3. ตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป

5. แผนกงาน

(....) 1. สายอาจารย์ (....) 2. สายสนับสนุน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามวิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตาม
พุทธวิถี ให้ท่านโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบทางขวามือตามความเป็นจริง มี 5
ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 5	หมายถึง	ท่านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ระดับที่ 4	หมายถึง	ท่านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ระดับที่ 3	หมายถึง	ท่านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ระดับที่ 2	หมายถึง	ท่านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ระดับที่ 1	หมายถึง	ท่านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ที่	ข้อความ วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ท่านสามารถนำวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธไปปฏิบัติได้จริง					
2	ท่านสามารถนำวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธไปปฏิบัติได้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต					
3	ท่านสามารถนำวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธไปปฏิบัติให้ชีวิตมีความสุขได้					
4	ท่านสามารถยืดหยุ่นประยุกต์วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธได้					
5	ท่านสามารถลดความขัดแย้งในสังคมด้วยวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธได้					
6	ท่านสามารถทำให้สุขภาพกาย สุขภาพจิตดีด้วยวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธได้					
7	ท่านสามารถส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานด้วยวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธได้					
8	ท่านได้ใช้วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธเป็นหลักประกันการดำเนินชีวิตได้					
9	ท่านสามารถทำให้สังคมยอมรับวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธได้					

ที่	ข้อความ วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	เว้นจากการฆ่าสัตว์					
1	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ทุกชนิด ยกเว้นให้ผู้อื่นฆ่า					
2	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ที่เป็นอาหาร เช่น ไก่และปลา เป็นต้น					
3	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ฆ่าสัตว์และไม่ชอบทำร้ายสัตว์ทุกชนิด					
4	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่อาฆาตมาดร้ายต่อมนุษย์ด้วยกันและสัตว์ทุกชนิด					
5	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการสงสารเมื่อเห็นสัตว์อดอยาก					
6	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นเท่าที่พอช่วยได้					

เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้						
1	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ถือเอาของที่เจ้าของเขาไม่อนุญาต					
2	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่คิดอยากได้ของของผู้อื่นมาเป็นของตน					
3	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ฉ้อโกงและไม่รับสินบนของผู้อื่น					
4	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่เบียดเบียนทรัพย์สินผู้อื่น					
5	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น					

ที่	ข้อความ วิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
เว้นจากการประพฤติผิดในกาม						
1	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการใช้ชีวิตคู่ครองแบบสามีภรรยาคนเดียว					
2	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตน					
3	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นการให้ของกำนัลแก่ผู้อื่นเพราะเหตุแห่งกามคุณ					
4	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการมีจิตสำนึกผัวเดียวเมียเดียว					
5	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการใช้ชีวิตคู่ครองด้วยความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน					
เว้นจากการกล่าวมุสาวาท กล่าวเท็จ						
1	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นการพูดข้อความที่เป็นเท็จไม่เป็นจริง					
2	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่พูดเสียดสีผู้อื่น					
3	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการไม่พูดคำหยาบ					
4	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นการพูดเพื่อเจ้าพูดนินทาว่าร้ายผู้อื่น					
5	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีสรรนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการรักษาสัจจะต่อคำที่พูด					

6	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการเน้นให้คนในครอบครัวพูดแต่คำสุภาพ					
---	--	--	--	--	--	--

ที่	ข้อความ วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	เว้นจากการตีมน้ำเมา					
1	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นสิ่งเสพติดให้โทษอื่น ๆ					
2	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการเลิกดื่มสุรา เครื่องดองของเมาตลอดชีวิต					
3	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการร่วมรณรงค์โครงการงดเหล้าเข้าพรรษา					
4	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการละเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดให้โทษที่ผิดกฎหมาย					
5	ท่านได้ปฏิบัติตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธด้วยการส่งเสริมสนับสนุนไม่ให้มีการดื่มสุราในงานบุญของชุมชน					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์ (แบบมีโครงสร้าง)

1. ด้านยุทธศาสตร์ (เป้าหมาย) วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ท่านรับรู้หรือมีส่วนร่วมในการจัดทำดำเนินการในประเด็นต่อไปนี้ อย่างไร

.....

.....

.....

1.1 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการขับเคลื่อนโครงการฯ อย่างไร

.....

.....

.....

1.2 การดำเนินชีวิตตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ (หลักศีล 5) ของท่าน มีผลงานที่ชัดเจนและมีหลักฐานสามารถวัดผลการดำเนินงานได้อย่างไร

.....

.....

.....

1.3 แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ในการดำเนินการขับเคลื่อนวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ท่านได้ดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

1.4 ท่านคิดว่า ผลการดำเนินการขับเคลื่อนวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี (หลักศีล 5) ตามความคิดของท่านผลการดำเนินการเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

1.5 ในชุมชนของท่านมีการวิเคราะห์และปรับปรุงให้เกิดโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี (หลักศีล 5) ให้มีประสิทธิภาพสัมฤทธิ์ผล มีความทันสมัย และทันเหตุการณ์ได้อย่างไร

.....

.....

.....

2. ด้านการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 ในชุมชนของท่านมีการดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้ให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างไร

2.1 การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้บุคลากรรักษาศีล 5

.....

.....

.....

2.2 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคดีทำร้ายร่างกาย

.....

.....

.....

2.3 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคดีเกี่ยวกับการละเมิดทรัพย์สิน

.....

.....

.....

2.4 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคดีเกี่ยวกับพฤติกรรมผิดทางเพศ

.....

.....

.....

2.5 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคดีการหลอกลวง ดูหมิ่น

.....

.....

.....

2.6 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคดีเกี่ยวกับสิ่งเสพติดให้โทษ

.....

.....

.....

3. ด้านกิจกรรมวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัว
เข้มแข็งตามพุทธวิถี (หลักศีล 5) ท่านคิดว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการ
ดำเนินชีวิตของท่านหรือไม่อย่างไร

3.1 การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

.....

.....

.....

3.2 การจัดกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย

.....

.....

.....

3.3 การจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ สถาบันพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์

.....

.....

.....

3.4 การจัดกิจกรรมส่งเสริม ทำนุบำรุงพระศาสนา

.....

.....

.....

3.5 การจัดกิจกรรมที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา

.....

.....

.....

แบบสอบถาม (สำหรับนักศึกษา)

เรื่อง : วัฒนธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ :

การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี

คำชี้แจง: แบบสอบถามฉบับนี้ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านวิชาการ มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 วัฒนธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

อนุโมทนาขอบคุณ

(พระครูปลัด ประสิทธิ์ ปสิทฺโธ, สระทอง)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ที่	ข้อความ วิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
2	สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต					
3	สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตมีความสุข					
4	มีความยืดหยุ่นประยุกต์ใช้ได้					
5	สามารถลดความขัดแย้งในสังคมได้					
6	ทำให้สุขภาพกาย สุขภาพจิตดีได้					
7	ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานได้					
8	เป็นหลักประกันการดำเนินชีวิตได้					
9	สังคมได้การยอมรับนับถือ					
	เว้นจากการฆ่าสัตว์					
1	การไม่ฆ่าสัตว์ทุกชนิด ยกเว้นให้ผู้อื่นฆ่า					
2	ไม่ฆ่าสัตว์นำที่เป็นอาหาร เช่น ไก่และปลา เป็นต้น					
3	ไม่ฆ่าสัตว์และไม่ชอบทำร้ายสัตว์ทุกชนิด					
4	ไม่อาฆาตมาดร้ายต่อมนุษย์ด้วยกันและสัตว์ทุกชนิด					
5	สงสารเมื่อเห็นสัตว์อดอยาก					
6	ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นเท่าที่พอช่วยได้					

ที่	ข้อความ วิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้					
1	ไม่ถือเอาของที่เจ้าของเขาไม่อนุญาต					
2	ไม่คิดอยากได้ของของผู้อื่นมาเป็นของตน					
3	ไม่ฉ้อโกงและไม่รับสินบนของผู้อื่น					
4	ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินผู้อื่น					
5	ไม่ลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น					
	เว้นจากการประพฤตินอกใจ					
1	ใช้ชีวิตคู่ครองแบบสามีภรรยาคนเดียว					
2	ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตน					
3	ละเว้นการให้ของกำนัลแก่ผู้อื่นเพราะเหตุแห่งกามคุณ					
4	มีจิตสำนึกกลัวเดียวเมียเดียว					
5	ใช้ชีวิตคู่ครองด้วยความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน					

เว้นจากการกล่าวมุสาวาท กล่าวเท็จ						
1	ละเว้นจากการพูดข้อความที่เป็นเท็จไม่เป็นจริง					
2	ไม่พูดเสียดสีผู้อื่น					
3	ไม่พูดคำหยาบ					
4	ละเว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ พูดนินทาว่าร้ายผู้อื่น					
5	รักษาสัจจะต่อคำที่พูด					
6	เน้นให้คนในครอบครัวพูดแต่คำสุภาพ					
เว้นจากการดื่มน้ำเมา						
1	ละเว้นสิ่งเสพติดให้โทษอื่น ๆ					
2	เลิกดื่มสุราเครื่องดองของเมาตลอดชีวิต					
3	ร่วมรณรงค์โครงการงดเหล้าเข้าพรรษา					
4	ละเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดให้โทษที่ผิดกฎหมาย					
5	ส่งเสริมสนับสนุนไม่ให้มีการดื่มสุราในงานบุญของชุมชน					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์ (แบบมีโครงสร้าง)

1. ด้านยุทธศาสตร์ (เป้าหมาย) วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ท่านรับรู้หรือมีส่วนร่วมในการจัดทำดำเนินการในประเด็นต่อไปนี้
อย่างไร

.....

.....

.....

1.1 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการขับเคลื่อนโครงการฯ อย่างไร

.....

.....

.....

1.2 การดำเนินชีวิตตามวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ (หลักศีล 5) ของท่าน มีผลงานที่ชัดเจนและมีหลักฐานสามารถวัดผลการดำเนินงานได้อย่างไร

.....

.....

.....

1.3 แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ในการดำเนินการขับเคลื่อนวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี ท่านได้ดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

1.4 ท่านคิดว่า ผลการดำเนินการขับเคลื่อนวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี (หลักศีล 5) ตามความคิดของท่านผลการดำเนินการเป็นอย่างไร

.....

.....

1.5 ในชุมชนของท่านมีการวิเคราะห์และปรับปรุงให้เกิดโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี (หลักศีล 5) ให้มีประสิทธิภาพสัมฤทธิ์ผล มีความทันสมัย และทันเหตุการณ์ได้อย่างไร

.....

.....

2. ด้านการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 ในชุมชนของท่านมีการดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้ให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างไร

2.1 การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้บุคลากรรักษาศีล 5

.....

.....

2.2 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคดีทำร้ายร่างกาย

.....

.....

2.3 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคดีเกี่ยวกับการละเมิดทรัพย์สิน

.....

.....

2.4 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคดีเกี่ยวกับพฤติกรรมผิดทางเพศ

.....

.....

2.5 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคดีการหลอกลวง ดูหมิ่น

.....

.....

2.6 บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีคดีเกี่ยวกับสิ่งเสพติดให้โทษ

.....

.....

3. ด้านกิจกรรมวิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ:การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี (หลักศีล 5) ท่านคิดว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของท่านหรือไม่อย่างไร

3.1 การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

.....

.....

.....

3.2 การจัดกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย

.....

.....

.....

3.3 การจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ สถาบันพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์

.....

.....

.....

3.4 การจัดกิจกรรมส่งเสริม ทำนุบำรุงพระศาสนา

.....

.....

.....

3.5 การจัดกิจกรรมที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค
เปลี่ยนหัวหน้าโครงการวิจัย

มติการประชุมคณะกรรมการวิจัย
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ครั้งที่ ๒/๒๕๖๗
วันพุธที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

มติที่ ๐๖๙/๒๕๖๗

เรื่อง ขอเปลี่ยนหัวหน้าโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

คณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๗ เมื่อวันพุธที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ระเบียบวาระที่ ๕.๙ (เรื่องเสนอเพื่อพิจารณา) สรุปเรื่อง

ตามที่ รองอธิการบดีวิทยาเขต สิรินครราชวิทยาลัย (พระมงคลธรรมวิธาน, ผศ.ดร.) ได้มีบันทึกข้อความที่ อว ๗๙๑๓/๐๐๘๐ ลงวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๗ ถึง ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร เพื่อขอเปลี่ยนหัวหน้าโครงการวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เรื่อง “การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามพุทธวิถี” จากเดิมคือ ผศ.ดร.ภาชิต สุขวรรณดี (หัวหน้าโครงการวิจัย) เปลี่ยนเป็น พระครูปลัดประสิทธิ์ ปสิทฺโธ โดยได้รับความยินยอมจากคณะผู้วิจัย เนื่องจากหัวหน้าโครงการวิจัยได้เสียชีวิตแล้ว เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗ และพ้นสภาพความเป็นบุคลากร นั้น

เพื่อให้การดำเนินโครงการวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เรื่องดังกล่าว ดำเนินการต่อเนื่องตามแผนโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และเป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และข้อกำหนดของมหาวิทยาลัย

จึงเสนอคณะกรรมการวิจัยเพื่อโปรดพิจารณา

มติที่ประชุม :

๑. เห็นชอบและอนุมัติตามที่เสนอ ในการเปลี่ยนหัวหน้าโครงการวิจัยเรื่องดังกล่าว จากเดิม ผศ.ดร.ภาชิต สุขวรรณดี เป็น พระครูปลัด ประสิทธิ์ ปสิทฺโธ

๒. ดำเนินการได้ทันที โดยไม่ต้องรอการรับรองรายงานการประชุม

(พระมหาสมัคร มหาวีโร)

กรรมการและเลขานุการ

มติการประชุมคณะกรรมการวิจัย
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ครั้งที่ ๕/๒๕๖๗

วันจันทร์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๗

มติที่ ๑๐๘/๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุมัติเปลี่ยนแปลงหัวหน้าโครงการวิจัยจำนวน ๕ โครงการ

คณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๗ ระเบียบวาระที่ ๕.๑ (เรื่องเสนอเพื่อพิจารณา)

สรุปเรื่อง

ตามที่ สถาบันวิจัยญาณสังวร โดยคณะกรรมการสถาบันวิจัยญาณสังวร ได้อนุมัติโครงการวิจัยประจำปีงบประมาณ ให้หัวหน้าโครงการจากวิทยาเขต วิทยาลัย ได้ดำเนินโครงการวิจัย ทั้งทุนภายในและทุนภายนอกนั้น แต่เนื่องจากมีเหตุขัดข้องบางประการจึงทำให้ไม่สามารถดำเนินโครงการให้เป็นไปตามระบบและกลไกของงานวิจัย หัวหน้าโครงการจึงได้มีบันทึกข้อความถึงผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร เพื่อขอเปลี่ยนแปลงหัวหน้าโครงการวิจัย โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการประจำวิทยาเขต และได้รับความยินยอมจากผู้ร่วมทีมวิจัย จำนวน ๕ โครงการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ :

รายชื่อโครงการวิจัยที่ขอเปลี่ยนแปลงหัวหน้าโครงการ

ที่	ชื่อโครงการวิจัย	ปีงบประมาณ /ส่วนงาน	หัวหน้าโครงการเดิม/ สาเหตุที่เปลี่ยน	เปลี่ยนเป็น
๑	การประยุกต์ใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีนครราชวิทยาลัย	๒๕๖๖ วช.ศรีนคร ราชวิทยาลัย	พระครูปลัด ประสิทธิ์ ปลื้มโส* (สิ้นสุดความเป็นบุคลากร)*	ดร.ภรณ์ มาตุลาภ รังสรรค์

๒	การพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นประกาศนียบัตร วิปัสสนากรรมฐาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย	๒๕๖๗ วช.สิรินธร ราชวิทยาลัย	พระครูปลัด ประสิทธิ์ ปสิทโธ *(สิ้นสุดความ เป็นบุคลากร)*	พระสมชาย กิตติญาโณ, ดร.
๓	วิธีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ : การเสริมสร้างพลัง ครอบครัวเข้มแข็งตามวิถีพุทธ	๒๕๖๖ วช.สิรินธร ราชวิทยาลัย	พระครูปลัด ประสิทธิ์ ปสิทโธ *(สิ้นสุดความ เป็นบุคลากร)*	พระครูอรุณจริยานุ วัตร, ดร.
๔	ประเมินความต้องการหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาของมหาปชาบดีเถรี วิทยาลัย	๒๕๖๖ มหาปชาบดี เถรีวิทยาลัย	ดร.อนันตชัย ชันโพธิ์ น้อย *(สิ้นสุดความ เป็นบุคลากร)*	นางสาวเบญญาภา เพิ่มบุญ
๕	การพัฒนาสมรรถนะทางอารมณ์ Emotional Quotient ตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อความเป็นผู้ ต้นรู้และเท่าทันสังคมสำหรับเยาวชน ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ	๒๕๖๘ วิทยาเขต ร้อยเอ็ด	พระครูปริยัติธรรมรัช (ชำนาญวัตร) *(สิ้นสุด ความเป็นบุคลากร)*	ผศ.ดร.จรัส บุคดา พงษ์

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๖ จำนวน ๓ โครงการ
ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๗ จำนวน ๑ โครงการ และโครงการวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๘ จำนวน ๑
โครงการ รวมทั้งจำนวน ๕ โครงการ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามระเบียบและกลไก

ข้อเสนอเพื่อพิจารณา ดังนี้

๑. ขออนุมัติเปลี่ยนหัวหน้าโครงการวิจัยทั้ง ๕ โครงการ
๒. ขออนุมัติให้หัวหน้าโครงการที่เปลี่ยนมาแทนคนเดิม เป็นผู้เบิกเงินอุดหนุนวิจัยในงวด
ถัดไปของโครงการจนถึงงวดสุดท้ายของการเบิกเงินอุดหนุน

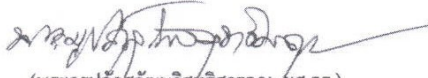
จึงเสนอคณะกรรมการวิจัยโปรดพิจารณาอนุมัติ

มติที่ประชุม:

๑. เห็นชอบ และอนุมัติเปลี่ยนหัวหน้าโครงการทั้ง ๕ โครงการ ดังนี้ :

- ๑.๑ ลำดับที่ ๑ อนุมัติเปลี่ยนหัวหน้าโครงการ จากเดิมพระครูปลัด ประสิทธิ์ ปสิทโธ เป็น ดร.ภรตมา มธุลาภรังสรรค์
- ๑.๒ ลำดับที่ ๒ อนุมัติเปลี่ยนหัวหน้าโครงการ จากเดิม พระครูปลัด ประสิทธิ์ ปสิทโธ เป็น พระสมชาย กิตติญาโณ, ดร.

- ๑.๓ ลำดับที่ ๓ อนุมัติเปลี่ยนหัวหน้าโครงการ จากเดิม พระครูปลัด ประสิทธิ์ ปสิท
โธ เป็น พระครูอรุณจวิทยาวัตร, ดร.
- ๑.๔ ลำดับที่ ๔ อนุมัติเปลี่ยนหัวหน้าโครงการ จากเดิม ดร.อนันต์ชัย ชัมโพชน์น้อย
เป็น นางสาวเนญญาภา เต็มบุญ
- ๑.๕ ลำดับที่ ๕ อนุมัติเปลี่ยนหัวหน้าโครงการ จากเดิม พระครูปริยัติธรรมธัช (ชานี
วัตร) เป็น ผศ.ดร.จรัส บุคตาพงษ์
๒. อนุมัติให้หัวหน้าโครงการที่เปลี่ยนมาแทนคนเดิม เป็นผู้เบิกเงินอุดหนุนวิจัยในงวดถัดไป
ของโครงการจนถึงงวดสุดท้ายของการเบิกเงินอุดหนุน
๓. ดำเนินการได้ทันทีโดยไม่ต้องรอรับรองรายงานการประชุม

(พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร.)
กรรมการและเลขานุการ

ที่ จว. ๐๐๗๑/๒๕๖๗

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง: วิถีธรรมนำครอบครัววิถีพุทธ: การพัฒนาเสริมสร้างพลังครอบครัวเข้มแข็งตามวิถีพุทธ

TITLE: THE BUDDHIST WAY OF LEADING THE FAMILY: THE DEVELOPING AND EMPOWERMENT TO THE BUDDHIST WAY

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระครูปลัด ประสิทธิ์ ปสิทฺโธ

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๗ วันอังคารที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๗ มติที่ ๓๓/๒๕๖๗ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในมนุษย์ฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๒๔ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๘

ออกให้ ณ วันที่ ๒๕ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗

ลงนาม

(พระมหามหวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

MBUREC-202

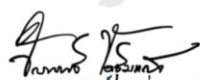
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ร่วมกับ
ศูนย์วิจัยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มอบประกาศนียบัตรฉบับนี้ไว้เพื่อแสดงว่า

พระครูอรุณจริยานุวัตร, ดร.

เป็นผู้ผ่านการอบรมระบบออนไลน์ (Online) โปรแกรม Zoom Cloud Meetings
โครงการพัฒนาศักยภาพการทำวิจัยของอาจารย์
กิจกรรมที่ 1 "จริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์ด้านสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์"
ให้ไว้ ณ วันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 หมดอายุ วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2570

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

(ผศ.ดร.จักรพันธ์ ชิตชุมแสง)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ชุดที่ 3
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ภาคผนวก จ
ประวัติผู้วิจัย

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ – นามสกุล	พระครูอรุณจริยานุวัตร, ดร. (สุเทพ สุวณฺโณ)
ตำแหน่งทางวิชาการ	-
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2554	สำเร็จการระดับปริญญาตรีบัณฑิต (ประชากรศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2557	สำเร็จการระดับปริญญาโทบัณฑิต สสม. (สังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2542	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศน.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผลงานทางวิชาการ	บทความวิชาการ เรื่อง “การเตรียมตัวตายตามแนว พระพุทธศาสนา Death preparation based on Buddhist Concepts วารสารวิชาการโรงเรียนนายเรือด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – ธันวาคม 2564)
ผลงานวิจัย	
พ.ศ. 2565	เรื่อง “บ.ว.ร.นครปฐม การพัฒนารูปแบบและขับเคลื่อนสังคมอุดม ธรรมเพื่อสร้างนิเวศน์นวัตกรรมภูมิคุ้มกันทางสังคมและต่อต้าน การทุจริตด้วยพุทธวิธี”
พ.ศ. 2565	เรื่อง “การศึกษาเพื่อการขับเคลื่อนการเรียนการสอนรายวิชาเข้าสู่ ระบบมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย”
พ.ศ. 2564	เรื่อง “การพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ด้วยโปรแกรม OBS Studio ตามแผนพัฒนาปฏิรูปปีที่ ๕”
พ.ศ. 2561	เรื่อง “วัดเพื่อผู้สูงอายุ : รูปแบบการดำเนินกิจกรรมเพื่อรองรับ สังคมผู้สูงอายุในวัดอย่างยั่งยืน”
สถานที่ทำงานในปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย 26 หมู่ 7 ตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม 73160

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ – ฉายา	พระครูปลัด ประสิทธิ์ ปสิทฺโธ (สระทอง)
ตำแหน่งทางวิชาการ	-
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2549	สำเร็จการระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) (สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน) มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2545	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศาสนศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.) (สาขาวิชาภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2558 – ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2551 – 2557	อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
ผลงานทางวิชาการ	
พ.ศ. 2563	เรื่อง การศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูสังกัด กรุงเทพมหานคร ที่ส่งผลต่อการปรับตัวในการปฏิบัติงานในสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19. วารสารสิรินธรปริทรรศน์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 82-96.
พ.ศ. 2563	เรื่อง การจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์. วารสารสิรินธรปริทรรศน์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน): 235-244.
พ.ศ. 2563	เรื่อง การสร้างความสุขในทัศนะของพระพุทธศาสนา. วารสารสิรินธรปริทรรศน์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน): 254-261.
พ.ศ. 2562	เรื่อง การศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University. Volume 12 Number 1 January – February 2019: 888-901.
พ.ศ. 2562	เรื่อง การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย. โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 17 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 1

- พ.ศ. 2561 เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกำสบบุหรี่และพฤติกรรมกำสบลีก
 สบบุหรี่ของวัยรุ่นในเขตกำสบบุหรี่กรุงเทพมหานคร. วารสาร
 Veridian E-Journal, Silpakorn University. ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม
 – สิงหาคม): 2282-2309.
- พ.ศ. 2561 เรื่อง ครุมืออาชีพสู่กำสบบุหรี่แบบมืออาชีพ. วารสาร Veridian E-
 Journal, Silpakorn University. ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม –
 เมษายน): 2486-2499.

ผลงานวิจัย

- พ.ศ. 2563 เรื่อง “กำสบบุหรี่ศึกษาคุณภาพชีวิตกำสบบุหรี่ของข้าราชการครู
 สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ส่งผลต่อการปรับตัวในการปฏิบัติกำสบบุหรี่ใน
 สถานการณ์โรคระบาดโควิด-19”
- พ.ศ. 2560 เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของ
 นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราช
 วิทยาลัย”
- พ.ศ. 2559 เรื่อง “บทบาทกำสบบุหรี่ของกำสบบุหรี่สอนประชาชนให้ห่างไกลจากอภัยมุข
 ของพระสังฆาธิการในเขตกำสบบุหรี่ปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14 ทั้ง
 มหานิกายและธรรมยุต”
- พ.ศ. 2559 เรื่อง “ประสิทธิผลของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของ
 นักศึกษาชั้นปีที่ 5 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต
 สิรินธรราชวิทยาลัย”

สถานที่ทำงานในปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
 26 หมู่ 7 ตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสำพะราย จังหวัดนครปฐม
 73160

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ - นามสกุล	พระกิติพล กิตติพล (ทองแสง)
ตำแหน่งทางวิชาการ	-
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2558	สำเร็จการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2554	สำเร็จการศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
สถานที่ทำงานในปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย 26 หมู่ 7 ตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม 73160

10. ทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยญาณสังวร ปีงบประมาณ 2551 เรื่อง “ทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาบาลีและสันสกฤตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”

สถานที่ทำงานในปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
26 หมู่ 7 ตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม
73160

3. เรื่อง “ข้อเสนอแนะการนำหลักสัปปุริสธรรม 7 ไปใช้เพื่อป้องกันปัญหาท้องก่อนวัยอันควรของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม” การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 17 และระดับนานาชาติครั้งที่ 1 เรื่อง “การปรับเปลี่ยนทางสังคมในศตวรรษที่ 21 : ทิศทางที่ถูกต้องบนฐานพระพุทธศาสนา วันที่ 20 ตุลาคม 2562” : 720-731. ปี 2562

4. เรื่อง “ศึกษาการนำหลักขั้นดีไปใช้สำหรับผู้ขับขี่รถยนต์ยานพาหนะบนท้องถนนเพื่อป้องกันปัญหาอุบัติเหตุ” วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. 14(47) : 34-40. ปี 2562

5. เรื่อง “รูปแบบการนำหลักโยนิโสมนสิการไปใช้ในการท่องเที่ยวโลกอินเทอร์เน็ตเพื่อลดปัญหายุ่งจากอินเทอร์เน็ตสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร” วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. 14(48) : 43-50. ปี 2562

6. เรื่อง “รูปแบบการนำหลักมิตรแท้ 4 ประการ ไปใช้ในการคบเพื่อนของนักเรียนระดับปวช. ในเขตปริมณฑลเพื่อลดปัญหาการยกพวกตีกัน” การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ ประจำปี 2560. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ปี 2560

บทความวิชาการ

1. เรื่อง “การเผยแพร่คำสอนและแนวปฏิบัติของหลวงปู่สรวงเทวดาเล่นดินในสังคมโลกยุคดิจิทัล” หนังสือรายงานพุทธรัฐศาสตร์กับการพัฒนาสังคมโลกในยุคดิจิทัลระดับชาติ ครั้งที่ 2 วันเสาร์ที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2566. [Online] <https://social.mbu.ac.th/> ปี 2566

2. เรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ระหว่างปี พ.ศ. 2557-2563” วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 23(1) : 84-93. ปี 2565

3 เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์จากเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในประเทศไทย” โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 18 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 2 (GMNIS 2020) ภายใต้แนวคิด “กระบวนทัศน์ใหม่ในสถานการณ์ COVID-19 บนฐานพระพุทธศาสนา” มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยร่วมกับมหาวิทยาลัยเครือข่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563. ปี 2563

4. เรื่อง “การเลือกตั้ง 2562” สัมมนาบทความวิชาการระดับชาติ คณะพุทธศาสตร์ ครั้งที่ 1 วันที่ 29 มีนาคม 2562. ปี 2562

5. เรื่อง “หน้าฉากสังคมกับหลักมิตรแท้ในพระพุทธศาสนา” วารสารวิจัยวิชาการ. 2(2) : 149-161. ปี 2562

6. เรื่อง “บทบาทสตรีกับการเมือง” การประชุมวิชาการระดับชาติ MBU3 Congress นวัตกรรมทางการปกครองและการบริหารในยุคไทยแลนด์ 4.0 วันที่ 31 สิงหาคม 2562. ปี 2562

7. เรื่อง “มารยาท”. วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 17(1) : 54-58. ปี 2559

สถานที่ทำงานในปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

26 หมู่ 7 ตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73160